

Bistand

Akademisk paradoks - politisk dilemma

Christer Kjønigsen

Veileder: Førsteamanuensis Erik Ø. Sørensen

Masteroppgave for profilen Samfunnsøkonomi (SAM)

Institutt for samfunnsøkonomi

NORGES HANDELSHØYSKOLE

"Dette selvstendige arbeidet er gjennomført som ledd i masterstudiet i økonomi- og administrasjon ved Norges Handelshøyskole og godkjent som sådan. Godkjenningen innebærer ikke at Høyskolen innestår for de metoder som er anvendt, de resultater som er fremkommet eller de konklusjoner som er trukket i arbeidet."

Sammendrag

Denne oppgaven ser på den teoretiske og empiriske utviklingen innenfor bistandsforskningen. Særlig presenteres teori og funn i to forskjellige økonomiske disipliner, mikro og makro. Dette danner grunnlaget for en analyse av mikro-makro paradokset, og rollen bistandsforskningen spiller i et beslutningsteoretisk rammeverk knyttet til utviklingen av bistandspolitik. Avslutningsvis vurderes norsk bistandspolitik opp mot empiriske funn, og beslutningsteoretiske aspekt.

Forord

Denne oppgaven er skrevet som en del av en mastergrad i Samfunnsøkonomi ved Norges Handelshøyskole (NHH) i Bergen. Oppgaven utgjør 30 studiepoeng, og tilsvarer et semesters fulltidsstudier.

Interessen for bistand og bistandsbransjen har jeg opparbeidet meg gjennom erfaring fra felt, og kurs ved NHH. Jeg var derfor aldri i tvil om hva jeg ønsket å skrive om. Motivasjonen, og engasjementet for temaet er i aller høyeste grad tilstede, selv etter lang tids arbeid med denne oppgaven. Selve fokusområdet, og i særdeleshet ønsket om å belyse det beslutningsteoretiske aspektet ved bistand, kom som en følge av et engasjement i en bistandsorganisasjon i Kenya, sommeren 2008.

Arbeidet med oppgaven har vært lærerikt, spennende, og til tider svært krevende. I særdeleshet skyldes dette det enorme omfanget av litteratur og meninger som eksisterer på området. Jeg vil gjerne rette en stor takk til Erik Sørensen som har vært tålmodig, gitt konstruktiv kritikk, og gode innspill som har preget oppgaven. Jeg vil også takke medstudenter ved NHH for fem fantastiske år.

Bergen, 17.06.2011

Christer Kjøningsen

Innhold

Sammendrag.....	1
Forord.....	2
1 Intro.....	6
2 Bistand.....	9
2.1 Typer bistand.....	9
2.2 Bistandssystemet.....	10
2.3 Bistandens historie.....	12
2.3.1 Bistanden i dag.....	15
2.4 Norsk bistandshistorikk.....	17
2.4.1 Norsk bistand i dag.....	18
3 Makro.....	21
3.1 Utvikling og historikk.....	21
3.2 Litteraturoversikt.....	26
3.2.1 Peter Boone – Politics and the effectiveness of foreign aid.....	26
3.2.2 Burnside og Dollar – Aid effectiveness.....	30
3.2.3 Andre artikler.....	39
3.2.3 Forskningsbaserte utfordringer og løsninger.....	42
3.3 Oppsummering og resultater.....	46
4 Mikro.....	50
4.1 Utvikling og historikk.....	50
4.1.1 Randomisering.....	51
4.2 Litteraturoversikt.....	57
Duflo, Hanna og Ryan – Getting teachers to come to school.....	57
Angrist og Lavy (1999).....	58
Miguel og Kremer (2004).....	62
4.2.1 Forskningsbaserte utfordringer og løsninger.....	67

4.2.2 Annen kritikk av randomisering.....	71
4.3 Oppsummering og resultater	74
5. Makro vs. mikro	78
5.1 Mikro-makro paradokset	78
5.1.1 Institusjoner	79
5.1.2 Fungibilitet	82
5.2 Intern eller ekstern validitet.....	85
5.3 Evaluering og resultatorientering	89
Paris-erklæringen	91
5.4 Mikro – Makro: konvergens eller divergens?	92
6. Beslutningsteoretiske aspekter	94
6.1 Evidensbasert politikk	94
6.1.1 Evidensbasert utviklingspolitikk	95
6.2 Beslutningsteori – Hvordan vedtas utviklingspolitikken?	106
6.2.1 Beslutningsteoretisk rammeverk	106
6.2.2 Robusthet og usikkerhet	108
6.2.3 Anvendelse – Vekst og bistandspolitikk	109
6.3 I hvilken grad påvirker politikerne bruken av bistand?.....	111
6.4 Norsk Bistand – En vurdering ift akademisk litteratur	114
6.4.1 Det norske bistandssystemet	116
6.4.2 Bistandspolitikk basert på vitenskapelig evidens?	118
6.4.3 Evaluering?.....	122
6.4.4 Oppsummering	123
7. Oppsummering og konklusjon	125
8. Epilog	128
9. Kildehenvisning	130
Artikler	130

Bøker	144
Stortingsdokumenter	146
Internett	146
Appendiks 1 – Boones teoretiske modell	148
Appendiks 2 – Litteraturoversikt.....	152
Appendiks 3 – LATE teoremet	153
Appendiks 4 – Rangering donorer (Easterly og Williamson 2011).....	154
Figur 1- Det norske bistandssystemtet	11
Figur 2 - Bistandens utvikling.....	16
Figur 3 - Bistandsfordeling 2010	18
Figur 4 - Bistand fordelt på forvalter	19
Figur 5- Flow chart randomisert kontrollforsøk.....	52
Figur 6 - Oppsummering skolefravær Miguel og Kremer, 2004	66
Figur 7 – Fungibilitet.....	84
Figur 8 – RAPID rammeverket	96
Figur 9 - Den politiske prosessen	97
Figur 10 - Faktorer som påvirker politiske beslutninger.....	99
Figur 11 - Hvordan forskere kan påvirke politikk og praksis	105
Figur 12 - Norsk bistand basert på sektor 2010	120
Figur 13 - Donorfragmentering	121
Tabell 1 - Total bistand	16
Tabell 2 – Norsk bistandsforvaltere 2000-2010.....	19
Tabell 3 – Oversikt regresjonsspesifikasjon Burnside og Dollar	34

1 Intro

I løpet av de siste 50 årene er det overført nærmere 4,6 trillioner amerikanske dollar i bistand (Easterly og Williamson, 2011). I følge enkelte akademikere har disse enorme pengestrømmene vært forgjeves (Easterly, 2006). Enkelte hevder til og med at de har gjort det vanskeligere for mottakerne å komme ut av fattigdom (Moyo, 2009).

På tross av tvetydige og ambigøse funn i litteraturen fortsetter bistanden å flomme inn til fattige land. Enkelte hevder at bistand er det viktigste hjelpemiddelet i å utrydde økonomiske forskjeller og fattigdom (Sachs, 2005), andre hevder at bistand er en straff, og gjør veien ut av fattigdom lenger (Moyo, 2009). Begge uttalelsene har dekning i empiriske undersøkelser, og politikerne fortsetter sin forvirrede søken etter den optimale utviklingspolitikken, som balanserer utenrikspolitiske mål med humanitære hensyn, og den tvetydige kunnskapen fra akademiske kretser.

Samtidig som akademikere, politikere, og store internasjonale organisasjoner fortsatt er dypt uenige om bistandens effekt, lever 1,7 milliarder mennesker fortsatt på under Verdensbankens fattigdomsgrense¹. Hvert år dør seks millioner barn (under 5) av sult. I Norge kastes ¼ av all mat. Det er umulig å være likegyldig til slike tall. Og nettopp derfor er bistandsstrømmene så enorme. De gode intensjonene. Helt fra en privat donor som blir preget av de sterke bildene som vises på TV-aksjonen, til bistandsarbeideren som nok en gang tar turen til en annen verden for å bidra. Alt gjøres med et håp om å gjøre en forskjell, og alt gjennomføres av gode intensjoner.

“The road to hell is paved with good intentions”, fransk proverb

Aldri tidligere har færre nordmenn hatt tro på bistandens effekt; aldri før har støtten blant det norske folk til norsk bistand vært høyere, og aldri før har norske myndigheter gitt mer enn hva de gjorde i 2010. Dette paradokset gjennomfører bistandsverdenen. Ønsket om å hjelpe er så sterkt at mange mister fokus på effekten.

Paradokset er også synlig for alle de som jobber med bistand. Enhver bistandsarbeider ser effekter av arbeidet sitt hver eneste dag. Et nytt barn som lærer å lese, en ny uniform, mat til alle elevene, eller lærere som stadig vokser i jobben. På tross av denne effekten, har mange akademikere kommet til enighet; bistandens effekt på vekst eksisterer ikke (Easterly, 2008). Også i litteraturen er dette paradokset kjent. Mosley (1986) omtalte det som et mikro-makro

¹ Fattigdomsgrensen, definert av Verdensbanken, USD 1,25 kjøpekraftsjustert i 2005 USD.

paradoks. Det var en rekke bevis på at prosjekt og individ ble påvirket av bistand, men det var ingen som klarte å identifisere denne effekten på aggregert nivå.

Utviklingen innenfor de akademiske kretsene går stadig i nye retninger for å tette hullene, og forklare slike paradoks. Manglende resultat og sammenhenger fører til stor frustrasjon, og understreker hvor lite vi egentlig forstår. Det kommer stadig nye trender som skal gjøre bistand effektivt, og fjerne fattigdommen. Den siste av disse trendene er en erkjennelse. En erkjennelse av at det ikke finnes ett svar på hvordan bistand skal gi de resultatene vi ønsker. En erkjennelse av at bistand ikke er like effektivt som vi har trodd (Rajan og Subramanian, 2008). Med denne erkjennelsen kommer også nye metoder og perspektiver. En av de mest synlige trendene i bistandsforskningen er økningen av randomiserte kontrollforsøk. Randomiserte kontrollforsøk gir en ny dimensjon til forskningen og muliggjør en mer effektiv håndtering av bistandens metodiske utfordringer, enkelte hevder at dette er den eneste kilden til reelle bevis (Duflo, 2007).

Når det gjelder utviklingen innenfor det bistandspolitiske er det flere trender som gjør seg gjeldende. For det første er det et stadig økende fokus på bistandens effekt. Denne resultatorienteringen ble manifestert ved Pariserklæringen, og tar sikte på å konsolidere og effektivisere bistandssystemet. Som en følge av dette doneres bistand stadig mer selektivt, og strategisk. Det impliserer at bistand gis til de som oppfyller visse krav, eller har en strategisk viktig posisjon, og i så måte er bistand like mye et utenrikspolitisk verktøy som noe annet. En annen følge av den økte resultatorienteringen er politikernes, tilsynelatende, stadig økende interesse for vitenskapelig arbeid innenfor bistandsforskningen. I større og større grad benytter politikere bistandspolitisk ekspertise fra forskere i utarbeidelsen av utviklingspolitikken (Ramalingam, 2011).

Oppgaven tar sikte på å belyse utviklingen innenfor bistandsforskningen. Dette gjøres ved å se nærmere på metodologiske og empiriske likheter og forskjeller mellom mikro- og makroforskning på bistand. Det fokuseres også på hvilke implikasjoner dette har for beslutningstagere, og hva som kan forklare mikro-makro paradokset.

Hensikten er å belyse et fagfelt med en omfattende mengde akademiske artikler og arbeid, sammenligne dette langs makro og mikrodimensjonen, og se hvordan dette påvirker beslutningstagere som skal ta denne tvetydige informasjonen, og fatte politiske vedtak.

Oppgaven er bygd opp som følger, jeg danner først et rammeverk med å introdusere en rekke begrep og informasjon om bistand generelt. Deretter ser jeg på makroforskningen på dette feltet. Gjennomgangen gjøres ved å se på den historiske utviklingen i den teoretiske forståelsen av vekst, deretter går jeg gjennom noen artikler for å synliggjøre hvordan slik forskning foregår i praksis. Avslutningsvis ser jeg på metodiske svakheter og utfordringer, for å kunne muliggjøre en nyansert debatt om akademias bidrag til utviklingspolitikken. Til slutt oppsummerer jeg ved å gå gjennom de empiriske funnene i en rekke makro-artikler.

Kapitlet om mikro er bygd opp på samme måte, jeg ser først på utviklingen, da i særdeleshet knyttet til randomisering. Deretter presenterer jeg relevante artikler for å belyse randomisering i praksis, før jeg ser på metodiske utfordringer. Avslutningsvis oppsummerer jeg med funn innenfor enkelte mikroemner.

Kapittel 3 og 4 oppsummeres og diskuteres i kapittel 5, i særdeleshet ser jeg på andre årsaker til mikro-makro paradokset, jeg ser litt nærmere på hva de kan bidra med inn mot beslutningstagere, jeg ser på utviklingen innenfor bistandsbransjen, og den økte resultatorienteringen, før jeg avslutter med noen synspunkter på bistandsforskningens utvikling.

I kapittel 6 ser jeg på evidensbasert politikk, og hvordan dette kan bidra i utviklingen av god utviklingspolitikk, i tillegg ser jeg på hvordan det står til med norsk bistand, og i hvilken grad den allokteres på grunnlag av evidensbaserte prinsipper.

2 Bistand

For å kunne diskutere bistand, dens effekter og intensjon, er det viktig å forstå hva som menes med bistand. Den gis gjennom forskjellige kanaler, i en rekke former, og med forskjellig motivasjon. Nettopp derfor kan det være nyttig å definere bistand.

En vanlig definisjon av bistand, brukt blant annet av OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) er: ”Kapitalstrømmer, teknisk assistanse, og råvarer som er (1) designet slik at deres hovedmotiv er å promotere økonomisk utvikling og velferd (dermed ekskluderes bistand til militære og andre ikke-utviklings formål) og (2) er skaffet som enten valutagaver eller subsidierte lån” (Radelet, 2006)

2.1 Typer bistand

På tross av denne konsise beskrivelsen av bistand er det store forskjeller på både formål og form. Jeg ønsker nå å se nærmere på disse distinksjonene, og hva de reelle forskjellene er. Det første skillet vi kan gjøre, er å se nærmere på *hvordan* bistanden blir gitt

Bilateral bistand kan enkelt beskrives som bistand mellom to stater, og historisk sett er bilateral assistanse det mest vanlige (Radelet, 2006). Denne bistanden blir ofte, i større grad enn multilateral, tildelt på grunnlag av donorens politiske og økonomiske interesser (Burnside og Dollar, 2000). Dette politiske bakteppet hevdes av enkelte å gjøre bilateral bistand mindre effektiv enn multilateral. (Reddy and Minoiu, 2006)

Multilateral bistand er derimot bistand som gis gjennom internasjonale organisasjoner som Verdensbanken og IMF (International Monetary Fund). Argumentasjonen bak multilateral bistand er ofte et ønske om å bidra til felles finansiering av globale forpliktelser. I tillegg ses dette som en måte å styrke de internasjonale institusjonene, og oppnå en bedre organisert verden med FN (De Forente Nasjoner) i sentrum (www.norad.no).

En av de viktigste forskjellene mellom disse to måtene å gi bistand, er i hvor stor grad donoren kan bestemme mottaker². Gjennomsiktigheten er generelt større i bilaterale samarbeid kontra multilaterale. Allikevel er det ikke nødvendigvis slik at bilateral bistand har en beviselig sterkere effekt (på vekst og andre relevante parametere) i mottakerlandet, enkelte hevder snarere tvert imot. Dette kan blant annet skyldes incentivproblematikken ved bilateral bistand: at politiske mål er viktigere enn utviklingsmål, og at man først og fremst forfølger en

² Det er også mulig å gi såkalt multi-bi bistand, som er bistand forvaltet av en multilateral organisasjon, men øremerket til et spesifikt land

egen agenda fremfor en altruistisk agenda. Nyere forskning viser også at multilateral bistand har en tendens til å være mer betinget enn bilateral. Altså er det tegn på at multilateral bistand i større grad tilfaller land med gode politiske og juridiske institusjoner (Dollar, Levin 2006).

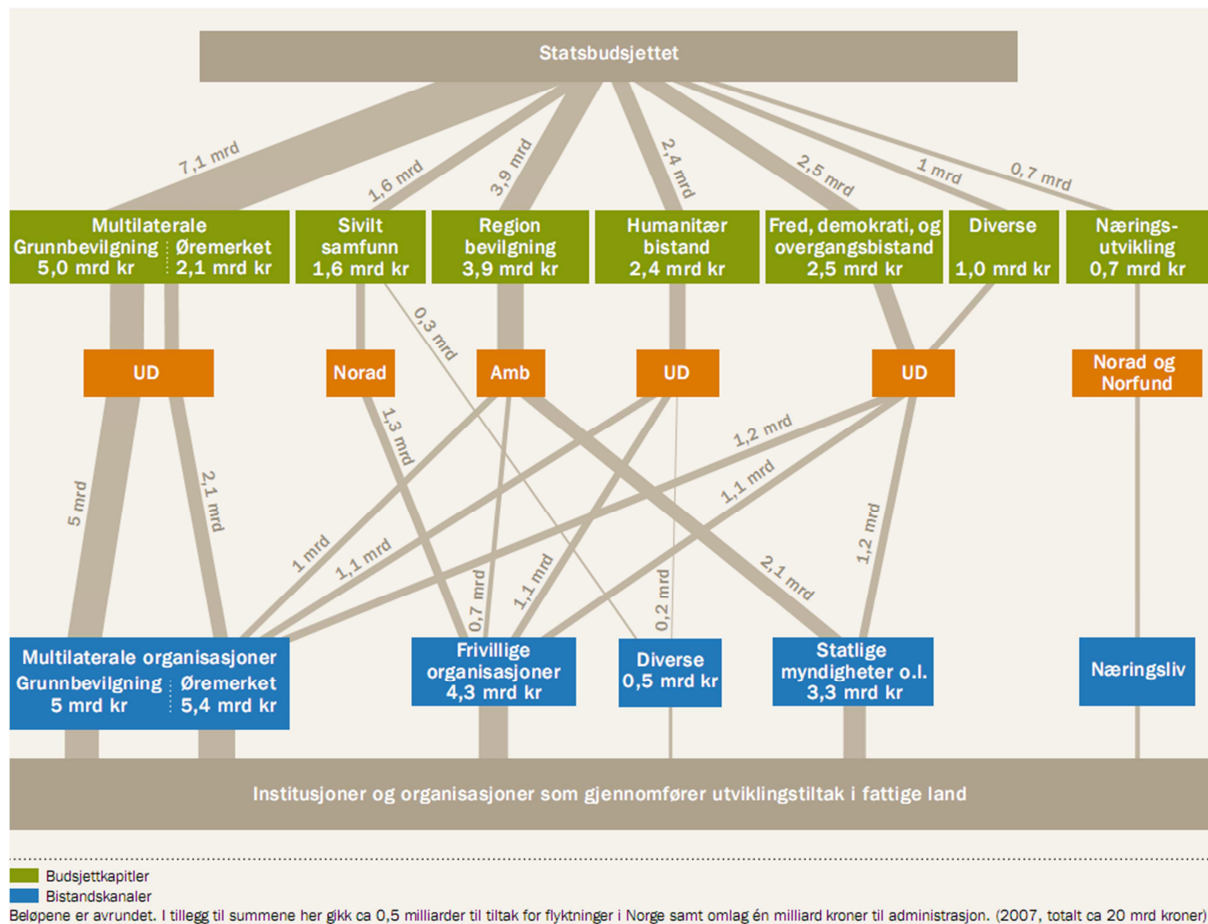
Bistand differensieres også ofte på grunnlag av hvilket nivå den gis på, og det er vanlig å skille mellom tre hovednivåer. På mikronivå gis det prosjektstøtte, altså bistand knyttet direkte til et spesifikt prosjekt. På mellomnivå omtales bistanden som sektorprogram, hvor hensikten er å bidra til vekst innenfor gitte industrier eller markeder og budsjettmidlene er ofte øremerket til programmet. På makronivå kalles ofte overføringene for budsjettstøtte, altså en direkte overføring til sentrale myndigheter, noe som samtidig utgjør en betalingsbalansestøtte. De to sistnevnte omtales under fellesbetegnelsen programbistand, og utviklingen de senere årene har vært at slik programbistand utgjør en stadig større del av bistandsoverføringene (Norad, 2009b). Et paradoks i forskningen på effekten av bistand, er at en finner mer positive og robuste effekter på mikronivå relativt til makronivå. Dette omtales i litteraturen som mikro-makro paradokset, og ble introdusert av Mosley (1986)

Et annet viktig skille, er det mellom *humanitær bistand* og *utviklingsbistand*. Det førstnevnte gis under og i etterkant av store katastrofer og konflikter for å bøte på de verste ødeleggelsene og manglene. Utviklingsbistanden derimot, gis med den hensikt og formål at mottakerlandet skal oppnå økonomisk vekst og utvikling. Flere empiriske undersøkelser viser at humanitær bistand ser ut til å være mer effektiv når det gjelder å øke lands vekstrater (Collier, 2007).

2.2 Bistandssystemet

Bistandssystemet har blitt betegnet som byråkratisk og uoversiktlig, og omtales ofte som en av hovedgrunnene til at bistand ikke oppnår den ønskede effekten (Norad, 2008). Det er derfor viktig å forstå bistandssystemet for å kunne foreta en grundig analyse av bistanden, og dens effekter.

Det vanlige er at total bistand blir tildelt over statsbudsjettet, fremforhandlet av nasjonalforsamlingen. Distribusjonen av midlene er derimot noe mer komplisert. Dersom vi bruker Norge som et eksempel, ser vi av figur 1 hvorfor bistandssystemet ofte omtales som komplisert. Vi ser at de bevilgede midlene spres utover en rekke budsjettkapitler fra Stortingets side. Hvem som forvalter midlene videre avhenger av budsjettkapitlet de er tildelt over. Utenriksdepartementet er den viktigste enkeltstående forvalteren, og har ansvaret for rundt 75 % av norsk bistand.

Figur 1- Det norske bistandssystemet (Hentet fra Norad, 2008 s. 5)

Av figur 1 merker vi oss at det i all hovedsak er tre hovedmottakere av norsk bistand: multilaterale organisasjoner, frivillige organisasjoner og statlige myndigheter. På tross av at dette systemet kan virke komplekst, er det bare begynnelsen. Det er nemlig fortsatt et langt stykke fra den multilaterale bevilgningen til den ønskede sluttbrukeren. Både Verdensbanken og FN-systemet gir sin bistand hovedsakelig gjennom statlige myndigheter, men kan også kanalisere den gjennom frivillige organisasjoner. De store internasjonale, frivillige organisasjonene finansierer både lokale organisasjoner og lokale myndigheter i samarbeidslandene. Det er derfor et like komplekst system etter at disse midlene er bevilget fra norsk side, noe som kompliserer prosessen med å estimere effekten av bistand.

Jeg har, med Norge som eksempel, forsøkt å gi en forståelse for hvordan de nasjonale bistandssystemene fungerer, og det kan derfor være nyttig å sette dette inn i en internasjonal kontekst.

Fundamentet for det internasjonale bistandssystemet ble lagt i kjølvannet av annen verdenskrig. På den velkjente Bretton Woods konferansen i 1944, ble delegater fra 44 land

enige om å opprette to institusjoner som er blant de viktigste bistandsforvalterne i dag: Verdensbanken og IMF. Disse ble i utgangspunktet opprettet for å bistå gjenoppbyggingen av Europa, men ettersom oppbyggingen krevde mindre enn hva man hadde trodd, skiftet fokuset raskt til andre deler av verden. Begge disse institusjonene er i dag en del av FN-systemet.

Verdensbankens mandat har utviklet seg fra å bygge opp Europa i etterkrigstiden, til å redusere fattigdom. Dette gjør de ved å tilby langsiktige investeringslån, støtte utviklingen av ressurser i fattige områder, garantere for private investeringer og stimulere verdenshandelen.

IMF ble opprinnelig opprettet for å stabilisere valutakurser og bidra til gjenoppbyggingen av det internasjonale betalingssystemet med finansiell assistanse til land med store økonomiske problemer. Etter at IMF mistet mandatet om å regulere valutakurser midt på 70-tallet, har fokuset vendt seg stadig mer mot utviklingsspørsmål, og de bidrar i dag med assistanse til land med finansielle problemer (dette gjelder i noen grad fattige land). Andelen av Verdensbankens bistand som kanaliseres til fattige land er atskillig større en IMF's andel.

I tillegg til de to nevnte organisasjonene er det også andre organisasjoner innenfor FN-systemet som jobber med utviklingsspørsmål. Disse organisasjonene omtales ofte som fondene/programmene. UNDP (FNs utviklingsprogram) og UNICEF (FNs barnefond) er eksempler på slike. "Deres primæroppgave er i prinsippet å være fora for utarbeiding av internasjonale normer og standarder; for innsamling, bearbeiding og spredning av data og informasjon; og for initiering av internasjonale forskningsprogrammer og holdningskampanjer på sine felt" (fn.no)

De fleste av dem, har imidlertid etter hvert også engasjert seg i bistandsaktiviteter. Dette har, sammen med manglende sentral styring, ført til at FN i en del tilfeller har fremstått mer som en stor gruppe bistandsorganisasjoner enn som et system av kompetanse og finansieringskilder som arbeider samlet mot felles målsettinger (Easterly, 2008).

2.3 Bistandens historie

Bistanden, slik vi kjenner den i dag, har sin opprinnelse på 1940-tallet. Den ble videreutviklet og forsterket etter 2. verdenskrig hvor behovene for investeringer i Europa var enorme, og man ønsket for enhver pris å unngå en depresjon lik den i mellomkrigstiden. Løsningen på krisen ble den etter hvert så velkjente Marshallplanen, oppkalt etter den daværende amerikanske utenriksministeren, George C. Marshall. USA overførte 2-3 % av deres Brutto nasjonalinntekt til OEEC (forgjengeren til OECD) som administrerte bistanden, en oppskrift

som viste seg å være svært suksessfull (De Long og Eichengreen, 1991). En annen viktig bidragsyter til de første bistandsdonasjonene var avkoloniseringen. Ettersom en rekke land ble uavhengige, trengte de økonomisk starthjelp.

På tross av at det allerede tidlig på 50-tallet var flere multilaterale og bilaterale bistandsprogrammer, var det liten tvil om USAs dominans som donor. På dette tidspunktet blir det hevdet at USA bidro med mer enn 2/3 av den totale bistanden. Dette førte til at amerikansk bistand ble tildelt hovedsakelig etter strategiske motiv, noe den fortsatt bærer preg av (Hjertholm og White, 2000).

Mot midten av 50-tallet begynte det å spre seg en misnøye med bistanden blant amerikanere. Flere hevdet at det å kjøpe seg politisk innflytelse aldri ville føre frem, de mente det var mer sannsynlig at noe slikt ville fremme kommunisme fremfor å forhindre det (Friedman, 1958). I tillegg var amerikanerne misfornøyd med at kun USA skulle betale for å holde kommunismen på avstand, en jevnere fordeling ville være mer rettferdig og gi større effekt, hevdet kritikerne. Dette var en av årsakene til at det vokste frem en rekke bilaterale bistandsprogram mot slutten av 50-tallet og begynnelsen av 60-tallet, og var en viktig pådriver for opprettelsen av Development Assistance Group (senere omtalt som DAC). DAC skulle være et forum hvor verdens ledende bistandsdonorer kom sammen for drøftinger og konsultasjoner. I tillegg til dette amerikanske "opprøret", var også den andre uavhengighetsbølgen en medvirkende årsak til de mange bilaterale programmene.

I den internasjonale økonomien på 70-tallet førte fall i olje- og råvareprisene til en del kompensatoriske bistandsutbetalinger. Disse utbetalingene kom i starten fra IMF før man på begynnelsen av 1980-tallet fikk strukturtilpasningslån³ (programbistand) fra Verdensbanken. Dette er noe av grunnen til den økte multilaterale bistanden i denne perioden. På den andre siden uttrykte donorer (hovedsakelig Verdensbanken, men også bilaterale) et stadig sterkere fattigdomsfokus. Mot slutten av 70-tallet ga for eksempel USA 75 % av bistanden til land med BNP under \$300 per innbygger (Ruttan, 1995). På tross av dette økte fokuset på bistand mot fattigdom, førte gjeldskrisen på slutten av 70- og begynnelsen av 80-tallet til en sterkere proteksjonisme blant de industrialiserte landene, i tillegg til en kraftig gjeldsøkning for å dekke budsjettunderskuddene. Dette gikk kraftig ut over de fattigste landene, og fokuset var

³ *Strukturtilpasningslån* er lån som skal støtte reformer som fremmer vekst, effektiv bruk av ressurser og betalingsbalanse på mellomlang og lang sikt. Disse lånene fokuserer på store makroøkonomiske og strukturelle spørsmål på tvers av sektorer

ikke lenger på å redusere fattigdom, men å unngå en stor resesjon. Effekten av finanskrisen i de industrialiserte landene spredde seg også til u-land, og det ble på et tidspunkt stilt spørsmål om det internasjonale finanssystemet kunne håndtere den enorme gjeldsbyrden (Hjerteholm og White, 2000).

Nok en gang ble det gitt strukturtilpasningslån fra de industrialiserte landene. Den endelige konsekvensen av slike lån er ofte økt privatisering, liberalisering og en reduksjon i offentlige utgifter. Valget av slik bistand fremfor fattigdomsrelatert bistand kan forklares med den underliggende finanskrisen, en politisk høyrevridning i viktige donorland (Reagan og Thatcher) og dårlig økonomisk styring i mottakerlandene.

Utover 80-tallet vokste det nok en gang frem bevegelser som ønsket større fokus på fattigdomsrelatert bistand. Flere hevdet den daværende bistandspolitikken neglisjerte de fattiges behov, og burde restruktureres (Grant, 1990). På tross av dette fikk man ikke de store endringene i giverstruktur.

Etter at muren falt og kommunismen kollapset, falt også bistanden. Flere av landene som tidligere hadde vært givere ble nå mottakere av bistand. Mange land som hadde vært viktige strategisk, mistet sin posisjon og dermed sin bistand. Dersom vi i tillegg tar med at mange land kjempet for å oppfylle Maastricht kriteriene⁴, og dermed førte en restriktiv finanspolitikk, så forklarer dette hvorfor bistanden gikk ned med hele 21 % fra 1992 til 1997 (www.oecd.org). Innledningen av 1990-tallet fulgte samme mønster som slutten av 80-tallet, men allikevel var det en synlig endring: land med gode styresett ble belønnet. Tidligere hadde bistand blitt tildelt på bakgrunn av om landet var positivt innstilt til vesten, men dette endret seg altså i etterkant av murens fall. Begynnelsen av 90-tallet var også første gang kondisjonalitet virkelig ble brukt i bistand (Hjerteholm og White, 2000). En naturlig forklaring på dette kan være at det var på 1990-tallet hvor forskningen virkelig begynte å se på betinget bistand (bl.a. P. Boone, 1996 og Svensson, 2000b). Mot slutten av 90-tallet avløste den ene finansielle krisen den andre. Det begynte i Øst- og Sørøst Asia, og disse ble avløst av lignende kriser i Russland og Latin-Amerika. Dette innebar en økning i bistand til disse økonomiene, da særlig i form av lån fra IMF, i tillegg til en beskjed om restriktiv pengepolitikk og reduserte offentlige utgifter. Mot slutten av 1990-tallet ble fokus igjen rettet mot å bekjempe fattigdom med bistand.

⁴ Kriterier for deltakelse på tredje nivå i den Europeiske monetære union (EMU), omhandler bl.a. inflasjon, offentlige budsjettunderskudd, gjeld og valutakurs.

Med håp om å sette virkelig fokus på kampen mot fattigdom kom FN, i 2000, med 8 tusenårsmål (Millenium Development goals, MDG). Hovedmålsettingen er å utrydde ekstrem fattigdom innen 2015, men man har også satt 7 andre relativt konkrete mål. Målene ble møtt med både glede og skepsis. William Easterly kalte det utopi å utrydde fattigdom fullstendig, og anklaget FN for å konstruere mål som var vanskeligere å oppnå for land i Afrika enn noen andre (Easterly 2007b). Andre har uttalt at dette var etterlenget, ettersom målene er konkrete, tidsbestemte og målbare. Disse målene skiller seg også ut ved at de setter krav til både donorer og mottakere. Flere forskningsrapporter krediterer også målene, men hevder at det ikke er tilstrekkelig med gode mål, men at gode mekanismer også må være tilstede for å oppnå målene (Littlefield et. al, 2003). I dag er det 4 år til målene skal være oppnådd, og ifølge FN er det svært usannsynlig at alle målene blir nådd, særlig i landene sør for Sahara hvor utviklingen på enkelte områder har vært negativ (FN, 2009).

I etterkant av terrorangrepet på USA 11.september 2001, har bistanden i større grad blitt brukt som en alliansebygger, og strategi har blitt viktigere i valg av bistandsmottaker. Behovene i land som Irak og Afghanistan har økt betraktelig, og gjort de atskillig mer bistandsavhengige. Etter år 2000 har det vært en markant økning i bistanden. Både USA og EU har økt sine bidrag betraktelig, og kommet nærmere målet om at alle skal gi 0,7 % av BNP⁵.

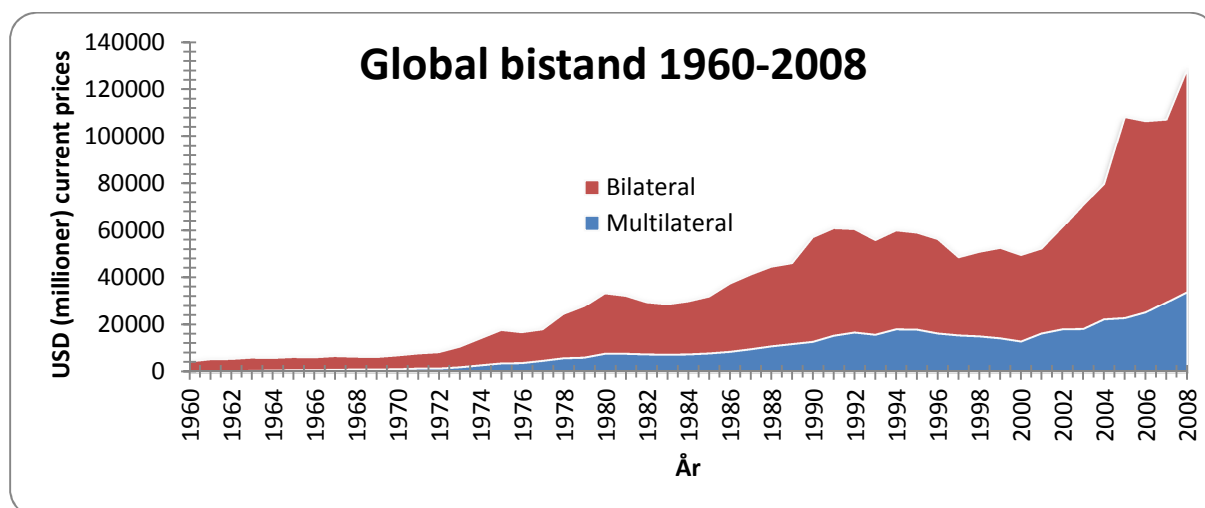
Finanskrisen har naturligvis også satt sitt preg på bistandsdoneringen. Og det har vært en forventet reduksjon i bistanden fra de industrialiserte landene. Dette har gjort det vanskeligere å oppnå disse målene, og som tidligere nevnt har FN gått langt i å antyde at millenniumsmålene er utenfor rekkevidde innen 2015.

2.3.1 Bistanden i dag

Som vi ser av figur 2 har bistanden økt betraktelig over de siste femti årene. Den multilaterale andelen har økt fra 0, til å utgjøre nærmere 25 %. Mye av dette skyldes etableringen av de internasjonale organisasjonene, og deres evne til å distribuere den multilaterale bistanden. I tillegg ser stadig flere land verdien av sterke internasjonale organisasjoner. På tross av det økte bistandsnivået er det langt igjen til FNs tusenårsmål. En av årsakene til dette, ifølge OECDs årlige rapport, er fragmenteringen av bistand. Bistand som kommer i for mange små biter fra for mange donorer, gjør at de administrative kostnadene øker, og svekker bistandens effekt (Deutscher, 2009). Som en følge av bistandens manglende påviste resultater har fokuset

⁵ Målet om at alle verdens industrialiserte land skulle gi 0,7 % av BNP ble først fremsatt av FNs generalforsamling i 1970, siden har det blitt gjentatt en rekke ganger.

knyttet til bistandseffektivitet økt kraftig. Både Paris erklæringen (2005) og “The Accra Agenda for Action” (AAA, 2008)⁶ er tegn på dette. Spørsmålet er om disse målene og vurderingene er konkrete nok, og hvorvidt de faktisk utgjør en forskjell i et mildt sagt uoversiktlig bistandssystem.

Figur 2 - Bistandens utvikling (figur basert på OECDs database)

Tabell 1 - Total bistand (Basert på tall fra OECDs database)

År	1960	1970	1980	1990	2000	2005	2008
Total (millioner USD)	4 255	6 838	33 432	56 959	49 527	108 171	128 618
Multilateral andel	0 %	15 %	23 %	22 %	26 %	21 %	26 %
Bilateral andel	100 %	85 %	77 %	78 %	74 %	79 %	74 %

⁶ Pariserklæringen ble vedtatt etter toppmøtet i Paris, 2005. Målet med denne erklæringen var å øke resultatorienteringen i bistand, og ble undertegnet av de aller fleste giver- og mottakerland. Erklæringen består av fem prinsipper og en rekke forpliktelser for både givere og mottakere av bistand, som til sammen utgjør internasjonalt anerkjente kjøreregler for hvordan utviklingssamarbeidet bør drives. AAA ble vedtatt etter det tredje toppmøtet om bistandseffektivitet i Accra, 2008, som en videreføring av Pariserklæringen. Basert på evalueringer av gjennomføringen av implementeringen av Pariserklæringen identifiserte forumet tre hovedområder som måtte prioriteres for å oppfylle Pariserklæringen.

2.4 Norsk bistandshistorikk

Den første norske bilaterale bistandsavtalen ble underskrevet på begynnelsen av 50-tallet. Dette var et samarbeidsprosjekt med den indiske regjeringen med støtte til helsearbeid og fiskeri. Samtidig ble Indiafondet opprettet, eller “fondet for hjelp til underutviklede land” som det egentlig het. Formålet var, den gang som nå, ”å fremme økonomisk og sosial velferd” (www.norad.no). Grunnen til at dette ble opprettet tidlig på 50 tallet må sees i lys av klimaet i verdenspolitikken. En krig var akkurat avsluttet, FN og flere andre organisasjoner var opprettet for å fremme fred og stabilitet, og sosialdemokratiet var i ferd med å feste sitt grep i Norge. Dette, i tillegg til lange tradisjoner for nestekjærlighet, humanisme og internasjonal solidaritet, og et Arbeiderparti med behov for å blidgjøre venstresiden av partiet, var ifølge historikere utløsende årsaker til den norske bistandssatsningen (Simensen, 2003).

Ut fra hovedmålet om å bekjempe fattigdom, vokste det utover 50- og 60-tallet frem to hovedstrategier: den ene å bidra til økonomisk vekst og økt verdiskapning, den andre å bidra til en mer rettferdig fordeling. I tillegg ble det også trukket noen retningslinjer som norsk bistand skulle følge, disse utdypet målene og skulle styre gjennomføringen av norsk bistand. Noen av retningslinjene omhandlet kanaliseringen av bistanden. Målet var å styrke det internasjonale avtaleverket, og derfor ble omtrent halvparten av bistanden overført til multilaterale forvaltere.

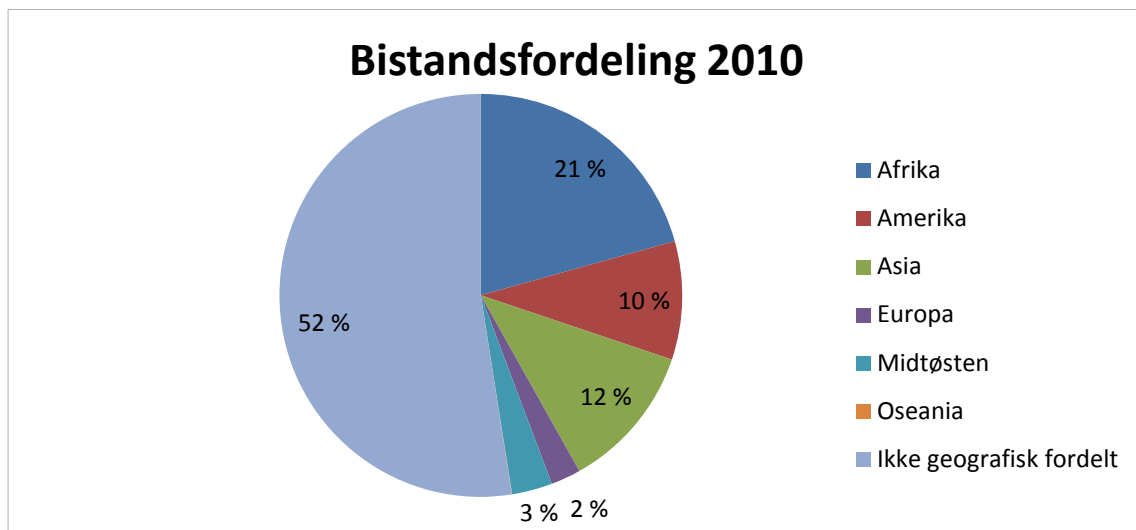
Det ble ved inngangen til 60-tallet bestemt at norsk bistand skulle økes. Giverområdene ble utvidet og Norsk utviklingshjelp, en oppfølger til ”Fondet for hjelp til underutviklede land”, ble opprettet. Dette var en frittstående statlig institusjon med eget styre, men administrativt falt det under Utenriksdepartementet (norad.no). Bistandsarbeidet ble utvidet og samarbeid med de andre nordiske landene ble iverksatt.

På begynnelsen av 1970-tallet ble det bestemt at den bilaterale bistanden skulle styres av et prinsipp om mottakerorientert bistand. Dette innebar at bistanden skulle koordineres med mottakerlandenes utviklingsplaner, og i så måte skulle donor forsikre seg om hvor og hva bistanden gikk til. 80-tallet var, også i Norge, preget av finanskrisen, og bistandsbevilgningene gikk noe ned. Myndighetene nølte med å bruke kondisjonalitet i tildelingen av bistand, noe som endret seg utover 90-tallet da mottakerorientert bistand ble kombinert med prinsippet om mottakeransvar (Windheim, 2002). Dette innebar at ansvaret for planlegging og gjennomføring av alle utviklingstiltak skulle ligge hos mottakerlandet.

På generelt grunnlag synes det å ha vært en ganske bred politisk enighet om bistand (i Norge) opp gjennom historien. På tross av enkelte uenigheter om komponenter og omfang, har norsk bistand derfor hatt relativt god kontinuitet. Endringene har ofte vært drevet av internasjonal påvirkning og behov. Blant annet økte humanitær bistand fra Norge ganske kraftig på 90-tallet, drevet av en rekke konflikter og naturkatastrofer verden over. Denne trenden forsterket også et annet utviklingstrekk: et tettere og mer koordinert samarbeid med frivillige organisasjoner. Dette omtales ofte som den norske modellen (Windheim, 2002). En norsk/nordisk modell som ofte får ros for å ha vært tidlig ute med å benytte kondisjonalitet i tildeling av bistand, og for å tildele etter altruistiske og ikke politiske motiv (Alesina, Dollar, 2000). De nordiske landene, er også blant svært få som oppfyller FNs mål om å gi 0,7 % av årlig BNI i bistand⁷.

2.4.1 Norsk bistand i dag

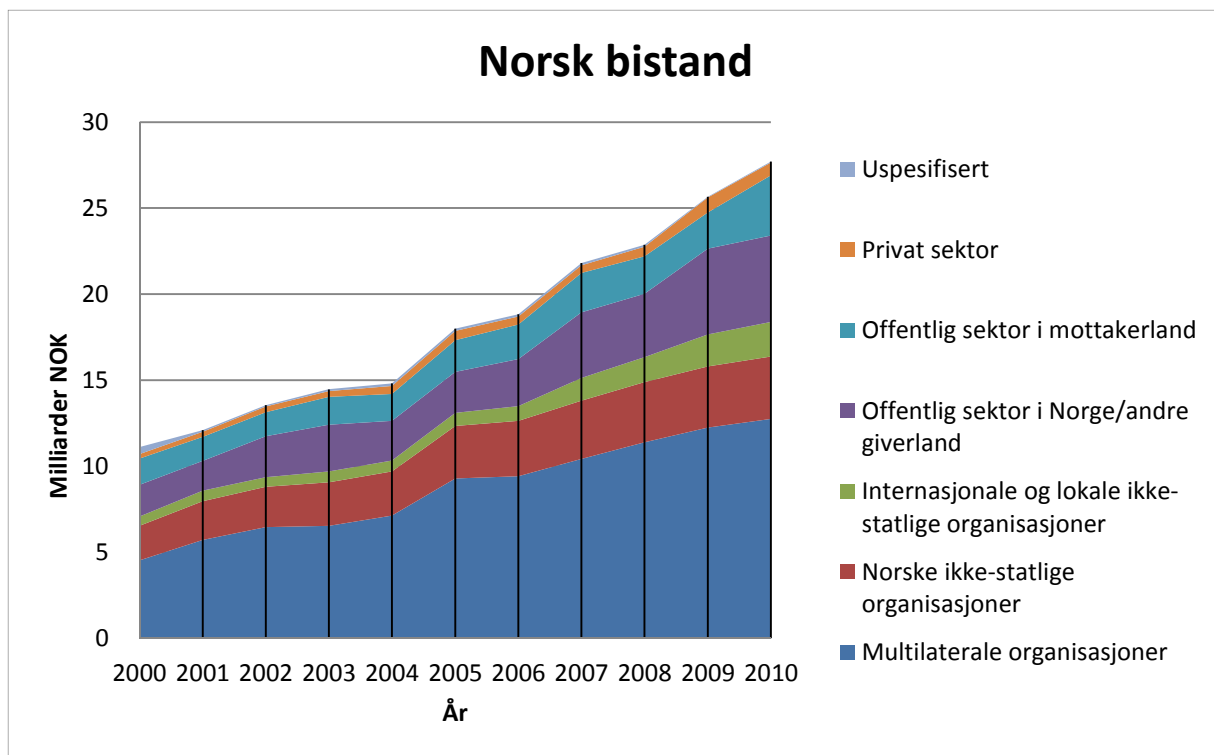
I 2010 ga Norge i overkant av 27 milliarder i bistand, nærmere 50 % av disse midlene ble gitt gjennom multilaterale prosjekter (inkludert multi-bilateral). Dette innebærer at Norge ga 1,1 % av bruttonasjonalinntekt, noe som er det høyeste noensinne. De største mottakerne av norsk bistand i 2010 var Brasil med 5,36 %⁸, Tanzania med 2,7 % og Afghanistan og Sudan med hhv 2,62 % og 2,55 %. Av kontinenter så er fortsatt det afrikanske den største mottakeren med 21 %.

Figur 3 - Bistandsfordeling 2010 (Basert på tall fra Norads statistikkportal)

⁷ Norge var det OECD landet som ga mest bistand i forhold til BNI i 2010, 1,1 % eller 27,7 mrd. NOK ble overført fra norske myndigheter

⁸ Dette skyldes hovedsakelig den økte satsingen på skog og klima

Figur 4 - Bistand fordelt på forvalter (Basert på tall fra Norads statistikkportal)

Som vi ser av figur 4 har det absolutte bistandsnivået mer enn doblet seg i løpet av de siste ti årene. Fordelingen mellom de forskjellige bistandsforvalterne har vært relativt konstant. Den eneste klare tendensen er vridningen fra bilateral til multi-bilateral. Dette er i tråd med myndighetens ønske om et sterkt FN. Det er også verdt å bemerke en gradvis reduksjon i overføringene til Norske ikke-statlige organisasjoner (NGO) og en tilnærmet tilsvarende økning i bistanden forvaltet av internasjonale NGOer. Administrasjonskostnadene som ligger under flere av postene, stiger noe til 5,7 %.

Tabell 2 – Norsk bistandsforvaltere 2000-2010 (Basert på Norads statistikkportal)

År	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Total (Mrd. NOK)	11,1	12,1	13,5	14,5	14,8	18,0	18,8	21,8	22,9	25,7	27,7
Multilaterale org.	40,7 %	47,2 %	47,7 %	45,2 %	48,1 %	51,6 %	50,0 %	47,8 %	49,8 %	47,7 %	46,0 %
Norske NGO	18,1 %	18,6 %	17,4 %	17,4 %	17,4 %	17,0 %	17,1 %	15,6 %	15,3 %	13,9 %	13,1 %
Internasjonal NGO	4,8 %	5,0 %	4,1 %	4,4 %	4,3 %	4,2 %	4,6 %	6,0 %	6,4 %	7,3 %	7,2 %
Off. sektor donor	16,5 %	14,3 %	17,6 %	18,8 %	15,5 %	13,2 %	14,5 %	17,5 %	16,1 %	19,4 %	18,2 %
Off. sektor mottak	13,8 %	11,5 %	10,3 %	11,2 %	10,6 %	10,2 %	10,7 %	10,5 %	9,5 %	8,2 %	12,7 %
Privat sektor	2,4 %	2,5 %	2,5 %	2,3 %	3,1 %	3,1 %	2,5 %	2,0 %	2,4 %	3,4 %	2,7 %
Uspesifisert	3,8 %	0,9 %	0,5 %	0,7 %	1,0 %	0,7 %	0,6 %	0,6 %	0,5 %	0,2 %	0,2 %

Avslutningsvis kan det som følge av mikro-makro paradokset være interessant å se hvor mye av norsk bistand som er programrettet, sektorrettet og makrorettet (budsjettstøtte ol.) Grunnet Norges store donasjoner til multilaterale forvaltere, er det å belyse dette for all bistand noe komplisert. Av den bilaterale bistanden derimot viser tall fra OECD (www.oecd.org) at Norge i 2009 ga litt i underkant av 6 % i såkalt programstøtte (mikro), dette var noe høyere enn snittet i DAC på 5 %. Omtrent tre ganger så mye (ca. 15%) gikk til det som kan omtales som makrobistand (budsjettstøtte og multisektor). De resterende 80 % gikk i all hovedsak til sektorer eller humanitær bistand (ca. 10%)

3 Makro

Jeg skal i de neste avsnittene se litt nærmere på den forskningen som er gjort på bistand, og dens effekt. For makroøkonomer handler dette om å finne bevis på makronivå. De fokuserer på sammenhengen mellom bistand, økonomisk vekst, internasjonal handel, og penge- og finanspolitikk. Kapittelet er organisert som følger, først gis en kort introduksjon til den teoretiske utviklingen, før en litteraturoversikt gir en mer dyptgående forståelse av teori og praksis, avslutningsvis ser jeg nærmere på de metodologiske utfordringene og løsningene, før jeg oppsummerer med resultatene fra makroorientert bistandsforskning.

3.1 *Utvikling og historikk*

For å forstå resonnementene bak de forskjellige makrobidragene i bistandsdebatten er det viktig å forstå hva slags teorier og modeller som ligger bak. Den empiriske litteraturen på sammenhengen mellom bistand og vekst har slitt med å finne en modell som kunne konkretisere forholdet, og dermed gjøre det enklere å påvise empirisk.

Dersom vi ser på denne type forskning over en tidsdimensjon kan vi dele bistand – vekst litteraturen i fire generasjoner. Generasjonene defineres av de teoretiske paradigmene og de empiriske verktøyene tilgjengelig på den tiden (Hansen og Tarp, 2000)

I begynnelsen var tilnærmingen til spørsmålet om bistand og bistandseffektivitet pragmatisk og teoretisk, dette skyldtes hovedsakelig manglende data. Den første forskningen på området tok utgangspunkt i IS-LM – modellen, og mye energi ble brukt for å klassifisere effektene av bistand. De viktigste funnene var at bistand var “fungibel”, med det menes at bistanden ikke finansierte det den var ment å gjøre. Det andre funnet dreide seg om at det var viktig å skille den kortsiktige aktivitetseffekten fra den langsiktige kapasitetseffekten (Doucouliagos og Paldam, 2009)

Senere fokuserte bistandsforskningen i all hovedsak på sammenhengen mellom bistand og sparing. De to første generasjonene var inspirert av relativt enkle vekst-modeller som Harrod–Domar modellen og “two-gap” Chenery og Strout modellen.

Harrod-Domar modellen antok at all bistand ble investert og dermed at bistand gir vekst. Den ser bort fra alle muligheter om fungibilitet, korrupsjon og andre bistandslekkasjer på veien til mottakeren. For at det lineære forholdet mellom vekst og investeringer skal holde forutsettes følgende: ingen kapasitetsbeskrankninger på arbeidskraft, og produksjonen øker proporsjonalt

med investeringer. Således er det ifølge Harrod og Domar tre ting som påvirker vekst: sparing-investering, kapitalproduktivitet og depresiering. Modellen dannet også grunnlaget for et av de mest innflytelsesrike bidragene i denne debatten: Chenery og Strouts "two-gap" modell (Chenery og Strout, 1966). De hevdet at spareraten, og dermed betalingsbalansen var den avgjørende betingelsen for vekst, og at bistand kunne bidra til sparing; flytte beskrankningene utover og dermed øke investering og vekst.

Allerede tidlig på 70-tallet var det en rekke økonomer som hevdet at dette var en svært naiv fremstilling av bistand og vekst, og flere motstandere hevdet at bistand hadde en negativ effekt på vekst. To av disse var K.B. Griffin og J.L. Enos, som i 1970 tok et oppgjør med det de hevdet var en svært blåøyd fremstilling av bistand og dens effekt på vekst i mottakerlandene. Ifølge Griffin og Enos fører bistand til lavere sparerate, noe som igjen senker vekstraten. I tillegg hevdet de at bistand kunne endre sammensetningen av investeringer, og skifte de mot investeringer med liten og mer langsiktig effekt på produksjon. Dette ville i så fall redusere vekstraten. Den tredje negative effekten de trakk frem var bistandsavhengighet. Med dette mente de at bistand i all hovedsak ville støtte kapitalintensive prosjekter, som ville være avhengige av kapital også etter en oppstartsfasen. Dette kan føre til at mottakerlandene, som ofte er arbeidsintensive, må betale for dette i lang tid, eller i verste fall legge ned produksjonen når bistanden faller bort.

Det var også en rekke andre debattanter på denne tiden, både Rahman (1968) og Weisskopf (1972) støttet Griffin og Enos i deres syn. Andre var litt mer moderate og hevdet at bistand hadde en positiv effekt, men at effekten ikke stod i forhold til bistanden som ble gitt (Newlyn 1973, og Papanek 1973).

Generelt kan vi si at det ikke er bevis for noen av de ekstreme sammenhengene mellom bistand, sparing og vekst, som var det store temaet i denne perioden. Det eksisterer ingen bevis for en positiv sammenheng, og i kun én studie finner forfatterne at bistand senker den totale sparingen. Derimot er det sterke indikasjoner i denne litteraturen for at bistand øker total sparing, men ikke med et beløp tilsvarende bistanden. Allikevel vil dette, dersom Harrod-Domar modellen legges til grunn, innebære at bistand har en positiv effekt på vekst (Hansen og Tarp, 2001).

Neste generasjons bistandsforskning fokuserte i mye større grad på forholdet mellom bistand og vekst. Det underliggende rammeverket var i all hovedsak "two-gap" modellen, med innslag av enten Harrod-Domar eller Solows vekstmodell. Uavhengig av hvilken vekstmodell

som ble lagt til grunn, mente de fleste at den viktigste determinanten for vekst var investering. Dermed trakk de slutningen: dersom bistand har en positiv effekt på investeringer, vil bistand føre til vekst.

Bistandsforskningen på denne tiden kan derfor i all hovedsak deles i to kategorier; bistand - investering og bistand - vekst. Av de arbeidene som er gjennomgått i Tarp og Hansens artikkel fra 2001 virker det klart at bistand har en positiv effekt på investeringer. Når det gjelder kausalitetsforholdet mellom bistand og vekst, er det noe mer uklart. Av de 72 arbeidene de har fra denne perioden, viser 40 av dem en positiv og signifikant koeffisient for bistand, og 31 en ikke-signifikant koeffisient. Den siste viser et negativt forhold mellom bistand og vekst.

Den tredje generasjonen av bistandsforskning skiller seg fra de tidligere på fire markante måter. For det første brukes paneldata med data fra flere land, i større grad. Dette gjør de økonomiske estimatene bedre, ettersom antall frihetsgrader øker og kolineariteten reduseres. Den andre endringen er ny vekstteori som endret noe av fokuset for analysene. Blant annet ved å inkludere variabler på økonomisk politikk, åpenhet og institusjonskvalitet direkte i regresjonsanalysen. For det tredje ble endogenitetsproblemene i større grad håndtert i analysen. Endogenitet i bistandsforskningen kommer ofte av uobserverbar heterogenitet eller simultanitet (bistand og vekst "bestemmes" samtidig), og utgjør en av de store utfordringene i å identifisere en kausal sammenheng mellom bistand og vekst. Dersom endogeniteten ikke håndteres tilstrekkelig blir estimatene forventningskjevne og resultatene svake. Det fjerde og siste fremskrittet som ble gjort ifølge Hansen og Tarp, var erkjennelsen av at forholdet mellom bistand og vekst ikke er lineært (positivt, men avtakende).

Det er også flere som hevder at det i den senere tid har vokst frem en fjerde generasjon bistandsforskning (Doucouliagos og Paldam, 2009). Denne tar utgangspunkt i at den aggregerte påvirkningen av bistand på økonomisk vekst er negativ, eller forsvinnende liten. Som en følge av denne voksende konformiteten knyttet til bistandens effekt på makroparametere i mottakerlandet, fokuserer disse arbeidene i større grad på mulige forklaringer til denne fraværende kausaliteten. Den vanligste forklaringen på dette er knyttet til den politiske dynamikken. Bistand fører til økt korrupsjon og/eller "rent-seeking" i mottakerlandene, noe som blant annet svekker effektiviteten av bistand samt myndighetenes integritet blant sin egen befolkning (Djankov et. Al, 2008; Rajan, Subramanian, 2007). Et av de viktigste bidragene til denne fjerde generasjonen er Rajan og Subramanian (2008). De

synliggjør nødvendigheten av å nedjustere forventningene til bistandseffekter på makronivå. Basert på en standard Cobb-Douglas funksjon med antakelser om at bistand kun påvirker investering og ikke produktivitet, hevder de at et bistandsnivå på 1 % av BNP bør generere en økonomisk vekst på 0,1 %. De reduserer dermed bistandselastisiteten relativt til hva tidligere akademiske arbeider har vist. I sitt arbeid fra 2009 hevder Dalgaard og Erickson at bistandselastisiteten er betraktelig mindre enn det Rajan og Subramanian fremsetter i sitt arbeid, og senker dermed den forventede effekten av bistand på vekst ytterligere.

Den fjerde generasjonen av bistandsforskningen har benyttet den såkalte generaliserte momentmetoden (GMM) i større grad enn tidligere. Denne metodikken ble definert av Lars Petter Hansen (1982) og Hansen, Singleton (1982). Estimatorene ble videreutviklet av Holtz-Eakin, Newey og Rosen (1988); Arellano and Bond (1991), og introdusert i vekstlitteraturen av Caselli, Esquivel og Lefort (1996). GMM er en instrumentmetode, og kan ifølge Arndt et.al (2010) bidra med ny innsikt i bistandsforskningen. Særlig skyldes dette metodens håndtering av de dynamiske omstendighetene. Ideen bak metoden er å skrive regresjonslikningen som en dynamisk paneldatamodel, ta første-differansen for å fjerne uobserverte, tidskonstante, landspesifikke effekter, og deretter instrumentere høyresidevariablene i den første-differensierte likningen ved å bruke laggede serienivåer (under antakelse om at tidsvarierende forstyrrelser i de originale nivålikningene ikke er seriekorrelerte).

Det er en rekke fordeler ved denne metoden relativt til andre estimeringsmetoder for dynamiske paneldatamodeller. For det første vil ikke estimatorene bli forventningsskjevne som følge av utelatte variabler som er konstante over tid (uobserverbare land-spesifikke, faste effekter). For det andre fører bruken av instrumentvariabler til konsistente estimater av parameterne i modeller med endogene høyresidevariabler (som er et stort problem i bistandsforskningen). Og til sist, bruken av instrumentene fører til en potensiell konsistent estimering, på tross av målefeil.

På tross av disse fordelene ved en GMM tilnærming til bistandsproblematikken finnes det naturligvis svakheter også i denne modellen.

De interne instrumentene som brukes i GMM er ingen garanti for validiteten deres. Utfordringen med svake instrumenter gjelder derfor i like stor grad med GMM modeller (Nelson og Startz (1990a, 1990b); Staiger et al (1997)). Dette kan være et problem når

tidsseriene er persistente og antallet tidsserieobservasjoner er lite, under disse forutsetningene vil laggede nivåer av variablene være svake instrumenter for første-differansene.

Faste landeffekter og utelatte variabler, må være ukorrelert med den laggede differansen av høyresidevariablene som brukes som instrumenter for nivåligningen. Dette er en antakelse som virker lite sannsynlig både fordi vekstprosessen er svært kompleks, men også ettersom de konstante land-variablene bruker en definisjon av steady state inntektsnivåer som korrelerer med de individuelle landenes steady state vekstbaner.

På tross av uenighet og svakheter knyttet til metodevalg, er det flere som hevder at det gjøres fremskritt innenfor bistandsforskningen (Rajan og Subramanian, 2008).

For det første er det i ferd med å vokse frem en konformitet knyttet til skepsisen rundt kausaliteten mellom bistand og vekst. Dermed er det blitt større fokus på å forstå bistandens effekt, i stedet for en skyttergravskrig mellom bistandsforkjempere og bistandsskeptikere som tidligere debatterte for og imot bistand.

For det andre gjøres det stadige metodologiske fremskritt. Dette bidrar til å synliggjøre og forene rundt de utfordringene bistandsbransjen og forskningen står ovenfor. Den økte innsikten fører også til mer rasjonelle forventninger til hva bistand kan utrette, og i så måte en mer nyansert debatt med klarere rammebetingelser. Denne økte innsikten later til å ha ført til en større enighet om mer langsiktig fokus, særlig ettersom flere studier viser at det tar flere generasjoner før bistandsdonasjoner og prosjekter påvirker makroøkonomiske faktorer.

Som en følge av vridningen bort fra debatten om bistand eller ikke, har det blitt et stadig større fokus på politiske aspekt ved bistand. Både som et politisk virkemiddel fra donor, men kanskje enda viktigere som en avgjørende faktor i mottakerlandets beslutningsprosesser. Av slike artikler (Arndt et al, 2010; Bourguignon, og Sundberg, 2007) fremgår det at bistand kan påvirke den innenrikspolitiske stabiliteten, og dermed vekst i kraft av kausaliteten mellom stabilitet og vekst. Denne vridningen kan føre til helt nye modeller i fremtiden, men frem til nå har dette kun ført til introduksjon av politiske variabler i de allerede eksisterende modellene.

På tross av disse fremskrittene er det fortsatt stor usikkerhet knyttet til bistandens effekt på vekst og reduksjon av fattigdom. De fleste makro-artiklene som er publisert de siste årene har konkludert med en liten positiv eller neglisjerbar bistandseffekt på vekst. Dermed er det flere

som hevder at de siste 40 års bistandsforskning ikke har ført noen vei (Doucouliagos og Paldam, 2009).

3.2 Litteraturoversikt

Jeg har tidligere gått gjennom forskningsutviklingen i grove trekk, med særlig fokus på det teoretiske grunnlaget. I dette avsnittet ønsker jeg å se nærmere på de akademiske arbeidene som på mange måter har lagt premisene for bistandsforskningen. Avslutningsvis tar jeg en nærmere kikk på nyere artikler.

3.2.1 Peter Boone – Politics and the effectiveness of foreign aid

I en innflytelsesrik artikkel fra 1995 tok Peter Boone sikte på å beskrive sammenhengen mellom effektiviteten av bistand, og det politiske regimet i mottakerlandet. Dette var et av de første arbeidene som tok sikte på å forklare sammenhengen ved hjelp av en neoklassisk vekstmodell. Boone tar til orde for økt bruk av betingelser, og at bistand i større grad burde gis med den hensikt å endre incentivene mottakerne blir stilt ovenfor.

Fokuset på incentiver var på ingen måter ubeskrevet i bistandslitteraturen på denne tiden. Allerede i 1958 hevdet Milton Friedman at bistandsprogram ikke ville fungere fordi politikerne i donorlandet ikke vil allokere bistanden effektivt. I tillegg hevdes det at mottakerlandene vil konsumere bistanden fremfor å investere den. I sin fremstilling, velger Boone å relatere politiske regimer til økonomiske systemer ved å kategorisere de forskjellige regimene etter interessegrupper de støtter. Boone ser på effekten av bistand under tre ekstreme, politiske regimer. Det første omtales som et *elitistisk* regime, noe som innebærer en maksimering av velferden til en fast makthavende koalisjon. Det optimale for et slikt regime vil være å overføre bistand til den rike, politiske eliten i landet. Den andre regjeringstypen kaller Boone den *egalitære*. Slike ønsker å maksimere velferden til den relativt sett fattigste gruppen i samfunnet, i håp om å gjøre fordelingen likere. Den tredje og siste styringsideologien velger Boone å kalle *Laissez-Faire*. Et slikt regime ønsker å maksimere velferden til et minimum (og en betydelig del) av populasjonen.

For å forstå Boones fokus på det politiske regimet, og dets påvirkning på bistandseffektivitet kan det være nyttig å forstå det teoretiske bakteppet. En mer omfattende gjennomgang av Boones teoretiske modell finnes i appendiks 1.

Økonometrisk modell

Boone gjør regresjonsanalyser med likninger på redusert form. I tillegg til å inkludere dummyvariabler for de politiske regimene, inkluderer han også variabler for bistand, nasjonalregnskapet, utviklingsindikatorer, og indekser for politisk liberalitet. Han bruker både vanlig OLS regresjon og instrumenter for bistand i en 2SLS regresjon. Sistnevnte metode innebærer å bruke et instrument for en eller flere av variablene som antas å være endogene (i Boones tilfelle, bistand), for å forhindre at problemet skal føre til inkonsistente estimatorer. Et godt instrument må oppfylle to kriterier: for det første må det være korrelert med den endogene variabelen den skal være instrument for (jo sterkere korrelasjon jo bedre instrument), for det andre må den være uavhengig av feilleddet (den uforklarte variasjonen) i likningen

Testene er basert på en nullhypotese om at politikere bruker bistand til overføringer fremfor vekstfremmende tiltak. Regresjonene kan i all hovedsak deles i fire. Den første typen tar sikte på å belyse hvorvidt bistand har muliggjort reduksjon av omfordelende politikk. Omfordelingen benyttes av myndighetene for å finansiere offentlige goder og overføringer til politiske støttespillere. I hvor stor grad dette gjøres, hvem det kommer til gode, og hvorvidt det er en kilde til fattigdom eller et hinder, avhenger blant annet av hva slags politisk regime som sitter ved makten. Denne analysen er basert på en generell løsning for optimal skatt (se appendiks 1 for utledning):

$$\tau_j = \bar{\tau} + \beta^\tau \frac{F}{Y} + \mu_j + \varepsilon_{jt}$$

Hvor β^τ er regresjonskoeffisienten, F er bistand, Y er BNP, τ er skatt og μ_j er en land-spesifikk tilfeldig variabel. Omfordeling er i utgangspunktet ikke skatt, men som følge av at de opprinnelige omfordelingene er vanskelige å identifisere bruker Boone skatt som en indikasjon på omfordelingspolitikken i landet. Hensikten med denne testen er å se hvilken effekt bistand har på omfordelingspolitikken, og på den måten beskrive sammenhengen mellom denne og effektiviteten av bistand.

Den andre testen tar mål av seg å undersøke den indirekte effekten av redusert omfordelingspolitikk ved å teste for endringer i konsum (C) og investeringer (I). Dette kan også sees som en test av hvor stor restriksjon kapitalknapphet er på investeringer. Regresjonene er som følger:

$$\frac{C^{Tj}}{Y_j} = \frac{\bar{C}}{\bar{Y}} + \beta^c \frac{F_j}{Y_j} + u_j + \varepsilon_{jt}$$

$$\frac{I_j}{Y_j} = \frac{\bar{I}}{\bar{Y}} + \beta^i \frac{F_j}{Y_j} + u_j + \varepsilon_{jt}$$

Hvor de to nullhypotesene er $\beta^c = 1$ og $\beta^i = 0$. Disse regresjonene er ikke uavhengige, så summen av dem skal tilsvare 1.

Den tredje empiriske testen Boone benytter, forsøker å belyse hvem som nyter godt av bistand. En slik analyse vil også kunne bidra til å identifisere hvorvidt et regime er egalitært eller elitistisk. Regresjonen undersøker hvorvidt bistand kommer de fattige til gode, dette sjekkes ved å se på bistandens effekt på forskjellige indikatorer for fattigdom (X), som barnedødelighet, forventet levealder og utdanningsnivå.

$$\Delta \log(X_t) = \bar{X} + \beta_0 X_{t1} + \beta_1 \log(X_{t1}) + \beta^x \frac{F}{Y} + u_j + \varepsilon_t$$

Vi ser at regresjonen gjøres ved å ta den logaritmiske differansen av disse indikatorene på de initielle betingelsene. Dersom vi har et elitistisk regime, vil bistanden tilfalle den rike eliten og fattigdomsindikatorerne vil være uendrede: $\beta^x = 0$.

Den fjerde og siste empiriske testen gjennomføres i håp om å finne ut hvorvidt gitte politiske regimer utnytter bistand mer effektivt enn andre. For å analysere dette benytter Boone en interaksjonsvariabel mellom bistand og en indeks for politisk liberalitet. En variabel som dermed vil indikere i hvor stor grad demokratiske regimer eller andre, evner å bruke bistand til å redusere fattigdom.

Resultat

Ved å bruke spesifikasjonene over kommer Boone hovedsakelig frem til tre resultater han ønsker å trekke frem. Det første funnet impliserer at politiske faktorer hovedsakelig bestemmer bistandsbevilgninger. Det andre resultatet er at motivasjonen for å gi bistand varierer mellom de forskjellige donorene. Og avslutningsvis viser det seg at bistand har en stor permanent komponent, og dermed bør behandles som permanente overføringer.

Boone benytter forskjellige instrumenter for å teste robustheten og sensitiviteten i resultatene. Instrumentene tar sikte på å beskrive hvorfor enkelte land mottar mer bistand enn andre, hva driver bistandsbevilgningen? Det første instrumentet han benytter er logaritmen av populasjonen. Det andre instrumentet er tre variabler som skal fange opp politiske determinanter av bistand. Og det siste instrumentet er bistand lagget to ganger (en diskusjon rundt valg av instrumenter og IV generelt i 3.2.3). Videre sammenligner Boone disse resultatene med OLS regresjoner hvor han kontrollerer for inntektsnivå, markedssjokk, og andre viktige determinanter. Dette gjør at Boone kan teste hvorvidt bistand fra forskjellige donorer, har forskjellige effekter og dermed kan gjøre resultatene forventningskjevne.

Boone gjennomfører en rekke regresjoner ved å bruke OLS og 2SLS. Hovedfunnene hans viser at nærmere 75 % av all bistand går til konsum. Det er ingen indikasjoner på at dette økte konsumet kommer de fattige til gode. Disse resultatene er konsistente med forventningene til et elitistisk politisk regime, men ikke de andre regimene. En naturlig følge av dette er også at han ikke finner noen sammenheng mellom bistand og andre vekstindikatorer. Funnene endres heller ikke dersom det kontrolleres for inntekt per capita, eller bruker instrumentene for bistand som nevnt tidligere.

Den eneste regresjonen som antyder en positiv sammenheng mellom bistand og investeringer, og dermed vekst, er den hvor hele datasettet benyttes. Dette er, ifølge han selv, ikke en god tilnærming. Han ønsker å fjerne 14 observasjoner fra det totale datasettet ettersom dette er små land med en høy bistandsandel (av BNP). Boone argumenterer at i slike land kan en stor investering utgjøre 50 % av BNP. Disse store prosjektene vil ikke være "fungible", slik at en høy investeringskoeffisient vil reflektere effekten av bistandsprogram. Utelatelsen av disse 14 landene har vært en kilde til kritikk av Boones artikkel (Hansen og Tarp, 2000).

Boone hevder at mangelen på sammenheng mellom bistand og utviklingsindikatorer, da særlig barnedødelighet, er et sterkt bevis på myndighetenes feilallokering. Denne mangelen på bistandseffekt viser også, ifølge Boone, at bistand ikke gir mottakerlandene de rette incentivene til å forbedre levestandarden for de fattigste i landet, og at bistand er fungibel.

Et annet aspekt Boone ønsket å belyse var hvorvidt bistand utnyttes forskjellig i forskjellige politiske regimer, og om fattigdom i større grad reduseres i demokratiske og liberale nasjoner. Det første finner ikke Boone bevis for. Det er med andre ord ingenting i Boones analyse som indikerer at forskjellige regimer utnytter bistand på en mer effektiv eller bedre måte. Ifølge Boone er dette en klar indikasjon på at alle politiske regimer allokere bistanden til den

politiske eliten. Når det gjelder det andre spørsmålet Boone reiser, altså hvorvidt det finnes forskjeller i utviklingsindikatorer, er det noe mer uklart. Han finner noen resultater som indikerer en sammenheng mellom politisk regime og lav barnedødelighet, og på det grunnlaget hevder Boone at politiske regimer har en påvirkning på menneskelige utviklingsindikatorer.

Kort oppsummert finner Boone at bistand hovedsakelig konsumeres fremfor og investeres i mottakerlandene, det er dermed ingen sammenheng mellom bistand og vekst; bistand fører ikke til en bedring i livssituasjonen for de fattigste; bistandens effekt påvirkes av politiske regimer.

3.2.2 Burnside og Dollar – Aid effectiveness

Det er umulig å snakke om dette feltet uten å nevne Burnside og Dollars bidrag fra 2000. Artikkelen hadde store implikasjoner for både forskning og politiske beslutninger knyttet til bistand. Blant annet opprettet amerikanske myndigheter Millennium Challenge Corporation som skulle forvalte en ekstra bistandsbevilgning på USD 5 mrd. Disse midlene skulle i stor grad tildeles etter kriterier basert på funn gjort i denne artikkelen.

Artikkelen tok i all hovedsak mål av seg å besvare to spørsmål: for det første, hvorvidt effekten av bistand avhenger av økonomisk politikk i mottakerlandet, og for det andre hvorvidt donorer gir mer bistand til land med god økonomisk politikk. For å belyse disse spørsmålene brukte forfatterne en ny database utviklet av Verdensbanken. Det analytiske rammeverket til Burnside og Dollar er konsistent med en neoklassisk vekstmodell. I denne er det tydelig at bistandseffektiviteten avhenger av hvorvidt den blir investert eller konsumert av mottakermyndighetene. Forfatterne fokuserte derfor på hvor mye av bistanden som ble investert.

For å undersøke disse spørsmålene empirisk utviklet forfatterne to modeller. En vekstmodell, og en bistandsmodell. Vekstmodellen bygger på den empiriske vekstlitteraturen som eksisterte på denne tiden, og inneholdt politiske og institusjonelle forklaringsvariabler. I tillegg konstruerte forfatterne en politisk indeks.

For bistandsallokeringen spesifiserte de en modell som benyttet den samme politiske indeksen i tillegg til andre forklaringsvariabler som initiell BNP, og variabler som skulle fange opp strategisk bistand (land/område dummyer). Grunnmodellene ble dermed seende slik ut:

$$(3) g_{it} = y_{it}\beta_y + a_{it}\beta_a + p_{it}\beta_p + a_{it}p_{it}\beta_p + z_{it}\beta_z + g_t + \varepsilon_{it}^g$$

$$(4) a_{it} = y_{it}\gamma_y + p_{it}\gamma_p + z_{it}\gamma_z + a_t + \varepsilon_{it}^a$$

Hvor i indekserer land, t indekserer tid, g_{it} uttrykker reell BNP vekst per capita, y_{it} er logaritmen til initiell BNP per capita, a_{it} er bistand som andel av BNP, p_{it} er en $P \times 1$ vektor av politikk som påvirker vekst, z_{it} er en $K \times 1$ vektor av andre eksogene variabler som kan påvirke vekst og tildelingen av bistand, g_t og a_t er konstante tidseffekter. Disse inkluderes for å ta høyde for globale konjunktursykler.

Dersom et land mottar en engangs valutainntekt (f.eks. bistand) vil dette, ifølge en neoklassisk vekstmodell, føre til vekst. Antas det at kapitalavkastningen er avtakende vil en slik valutainntekt kun øke veksten midlertidig.

Hvis politikken påvirker vekst, ville den også påvirke i hvilken grad et mottakerland evnet å utnytte bistanden. Dersom dette holder, bør politikk inkluderes i forklaringen av vekst og bistandseffektivitet, noe som gjøres best ved hjelp av en interaksjonsvariabel (politikk og bistand) ifølge Burnside og Dollar.

Et av de største problemene i slik forskning er bistandens endogenitet og simultaniteten det forårsaker. Hovedårsaken til dette er at det er vanskelig å anse bistand som en valutainntekt som er uavhengig av inntektsnivået, ettersom en negativ sammenheng mellom bistand og inntektsnivå er empirisk godt dokumentert (Alesina og Dollar, 2000). Det er allikevel, som Burnside og Dollar påpeker, ikke alltid de altruistiske motivene som avgjør bistandstildeling, og dette kan motvirke en slik negativ sammenheng.

For å forsøke å unngå dette økonometriske problemet benytter Burnside og Dollar både vanlig OLS regresjon, og en 2 SLS regresjon..

Vekstmodellen

Burnside og Dollar konstruerte en modell som baserte seg på hva tidligere empirisk litteratur på vekst og bistand hadde vist. Hensikten var å skape en så komplett modell som mulig, og unngå å utelate relevante variabler. Dersom vi først ser på veksttilnærmingen, forsøkte de å identifisere flest mulig institusjonelle og politiske effekter som kunne forklare vekst i utviklingsland. Dette for å forsikre at kausaliteten, mellom bistand og vekst, skulle være robust når/dersom de fant den. Videre ønsket de å fange opp konvergens-effekter, dette gjorde de ved å la vekst i periode t avhenge av logaritmen til BNP per capita nivået ved inngangen til

perioden. Som tidligere nevnt tok de med bistand som en andel av BNP, ettersom det var denne effekten de ønsket å teste.

Det var også en rekke andre variabler forfatterne testet i utviklingen av vekstmodellen, disse kan i all hovedsak deles i to kategorier:

Den første kategorien er variabler knyttet til makroøkonomi, og makropolitikk. De brukte blant annet en dummy for hvor åpen økonomien var, denne dummyen ble først introdusert av Sachs og Warner i deres arbeid fra 1995. I tillegg tok de høyde for inflasjon, i håp om at dette skulle være en god indikator på pengepolitikk, noe som ble gjort med hell av Fischer (1993). Avslutningsvis tok de også med to finanspolitiske indikatorer: budsjettoverskudd og offentlige utgifter som andel av BNP. Begge disse hadde vist seg å være signifikante i tidligere studier, men Burnside og Dollar fant ingen signifikant variabel for offentlige utgifter og inkluderte ikke den i sin regresjonsmodell.

Den andre kategorien variabler dreide seg i all hovedsak om institusjonell kvalitet og demografi. Som vi så tidligere inkluderer vekstregresjonen (3) $K \times 1$ vektorer av eksogene variabler z_{it} . Disse antok forfatterne var upåvirket av eventuelle sjokk i vekst- eller bistandsnivå. De benyttet en variabel først fremsatt av Knack og Keefer (1995), som tok sikte på å beskrive institusjonskvaliteten i håp om at dette kunne være en god indikator på eksproprieringsrisiko og effektiviteten i myndighetenes arbeid. I tillegg inkluderte de en variabel for etnisk fraksjonalisering, som Easterly og Levine (1997) brukte; en leiemord-variabel for å belyse sivil ulydighet og uro; en interaksjonsvariabel mellom de to; og en variabel for pengemengden⁹ som andel av BNP.

Bistandsmodellen

Når det gjelder bistandsmodellen (4), så forfatterne etter determinanter for tildeling av bistand. Generelt kan det sies at denne litteraturen har identifisert politikk som en viktig faktor ved tildeling av bistand (Alesina og Dollar, 2000). I tillegg er det resultat som antyder at land med lav BNP mottar mer bistand enn land med høy BNP (Radelet, 2006). Burnside og Dollar valgte å inkludere logaritmen til initiell BNP, logaritmen til populasjonen, og en rekke geografiske dummy variabler for å forsøke å fange opp strategiske motiv. I tillegg benyttet de en variabel for våpenimport relativt til total import. De tok også med den politiske indeksen

⁹ M2, dette skulle være en proxy for de finansielle institusjonenes utvikling

for å undersøke hvorvidt bistand i større grad blir gitt til land med gode politiske og institusjonelle rammeverk.

Videre kommer vi til et av de viktigste momentene i denne artikkelen, den politiske indeksen. Ifølge forfatterens modell kan det se ut som om det er vridningene (fra investering til konsum) som påvirker vekst, som vil avgjøre effektiviteten av bistand. Altså faktorer som kan føre til at bistand ikke kommer den intenderte mottaker til gode. Disse faktorene vektet derfor i henhold til deres påvirkning på vekst før de introduseres i modellen, noe som muliggjør en diskusjon av bistandseffektivt i lys av hvorvidt det politiske klimaet er godt eller dårlig (hvor godt og dårlig har en definert betydning). De fant vektingen ved å benytte en OLS regresjon på vekstfunksjonen uten bistandsvariabelen, og dermed koeffisientene som definerer den politiske indeksen. Denne indeksen er et vektet snitt av åpenhetsmålet, inflasjonsrate og budsjettoverskuddet.

$$(5) \quad g_{it} = y_{it}\beta_y + p_{it}\beta_p + z_{it}\beta_z + g_t + \varepsilon_{it}^g$$

Burnside og Dollar estimerte (5), som ga koeffisientene til politikkindeksen. De lar $p'_{it}b_p$ være OLS estimatet på β_p , og dermed estimerer de ikke lenger (3) og (4), men

$$(6) \quad g_{it} = y_{it}\beta_y + a_{it}\beta_a + p'_{it}\theta_p + a_{it}p'_{it}\theta_1 + z'_{it}\beta_z + g_t + \varepsilon_{it}^g$$

$$(7) \quad a_{it} = y_{it}\gamma_y + p_{it}\phi_p + z'_{it}\gamma_z + a_t + \varepsilon_{it}^a$$

Disse modellene er implisitte, begrensede versjoner av (3) og (4). Hvor θ og ϕ er satt inn for de estimerte politikk-koeffisientene. Det er viktig å bemerke at ved å estimere politikkeffekten, kan det oppstå problemer med forventningsskjeve estimater. Enten dersom begrensningene som blir gjort ikke holder, eller om politikk-variablene er endogene. Forfatterne forsøkte å hindre dette ved spesifikasjonstester og å teste begrensningene.

I tabell 3, ser vi hvilke variabler som ble utelatt, og hvilke de tok med i regresjonen.

Tabell 3 – Oversikt regresjonsspesifikasjon Burnside og Dollar (Burnside og Dollar, s.852, 2000)

TABLE 1—SUMMARY OF REGRESSION SPECIFICATIONS AND IDENTIFICATION

Variable	Equation			
	Variants of (4), growth			(5), aid
Endogenous variables				
Real growth rate	LHS	LHS	LHS	
Aid/GDP	RHS	RHS	RHS	LHS
(Aid/GDP) × policy		RHS	RHS	
(Aid/GDP) ² × policy			RHS	
Exogenous variables				
Logarithm of initial income	Included	Included	Included	Included
Policy index	Included	Included	Included	Included
Institutional quality	Included	Included	Included	
Ethnic fractionalization	Included	Included	Included	
Assassinations	Included	Included	Included	
Ethnic fractionalization × assassinations	Included	Included	Included	
M2/GDP, lagged	Included	Included	Included	
Logarithm of population				Included
Arms imports/imports, lagged				Included
Sub-Saharan Africa dummy	Included	Included	Included	Included
East Asia dummy	Included	Included	Included	
Egypt dummy				Included
Franc zone dummy				Included
Central America dummy				Included
Logarithm of initial income × policy				
Logarithm of population × policy				
Arms imports/imports, lagged × policy				
(Logarithm of initial income) ² × policy				
(Logarithm of population) ² × policy				

Notes: LHS indicates that a variable is included as the left-hand-side variable. RHS indicates that a variable is included as a right-hand-side variable. All exogenous variables are used as instruments in 2SLS estimation.

De fleste variablene som ikke var signifikante, og dermed ikke ble inkludert i analysen var interaksjonsvariabler som inneholdt politikk. Vi legger også merke til at alle eksogene variabler ble brukt som instrumenter i IV metoden.

Forfatterne estimerte (6) og (7) og behandlet vekst, bistand og interaksjonsvariabelen mellom bistand og politikk som endogene. Opprinnelig BNP og politikkindeksen ble behandlet som eksogene. Som vi ser av tabellen over benytter de en rekke variabler, de endrer også ligningene både ved å inkludere og redusere antall variabler, dette gjorde de for å teste robustheten i modellen og resultatene.

Resultat

Ved å følge fremgangsmåten beskrevet ovenfor får de en rekke interessante resultat. Først finner de verdiene for den politiske indeksen (dette gjøres med hele datasettet). De beholdt denne senere på tross av at de forandret spesifikasjonene på regresjonsanalysen.

Vekstmodellen

Den første regresjonen med hele datasettet ga ingen signifikant sammenheng mellom bistand og vekst, verken med OLS eller 2SLS. Derimot fant de at interaksjonsvariabelen mellom bistand og politikk var positiv og signifikant. Den kvadrerte interaksjonsvariabelen var derimot signifikant og negativ. Dette impliserer at bistandens effekt på vekst er en positiv funksjon av politikknivå og en negativ funksjon av bistandsnivå (avtakende avkastning). Videre viste regresjonen at det fortsatt var grunnlag for å mistenke en korrelasjon mellom bistand og feilleddet i vekstregresjonen.

Etter denne første regresjonen testet Burnside og Dollar robustheten til resultatene. Dette gjorde de både ved å fjerne outliers, fjerne mellominntektsland fra datasettet, og bruke forskjellige instrument for bistand.

Resultatene fra 2SLS regresjonen er relativt like de OLS ga, både med hensyn til koeffisientenes størrelse og signifikans. Bistandsvariablene så dog ut til å være noe mindre signifikante i 2SLS regresjonen. En mulig årsak Burnside og Dollar pekte på var vanskeligheten av å opprettholde instrumentrelevansen med tre endogene forklaringsvariabler. Da de fjernet outliers var resultatet at den kvadrerte interaksjonsvariabelen mellom politikk og bistand ble insignifikant, i tillegg til at den normale interaksjonsvariabelen mellom de to forble sterkt signifikant.

Det viktigste resultatet var at dersom interaksjonsleddet mellom bistand og politikk ble utelatt, så var ikke bistandsestimatene signifikant forskjellige fra 0, men dersom de ble inkludert var det klare indikasjoner på at bistand har en atskillig større effekt på vekst i land med gode politiske indekser.

Bistandsmodellen

Det andre spørsmålet forfatterne tok sikte på å besvare var hva som lå bak tildelingen av bistand. Hvorvidt det fantes en systematisk forklaring på hvilke land som fikk mye bistand, og om dette kunne knyttes til et godt politisk rammeverk eller institusjonell kvalitet. Ikke overraskende var initiell BNP sterkt signifikant, og negativ. Dette innebærer at jo fattigere et land i utgangspunktet er, jo mer bistand forventes det at landet mottar, altså er bistandsvariabelen endogen. I tillegg er det verdt å merke at de geografiske dummyene, som

ble introdusert for å fange opp strategisk bistand, i de fleste tilfeller ikke var signifikante. Den eneste variabelen som var signifikant var Egypts, noe som nok i stor grad skyldes at Egypt er en av få amerikanske allierte i den arabiske verden.

Når det gjelder spørsmålet om hvorvidt politikk påvirker tildeling av bistand, fant de ingen signifikante sammenhenger, verken på total bistand eller bilateral bistand. Derimot var multilateral bistand signifikant på et 5 % nivå, noe som indikerer at politikk er viktigere for de multilaterale giverne.

Dersom vi ser Boones artikkel i lys av Burnside og Dollars noen år senere, ser vi at det er en del likheter. Blant annet er Burnside og Dollars funn at bistand har en positiv effekt på vekst under gode politiske rammevilkår, konsistent med det Boone finner: i et gjennomsnittlig politisk klima så er bistand insignifikant, men det er signifikant for vekst i land med gode politiske strukturer og tilstrekkelig bistand. Det er også viktig å se Burnside og Dollars artikkel som en slags videreføring av arbeidet til Boone. Dette ser vi særlig i bruken av 2SLS regresjoner for å håndtere endogenitetsproblemene, hvor Burnside og Dollar benytter utgangspunktet til Boone og introduserer en hypotese om at bistandseffekten avhenger hovedsakelig av politikken.

Kritikk

Artikkelen fikk mye oppmerksomhet, og på tross av stor faglig og politisk påvirkning var det også noen kritikere. Denne kritikken foregikk langs to dimensjoner, både de som hevdet at de økonometriske spesifikasjonene ikke var riktige, og de som hevdet at resultatene ikke var tilstrekkelig robuste.

I et direkte svar til Burnside og Dollar tar Easterly, Levine og Roodman (2004) et oppgjør med artikkelen. De hevder den holder et godt akademisk nivå, men at evidensen er lite robust. De utvider datasettet (brukt av Burnside og Dollar) frem til 1997, altså med ytterligere en 4-årsperiode, og følger deretter samme fremgangsmåte som Burnside og Dollar, men de finner ikke de samme resultatene. De hevder ikke at bistand er ineffektivt, men at resultatene til Burnside og Dollar er svært sensitive. Dette understrekes av at kun en annen artikkel har bekreftet signifikansen av Burnside og Dollars politiske indeks, på tross av den responsen og betydningen artikkelen har fått for utvikling av ny bistandspolitik.

I sin artikkel fra 2001 tok Lensink og White mål av seg å undersøke hvorvidt det empirisk kunne bevises at store bistandstilstrømninger hadde en effekt på vekst, og hvorvidt store

bistandsoverføringer kunne ha negative veksteffekter. Dette gjorde de ved å estimere en modell basert på initiell BNP; andel som begynner på ungdomsskole; gjeld som andel av BNP, i tillegg inkluderte de tids- og stedsdummyer for å justere for eventuelle effekter. De testet også for endogenitet, men fant ingen evidens for dette. De brukte dermed ikke 2sls og instrumenter for bistand, slik både Boone (1996) og Burnside og Dollar (2000) gjorde.

Forfatterne fulgte Burnside og Dollars fremgangsmåte med å lage en politisk variabel, basert på åpenhet, inflasjon og budsjettoverskudd. Denne interagerte de med bistand for å teste hvorvidt effekten av bistand avhenger av det politiske klimaet i mottakerlandet. De fant ingen tegn på en slik sammenheng. En annen forskjell på Lensink og Whites funn relativt til Burnside og Dollar, er at førstnevnte fant en signifikant bistandsvariabel. Altså har, ifølge Lensink og White, bistand en positiv effekt på vekst. En mulig forklaring på disse forskjellene kan være Burnside og Dollars fjerning av outliers.

Dalgaard og Hansen foretok i sin artikkel fra 2001 en kritisk analyse av vekstregresjonene Burnside og Dollar benytter. Først analyserte de relasjonen mellom bistand og offentlige utgifter i en modifisert neoklassisk vekstmodell, og sammenlignet med Burnside og Dollars resultater. Deretter så de på de økonometriske resultatene og fremgangsmåtene til Burnside og Dollar, og testet robustheten i disse. Avslutningsvis forsøkte de også å undersøke hvorvidt bistand hadde en avtakende effekt.

Det første de tar for seg er Burnside og Dollars spesifisering av vekstmodellen, og hvordan dette eventuelt kan ha påvirket resultatene de fant. De to danskene hevder at ettersom Burnside og Dollar antar at marginalproduktiviteten av kapital varierer med politikk, så burde dette implisere at alle variabler som påvirker marginalproduktiviteten til kapital, bør være inkludert i regresjonen, og at en modell uten avtakende bistandseffekt er en missspesifisering. De hevder også at en vekstmodell, innenfor et neoklassisk rammeverk, enkelt kan spesifiseres slik at den predikerer det motsatte av hva Burnside og Dollar finner. Dette gjør de ved å formalisere en vekstmodell (Ramsey-Cass-Koopmans) hvor: fungibilitet ikke er hovedproblemet for bistandseffektivitet; marginaleffekten av bistand ikke er lik marginaleffekten av kapital; og god politikk *kan* redusere marginaleffekten av bistand på vekst.

Dalgaard og Hansen analyserer deretter Burnside og Dollars empiriske arbeid. De stiller først et spørsmålsteget ved deres valg om å benytte reelle tall for både bistand og BNP, og hvorvidt det nye bistandsmålet de bruker, effective development assistance (EDA), kan ha påvirket

resultatene. Konklusjonen de kommer frem til er at dette absolutt kan påvirke resultatene, men at årsakene til de forskjellige funnene innenfor bistandsforskningen ikke utelukkende kan skyldes dette.

Det neste forfatterne gjør er å analysere Burnside og Dollars vekstregresjon. Dette gjøres med særlig henblikk på outliers og påvirkningsfulle observasjoner. Burnside og Dollars valgte å utelate 5 outliers som endret interaksjonsvariabelen mellom politikk og bistand fra ikke-signifikant til signifikant. Dette trekker Dalgaard og Hansen frem som et svakhetstegn ved artikkelen. De analyserer outliers og andre viktige observasjoner, og finner at dersom andre viktige observasjoner hadde blitt fjernet, kunne det endret resultatene.

Siste innvending og analyse av Burnside og Dollars artikkel går på spesifikasjonen av modellen og endogenitet i bistandsvariabelen. Når det gjelder spesifikasjonsbiten er det en tilbakevendende debatt hvorvidt det bør benyttes en variabel som tar høyde for avtakende marginalavkastning på bistanden eller ikke. Altså hvorvidt en kvadrert bistandsvariabel skal inkluderes i modellspesifikasjonen. Dalgaard og Hansens funn viser at den kvadrerte bistandsvariabelen er signifikant, i tillegg til den enkle bistandsvariabelen. De finner derimot ingen signifikant interaksjonsvariabel mellom bistand og politikk. Dette er et funn som underbygger hva Hansen og Tarp (2000) fant i sin artikkel. Både når de inkluderer og ekskluderer variabler fra denne totale modellen til Hansen og Tarp, og benytter en regresjonsanalyse med dataene fra Burnside og Dollar, så finner de at interaksjonsvariabelen ikke er signifikant, i motsetning til den enkle og den kvadrerte bistandsvariabelen. Dette er et tegn på positiv, men avtakende avkastning på bistand. Det sammenfaller med resultatene til Dalgaard og Hansen, men bryter med funnene til Burnside og Dollar.

For å oppsummere det hele hevder Dalgaard og Hansen at det ikke finnes bevis for en høyere bistandseffektivitet i land med gode institusjoner. Artikkelen sår dermed tvil om robustheten og viktigheten av funnene til Burnside og Dollar, og hevder avslutningsvis at bevisene for å gi betinget bistand er svake.

De tre overnevnte artiklene er nesten direkte svar eller tester av Burnside og Dollars artikkel. Jeg ønsker nå å se på noen innflytelsesrike artikler, som ikke nødvendigvis er en direkte effekt av Burnside og Dollars arbeid, men uten tvil er preget av det.

3.2.3 Andre artikler

Paul Collier og David Dollar (2002) forsøker å identifisere den ideelle allokeringen av bistand dersom målet er å redusere fattigdom. Deretter sammenligner de denne optimale allokeringen med hva som faktisk er tilfelle i dagens bistandssystem. Forfatterne hevder at dersom riktige beslutningskriterier hadde blitt lagt til grunn for bistandsallokering, kunne vi sett en dobling av fattigdomsreduksjonen relativt til i dag. Denne optimale allokeringen bør, ifølge de to, baseres på nyere forskning, og i særdeleshet tre funn. Det første kriteriet er hentet fra Burnside og Dollars artikkel, og impliserer at donorene bør ta høyde for kvaliteten på den økonomiske politikken, og den avtakende avkastningen på bistand. Videre mener de at donorer bør vektlegge at det ikke eksisterer bevis for at kvantiteten av bistand systematisk påvirker vekst (Collier 1997; Williamson 1994; Rodrik 1996; Alesina og Dollar 2000). Det tredje kriteriet som bidrar til optimal bistandsallokering er å innse at bistand er “fungible”, og at det dermed er vanskelig for donorer å overvåke og øremerke bistand.

For å finne frem til den optimale bistandsallokeringen med hensyn på å redusere fattigdom begynner forfatterne med å estimere effekten bistand har på fattigdomsreduksjon. Dette gjør de ved å ta utgangspunkt i Burnside og Dollars spesifikasjoner, men samtidig påpeker de to begrensninger med politikk-indeksen som må rettes dersom spesifikasjonen skal kunne si noe om bistandsallokering. For det første benytter Burnside og Dollar kun tre variabler til å belyse politikken. Det virker noe usannsynlig at disse tre skal være tilstrekkelig for å analysere sammenhengen mellom vekst og politikk. Collier og Dollar benytter derfor 20 indikatorer for politikk. I tillegg utvider de Burnside og Dollars datasettet med 75 observasjoner, før de foretar en regresjonsanalyse med bistand, politikk, politikk kvadrert og interaksjon mellom bistand og politikk som forklaringsvariabler.

De finner at interaksjonsvariabelen mellom politikk og bistand er positiv og statistisk signifikant. Dette underbygger Burnside og Dollars resultater om at bistand er mer effektivt i land med god politikk. Og det viser også, ifølge forfatterne, at resultatene er robuste i forhold til valg av politisk variabel og inkludering av flere observasjoner og land. Forfatterne tester også robustheten ved å legge til tre andre politisk relaterte variabler, og inkludere et interaksjonsledd mellom institusjonskvalitet og bistand for å undersøke hvorvidt den opprinnelige interaksjonsvariabelen (bistand-politikk) kun er en tilnærming til kryssvariabelen institusjon-bistand. I begge tilfellene underbygges det opprinnelige resultatet, og dermed også robustheten.

Disse resultatene innebærer at donorer kan påvirke vekst gjennom deres bistandsallokering; vekst vil videre føre til redusert fattigdom i lavinntektsland. Intuisjonen bak deres fremgangsmåte er dersom man ønsker å maksimere fattigdomsreduksjonen, må bistand allokere til land med stor fattigdom og god politikk.

De to hevder på tross av en slags konsistent bistandsallokering, virker det som denne er ineffektiv i forhold til fattigdomsreduksjon. Slik det var da denne artikkelen ble skrevet, ble bistand tildelt delvis med ønske om å iverksette politiske endringsprosesser, og dels på grunnlag av strategiske og historiske grunner. Mangelen på sammenheng mellom politikk, bistand og fattigdomsreduksjon kunne vært rettferdiggjort med et ønske fra donorens side om å initiere politiske endringer, men dette finner de ikke evidens for. De ønsker videre en optimal allokeringssprosess hvor politikk, størrelse på bistanden og fungibilitet tas med i betraktningen fra donors side. Alt i alt hevder de at politikk er en viktig faktor i bistandseffektivitet, og dermed støtter denne artikkelen opp under mange av funnene til Burnside og Dollar et par år tidligere.

Kritikken som ble rettet mot Collier og Dollars artikkel gikk i særdeleshet på utviklingen av bistandsallokeringsregelen. Denne innebar at land med lav inntekt per capita og høy Country Policy and Institutional Assessment index (CPIA, et mål på politisk og institusjonell kvalitet) skulle få mest bistand. Dalgaard et al (2004) hadde tre innvendinger mot denne regelen. For det første hevdet de at CPIA indeksen gir for lite informasjon om vekstprestasjoner i utgangspunktet. Dette skyldes at indeksen er så omfattende (20 dimensjoner) at den ikke gir noen konkrete anbefalinger om politikk og hva som er viktig for veksten.

Deres andre innvending er endogenitet i CPIA, og at denne oppstår som følge av at eksperter utvikler indeksen. Som Mauro (1995) forsøker å vise er det sannsynlig at institusjonene blir ansett som gode dersom landet opplever vekst.

Den tredje innvendingen, og ifølge forfatterne den viktigste, er at bruk av CPIA indeksen kan ende opp med å straffe land som har dårlige utgangspunkt, fremfor å hjelpe dem. Dette problemet oppstår fordi klimarelaterte problemer blandes med dårlig CPIA rangering og liten villighet til å endre seg institusjonelt. Ettersom det er stor sannsynlighet for at et land med lav CPIA ligger i en tropisk region, kan den positive interaksjonen mellom bistand og CPIA, som hevdet av Collier og Dollar (2001), være forårsaket av lav bistandseffektivitet i de tropiske regionene. Dermed kan regelen ende opp med å implisitt straffe disse landene, ved å gi til de med høy CPIA.

I den samme artikkelen som kritiserte Collier og Dollar så Dalgaard et al (2004) på effektiviteten av bistand både teoretisk og empirisk. De påpekte mange tvetydige resultat i litteraturen og stilte spørsmålet: hvorfor oppstår forskjeller i bistandsutnyttelsen?

I sin artikkel utvider Dalgaard et al Burnside og Dollars opprinnelige regresjon med strukturelle variabler som en landlocked dummy, og land i tropene.

Kort oppsummert finner Dalgaard et. al at bistand har en positiv og signifikant effekt på produktivitet i mange land. Samtidig erkjenner de de at bistand ikke er løsningen på hele fattigdomsproblemet. Bistand vil ikke alene sikre en konvergens mot redusert fattigdom, men kan være et stimuli. Når det gjelder spørsmålet om hvorfor bistand fungerer bedre i enkelte land finner de ingen evidens for at politikk er avgjørende. De hevder at den evidensen andre baserer politikkenes viktighet på, er svak. Avslutningsvis finner de at en dummyvariabel for tropiske områder er statistisk signifikant for bistandseffektivitet. Dette, hevder forfatterne, impliserer en manglende forståelse for hva som påvirker bistandseffektivitet ettersom det er svært usannsynlig at tropiske land skulle ha iboende egenskaper som bestemmer bistandseffektivitet.

En av de viktigste artiklene skrevet etter dette, og den artikkelen som anses å være lengst fremme med hensyn til tilbudssiden i bistand, er Rajan og Subramanian 2008. Denne artikkelen er et godt bilde på det jeg tidligere omtalte som fjerde generasjons bistandsforskning. Som følge av blant annet denne artikkelen, og mangelen på resultater som understøtter at bistand har en effekt på vekst, fokuserer den nye generasjonen bistandsforskning på å forklare disse manglende effektene. Den mest anvendte forklaringen er den politiske dynamikken i mottakerlandet, og at bistand undergraver myndighetenes integritet og incentiv til å fatte beslutninger som kommer hele befolkningen til gode. Noen sammenlikner sågar bistand med en såkalt ressursforbannelse¹⁰ (Djankov et al. 2008). Deres resultater viser at bistand har en signifikant negativ effekt på institusjonskvalitet.

Rajan og Subramanians artikkel blir sett på som noe av det fremste innenfor denne fjerde generasjonen av bistandsforskning (Arndt et al, 2007). De foretar en grundig analyse av sammenhengen mellom bistand og vekst, og bruk av eksterne instrumenter for å håndtere bistandens endogenitet, et problem som har vært en viktig kilde til kritikk av bistandsforskningen. Dette håndterer Rajan og Subramanian ved blant annet å utvide tidshorisonten, samt at de bruker en instrument-strategi inspirert av Frankel og Romer (1999),

¹⁰ Et paradoks som viser at ressurssterke land ofte har lavere vekstrate enn ressursvake land

basert på donorenes tilbudssidekarakteristikker. Viktigst av alt: de benytter tilbudssidefaktorer, i for eksempel utdanning, for å identifisere underliggende kausale mekanismer (Card, 2001). På tross av disse endringene som fjerner forventningsskjevheten som kan oppstå i en vanlig OLS regresjon, finner de ingen statistisk signifikant sammenheng mellom bistand og vekst. En robust konklusjon som holder langs flere dimensjoner. De finner også sterke indikasjoner på at fungibilitet er en stor utfordring for å oppnå effektiv bistand, og at dette er et fenomen som gjør seg gjeldende i de fleste mottakerland, uten noen trender i forhold til regioner, verdensdeler el.

Dermed er de viktigste funnene i denne artikkelen at det er åpenbare svakheter i bistandssystemet, og at disse svakhetene må utbedres for at bistanden skal oppnå den ønskede effekten. For det andre er det naturlig å spørre hvilke aspekter av bistand som ødelegger for den åpenbare positive effekten man forventer av slike overføringer, og slik økte artikkelen fokuset på nettopp dette.

3.2.3 Forskningsbaserte utfordringer og løsninger

En mulig forklaring på de manglende, konsistente funnene i denne forskningen kan være metodiske utfordringer. Jeg skal nå se litt nærmere på de største problemene, og hvordan de håndteres i litteraturen generelt, og i de nevnte artiklene spesielt.

Det finnes aspekter som gjør forskningen på makro-nivå svært komplisert, og det er en rekke faktorer som påvirker denne komplekse sammenhengen.

I den empiriske makrolitteraturen knyttet til relasjonen mellom bistand og vekst, er det særlig ett metodisk spørsmål som er kilde til mye frustrasjon og kreative løsninger, endogenitet. Denne endogeniteten kan enten komme som følge av omvendt kausalitet, simultanitet, utelatte variabler eller målefeil:

Den omvendte kausaliteten innebærer at land som har lav vekst får mer bistand, og dermed er variabelen endogen. Det kan også være tilfelle at mer bistand gis til land som evner å skape vekst av bistandsdonasjonene (Radelet, Clemens og Bhavnani, 2005). Et plausibelt alternativ er at bistand og vekst bestemmes simultant. Dette impliserer at land som mottar mer bistand vokser raskest (eller saktest), og de som mottar mindre bistand vokser saktest (eller raskest).

En annen kilden til endogenitet jeg velger å fokusere på, er målefeil. Konseptet med netto Official Development Assistance (ODA), definert av OECD førti år tilbake og brukt i de

fleste akademiske artikler, forhindrer dataens heterogene sammensetning (Clemens et al 2004; Reddy og Minoiu 2006). Det er en rekke aspekter ved datainnsamlingen og målingen av bistandsoverføringer som kan føre til endogenitet. Heldigvis har utviklingen og omfanget av tidsseriedata økt, og mer sofistikerte, økonometriske modeller håndterer slike misspesifikasjonsproblemer på en bedre måte enn tidligere, dermed er dette et mindre problem i dag, sammenlignet med tidligere

Et annet problem i denne type forskning er uobserverbar heterogenitet. Med det menes at det er iboende egenskaper i land som gjør at de evner å utvikle vekst som følge av bistand (Islam, 1995), og at denne egenskapen ikke er spesifisert i estimeringsmodellen (og dermed fanges opp i feilledet). Denne heterogeniteten kan i prinsippet ha fire, mer eller mindre, overlappende kilder (Doucouliagos og Paldam, 2006):

1. Reelle forskjeller, som følge av land eller tid brukt i studien
2. Forskjeller som følge av metode og estimeringsteknikker
3. Forskjeller som følge av forskningskvalitet
4. Forskjeller som følge av “priors” hos forskerne, og publikasjonsprosessen

Flere og flere av de akademiske arbeidene peker på forståelsen av heterogeniteten mellom land som en av de viktigste kildene til effektiv og riktig bistand. Allikevel går ikke litteraturen langt i å antyde hvordan dette eventuelt kan gjøres. Nettopp fordi det er en krevende øvelse økonometrisk, og hittil er det ingen entydige og signifikante svar på hvilke parametere som bør legges til grunn ved en eventuell individuell tilpasning av bistand. Det er med andre ord store individuelle forskjeller ved mottakerlandene som ikke fanges opp i forskningen, og på tross av at flere ønsker å åpne denne “svarte boksen” er resultatene så langt, heller magre.

Det finnes empiri som understøtter eksistensen av heterogenitet (Mavrotas 2005; Doucouliagos og Paldam, 2006; Bourguignon og Sundberg, 2007;), og erkjennelsen av at bistand bør gis kontekstavhengig blir stadig mer fremtredende blant dagens utviklingsøkonomer. Blant annet har Hausmann et al (2005) et rammeverk for å belyse dette, kalt vekstdiagnostikk.

Som nevnt tidligere benyttes ofte instrumenter for å løse disse endogenitetsproblemene.

IV

Den mest brukte metoden for å håndtere denne endogeniteten er IV-metoder. Dette impliserer å bruke et instrument for den endogene variabelen, og med det redusere problemet.

Ifølge flere fremtredende utviklingsøkonomer (Rodrik, 2008; Rajan og Subramanian, 2008) er det skjedd en dreining i bruken av økonometrisk analyse på bistand- og utviklingsspørsmål. Fra å analysere teoretiske modeller har fokuset i større grad vært rettet mot mindre rigide spesifikasjoner. Dette har også medført en svekkelse i validiteten i resultatene fra IV metodikken (Heckman, 2001).

IV brukes også ofte for å håndtere heterogenitet, altså variasjon i den aktuelle parameteren. Ofte er det slik at det ikke fokuseres på hva som forklarer denne variasjonen, men på grunn av antakelser om strukturelle sammenhenger og en konstant parameter, går forskerne rett til å finne et instrument. Uten fokus på den bakenforliggende sammenhengen så vil estimatene, som følge av heterogenitet og andre metodiske svakheter, være lite gyldige. Dette avhenger naturligvis av kvaliteten på instrumentet. Kvaliteten på instrumentet avhenger av blant annet eksogeniteten. Altså i hvilken grad instrumentet er ukorrelet med feilledet, og korrelert med den endogene variabelen i spesifikasjonen. Særlig eksogeniteten har vært kilde til mye kritikk mot IV generelt, og bistandslitteraturen spesielt. Etersom dette er en antakelse som gjøres i forkant av analysen, er det ikke mulig å gjennomføre empiriske analyser av den.

I spørsmålet knyttet til hvorvidt bistand påvirker vekst, brukes ofte en vanlig regresjonsmodell med en rekke kovariater som tar sikte på å forklare variasjonen i vekst. Den vanligste måten å inkludere bistand på er som en andel av BNP, og dataen er som oftest hentet fra Penn world table. Modellen er ofte en vekstmodell (f.eks. Solow) hvor det gjerne er inkludert human og fysisk kapital. Allikevel hevdes det at inkluderingen av alle de andre variablene ikke er like godt begrunnet, deriblant bistandsvariabelen. Ofte, som i Rajan Subramanian 2008, så antas det at all bistand investeres og at en dermed kan undersøke bistandens effekt på vekst. Kritikere hevder at det ville vært en bedre tilnærming å forsøke å forstå hvordan bistanden går (Hausmann et. al, 2005; Deaton, 2009). For eksempel identifisert hvor mye av bistanden som ble investert, og deretter inferert på grunnlag av investeringens effekt på vekst. Her dukker det imidlertid opp et annet problem, nemlig hva slags investeringer bistand påvirker. Kompleksiteten i bistanden og distribusjonssystemene, samt de mange formene for bistand gjør det til en svært komplisert øvelse å følge bistanden fra donor til mottaker. Heldigvis er det som følge av Paris erklæringen, og AAA blitt et økt fokus på en transparent og effektiv

bistandsbransje, men det faktum at fokuset er der behøver nødvendigvis ikke å gjøre det enklere eller mer attraktivt for donorene å følge bistanden.

“Problemet” med at bistand rettes mot land med lav vekst, og at det dermed er vanskelig å finne en kausal sammenheng mellom bistand og vekst (simultanitetsproblematikken omtalt over), løses som oftest i litteraturen ved hjelp av en eller flere instrumenter. Med den hensikt å gjenopprette en situasjon hvor bistandens isolerte effekt på vekst kan bli observert. Hvor nært vi kommer til å oppnå dette, avhenger av kvaliteten på instrumentet. På tross av at det er variasjoner i valg av instrumenter så er det mange av de akademiske arbeidene som i bunn og grunn baserer seg på de instrumentene Boone brukte i artikkelen gjennomgått over. Altså log av populasjon og forskjellige land dummyer (politiske variabler). En eller begge av disse er brukt i en rekke artikler på feltet som Burnside og Dollar (2000), Hansen og Tarp (2000), Dalgaard og Hansen (2001), Guillaumont og Chauvet (2001), Lensink og White (2001), Easterly, Levine, og Roodman (2003), Dalgaard, Hansen, og Tarp (2004), Clemens, Radelet, og Bhavnani (2005), Rajan og Subramanian (2008), og Roodman (2008).

Argumentene bak disse instrumentene er at populasjon er et godt instrument fordi større land får mindre bistand per capita. Dette skyldes at bistandsdonorene distribuerer bistanden på landsbasis, og kompenserer ikke fullt ut for populasjonsforskjeller. Retorikken bak landdummyer er å fange opp den politiske motivasjonen bak bistandstildeling. Ved å sammenligne disse landene med andre land som ikke mottar bistand av politiske grunner, eller ved å sammenligne folkerike lands bistand med mindre folkerike land, så er det mulig å observere en variasjon som er ikke er påvirket av simultanitetsproblematikken nevnt tidligere. På den måten benyttes variasjon på tvers av befolkninger som et naturlig eksperiment for å belyse bistandens effekt.

På tross av disse instrumentenes utstrakte bruk er det aspekter ved de som kan diskuteres. Når det gjelder eksogeniteten så er dette noe tvilsomt. For at instrumentene skal være eksogene så innebærer det at hverken populasjonsstørrelse eller “politiske forhold” skal påvirke økonomisk vekst på noe annen måte enn gjennom effekten på bistandstildeling, noe som virker lite plausibelt (Deaton, 2009). Det er også viktig å erkjenne heterogeniteten i bistandseffekten, og på den måten fokusere på hvordan instrumentene implisitt “velger” forskjellige snitt med forskjellig vektning av land.

Det er ingen tvil om at IV metoden, og instrumentene brukt i bistandsforskning har en rekke utfordringer, allikevel er det naturligvis en grunn til at noen av de fremste økonomene i

verden bruker disse. Det har allikevel vist seg vanskelig å finne gode instrumenter, og dermed eksisterer denne utfordringen fortsatt (Chauvet og Guillaumont, 2009).

Andre forskningsbaserte utfordringer

Data er også en kilde til mye frustrasjon innenfor utviklingsøkonomien. Begrenset datautvalg gjør at nær sagt alle akademiske arbeider baserer seg på de samme kildene, hvor forskerne må “fiske etter frihetsgrader i det samme bassenget” (Doucouliagos og Paldam, 2008) noe som gjør det svært vanskelig å få robuste resultat, og reduserer muligheten til å teste validiteten.

En annen utfordring ved dagens bistandsforskning på makronivå er den manglende forståelsen for hva som påvirker makroindikatorer på kort sikt. Den komplekse vekstprosessen, og manglende, konkluderende resultater på hva som påvirker veksten på kort sikt gjør det vanskelig å få entydige og signifikante resultater. Et annet aspekt ved veksten og tidshorizonten blir synliggjort av både Arndt et al (2010) og Rajan, Subramanian (2008) med flere. Mange bistandsprosjekter, som de rettet mot helse og utdanning, kan være svært langsiktige, og i så måte ikke ha en synlig makroeffekt før etter flere generasjoner. Og grunnet det manglende datagrunnlaget, og den komplekse vekstprosessen, kan dette være en grunn til de tvetydige og lite konsistente resultatene.

Spørsmålet om hva som ville vært utfallet uten bistand er både svært interessant og svært vanskelig å besvare. I en slik relativ sammenheng ville den virkelige effekten av bistand blitt synligere, og debatten kunne på mange måter blitt mer nyansert. Flere, deriblant Arndt et al. (2010), har forsøkt å utvikle et såkalt “counterfactual” rammeverk. Kritikerne har, som alltid, stått i kø for å rive rammeverket fra hverandre, og innvendingene har ikke latt vente på seg. Som både Rajan og Subramanian (2008) med flere, kom Arndt et al (2010) frem til at forventningene til bistandens effekt på makroindikatorer må nedjusteres, den forventede bistandselastisiteten har ifølge de overnevnte artiklene vært alt for høy.

3.3 Oppsummering og resultater

På tross av de enorme mengdene med artikler og bøker som eksisterer på området, er det flere som hevder at de siste 50 år med bistandsforskning ikke har ført oss noe nærmere en forståelse av hvordan bistand kan oppnå størst mulig effekt (Doucouliagos og Paldam, 2009). Og om det i det hele tatt er mulig for bistand å påvirke makroindikatorene i et utviklingsland. Fremskritt er gjort både innenfor det teoretiske og datakvalitet, uten at dette ser ut til å gjøre noen nevneverdig forskjell på svarene i makroforskningen.

Den empiriske makrolitteraturen av bistandens effekt kan i all hovedsak deles i tre klasser, den første ser på bistandens effekt på investering/sparing, og konstruerer et akkumuleringsestimat av bistandens effekt. Den andre, som også utgjør den største andelen av forskningen, er de som forsøker å identifisere en direkte kausalitet mellom bistand og vekst. Den siste klassen er den som Burnside og Dollar (2000) faller inn under, de som ser på bistandens effekt på vekst avhengig av en tredje faktor. Ofte er denne tredje faktoren en indikator på politiske aspekter i mottakerlandet.

Innenfor disse klassene er det en enorm ambiguitet i resultatene. Noen hevder at bistand har en sterk positiv, men avtakende effekt på vekst (Sachs, 2005), andre, som Easterly (2006), hevder at bistand har en forsvinnende liten, muligens negativ effekt på vekst.

Den første klassen var den som baserte seg på two-gap modellen, og utgjorde de første empiriske forsøkene på å identifisere en sammenheng mellom bistand og vekst. Ifølge denne two-gap modellen så kan bistand fremme vekst ettersom den ofte forsterker valutabehovet i produksjonen for bistandsavhengige prosjekt (Chenery 1966; Islam 2005; Easterly 2003). Et gyldig motargument er at bistanden kun konsumeres av mottakerne, og at dette kan føre til bistandsavhengighet (Radelet et. al, 2005; Ali og Isse, 2005). Disse landene verken investerer eller bruker bistanden til noe produktivt, noe som ifølge enkelte skyldes "fungibiliteten" til bistand (Gomanee, 2005), og hvor lett det er å konsumere den (Burnside og Dollar, 2000; Hansen og Tarp, 2002; Hansen, Dalgaard og Tarp, 2004). Noen argumenterer sågar for at en konstant bistandstilstrømming mest sannsynlig blir konsumert (Arrelano et al, 2005).

Den andre klassen undersøker det direkte forholdet mellom bistand og vekst. Den empiriske evidensen i denne klassen er like ambigøs som den overnevnte. Hansen og Tarp (2002) finner at kausaliteten er avhengig av hvilken estimator som legges til grunn. Hansen og Dalgaards (2001) funn indikerer at bistand fremmer vekst uavhengig av de politiske omgivelsene i mottakerlandet. Dette funnet valideres av Hudson og Mosley (2001); Lensink og White (2001), og Lu og Ram (2001). Samtidig er det flere som hevder at bistand har en innsignifikant, eller i verste fall, negativ effekt på bistand (McKinley, 1994; Cassen, 1994; Griffin og McKinley, 1994; Boone 1996).

Den tredje klassen hevder at bistand kan påvirke vekst, men dette avhenger av en tredje variabel. Denne forskningen, som kom i gang rundt 1995, er det seneste bidraget til denne forskningen. Det er i all hovedsak tre variabler som til nå har utgjort

kondisjonalitetsvariabelen. Den første er god politikk, og ble foreslått av Burnside og Dollar i sine artikler (1995, 2000). Teorien er at mottakerland med gode politiske intensjoner og styresett vil ha større effekt av bistand. En rekke artikler finner empiriske resultat som støtter dette synet: Svensson (1999); Collier og Dollar (2002); Burnside og Dollar (2004); Collier og Hoeffler (2004), og Denkabe (2004);

Andre finner derimot at bistandseffektivitet ikke avhenger av god politikk: Hansen og Tarp (2000; 2001); Dalgaard og Hansen (2001); Hudson og Mosley (2001); Guillaumont og Chauvet (2001); Lensink og White (2001); Lu og Ram (2001); Brumm (2003); Dayton-Johnson og Hoddinott (2003); Chauvet og Guillaumont (2004); Easterly, Levine og Roodman (2004); Dalgaard, Hansen og Tarp (2004); Jensen og Paldam (2004); Roodman (2004); Rajan og Subramanian (2008); Chauvet (2005); Antipin and Mavrotas (2006)

Den andre teorien hevder at bistandens effekt på vekst er positiv, men avtakende. Altså at bistand kan virke positivt på vekst avhengig av hvor mye bistand landet har mottatt. Denne teorien ble først fremsatt av Hadjimichael, Ghura, Mühleisen, Nord og Ucer (1995), og har i stor grad blitt videreført av Dalgaard, Hansen og Tarp. En rekke andre artikler har også funnet empirisk støtte for dette: Durberry, Gemmell og Greenaway (1998); Hansen og Tarp (2000; 2001); Dalgaard og Hansen (2001); Hudson og Mosley (2001); Lensink og White (2001); Denkabe (2003); Clemens, Radelet and Bhavnani (2004); Dalgaard, Hansen and Tarp (2004); Chauvet (2005); og Pavlov og Sugden (2006).

Andre artikler hevder at evidensen for en slik sammenheng ikke er robust: Islam (2003); Ovaska (2003); Jensen og Paldam (2004); Roodman (2004); og Rajan og Subramanian (2008);

Den resterende litteraturen som hevder bistandseffektivitet avhenger av en tredje variabel foreslår forskjellige modeller, men felles for de er fokuset på det institusjonelle. To artikler hevder bistandseffektiviteten avhenger av demokrati: (Svensson 1999; Kosack 2002); en ser på ekstern sårbarhet (Guillaumont and Chauvet 2001); to på institusjonskvalitet (Collier and Dehn 2001; Collier and Dollar, 2004); en på åpenhet (i forhold til handel) (Teboul and Moustier 2001); og en ser på økonomisk frihet (Brumm 2003). To ser på politisk stabilitet (Chauvet and Guillaumont 2004 and Chauvet 2005). For en oppsummering av en del av funnene i disse artiklene, se appendiks 2.

Resultatene i makrolitteraturen er i beste fall tvilsomme, dette kan skyldes både metodiske svakheter og teoretiske svakheter. Det positive er allikevel at fokuset ser ut til å skifte fra om bistand er vekstfremmende eller ikke, til hva som påvirker bistandens effektivitet, og hvordan dette oppnås.

4 Mikro

En annen disiplin innenfor utviklingsøkonomien er mikroforskningen. I motsetning til makroøkonomer etterstreber dens tilhengere å beskrive utvikling ved hjelp av studier på mikronivå, altså studier på individnivå, husholdningsnivå eller bedriftsnivå. Felles er imidlertid ønsket om å gi økt innsikt i bistandseffekter, som beslutningstakerne kan nyte godt av i utformingen av utviklingspolitikken.

Fokuset på mikroaspektet av bistand har over de siste årene styrket seg av en rekke grunner, for det første har bistandsmetoder som mikrofinans fått stadig mer oppmerksomhet fra donorer, hjelpeorganisasjoner og media. For det andre har metodologiske fremskritt, omtalt senere i dette kapittelet, ført til en økt interesse for feltet. Begge disse trendene kan på mange måter tilskrives det faktum at mikroforskning, og forskning på prosjektbistand, over lenger tid har funnet mer konsistente og positive effekter av bistand (Mosley, 1986;Cassen, 1994).

Jeg vil i dette kapittelet gå kort gjennom utviklingen innenfor empirisk mikroøkonomi og bistand. Deretter ser jeg nærmere på metoden som benyttes oftest i nyere, mikrobasert bistandsforskning, randomiserte kontrollforsøk. Jeg presenterer et par artikler for å gi en dypere forståelse for fremgangsmåte og metodikk, før jeg avslutter med en gjennomgang av metodiske utfordringer, og oppsummerer med resultater.

4.1 Utvikling og historikk

Mikroforskere hevder at forskning på et lavere nivå, har en rekke fordeler relativt til makroforskning på grunn av fleksibiliteten det gir. Dette fordi den i større grad fanger effektene av bistanden ettersom de ikke forsøker å tilpasse resultatene til et stilisert økonomisk rammeverk, men observerer og tilpasser metodikken etter rammebetingelsene (Duflo et al, 2007).

Når det gjelder mikroforskningens fremgangsmåter innenfor utviklingsøkonomi, har disse tidligere basert seg på økonometriske antakelser og spesifikasjoner og/eller mer kvalitativ forskningsdesign som dybdeintervjuer el. På tross av en rekke praktiske og tekniske forskjeller fra makroforskningen, er de fleste knyttet til det faktum at omfanget av forskningen er et helt annet, noe som muliggjør større fleksibilitet.

Mikroforskningens historie sammenfaller på mange måter med den fortalt i makro-delen ettersom de ledende vekst-modellene, og de økonometriske modellene også på mange måter

dikterer forståelsen og forskningen på dette nivået. På mange måter var fokuset og utviklingen den samme, sett bort fra skala og variabler. Jeg velger derfor å belyse noen forskjeller i den historiske utviklingen for å avgrense denne delen noe, og fokuserer i større grad på randomisering, senere i dette kapittelet.

Resultatenes robusthet er, og har vært, en viktig kilde til debatt, særlig innenfor utviklingsøkonomien og bistandsforskningen. Det er klare spor av denne debatten i litteraturen, og tidlig på 80-tallet tok Leamer et oppgjør med det han mente var naivitet i datidens regresjonsanalyser. Han hevdet at analysene var for svake særlig med tanke på de antakelsene som lå til grunn. Mye av kritikken gikk på behandlingen av simultanitetsproblematikken, og andre (Ehrlich) hevdet at manglende analyse og argumentasjon for instrumentene førte til en særdeles svak empirisk evidens. I sin gjennomgang av Leamers artikkel hevder Angrist og Pischke (2010) at mikroøkonomene tok til seg denne kritikken, og forsøkte å bedre robustheten på den empiriske evidensen.

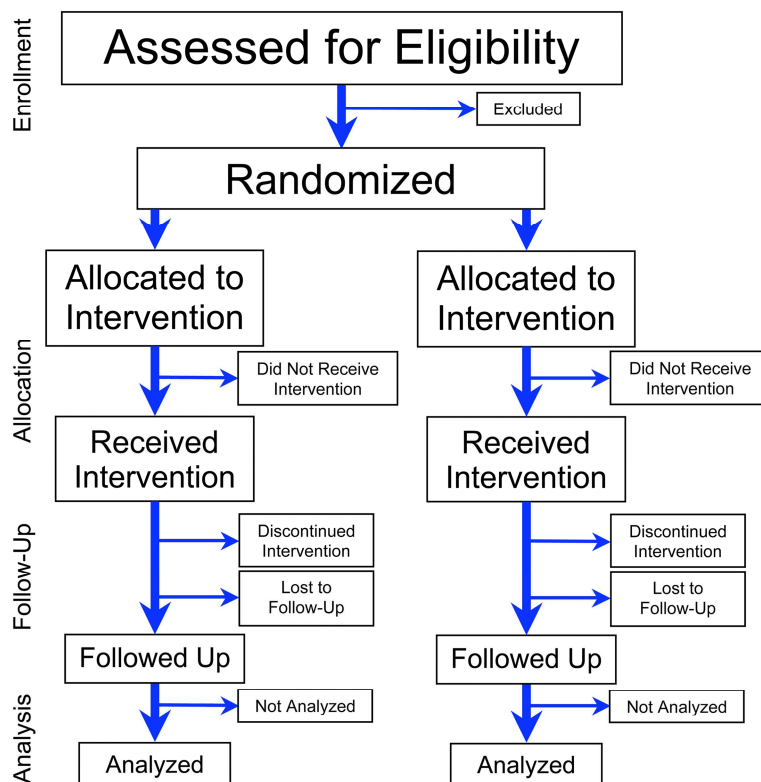
Fokuset for forskere som ser på mikroøkonomiske aspekter er altså å finne sammenhenger mellom bistand og de ønskede effektene av bistand. Slik sett blir mikroforskning mer konkret, og mer oversiktlig enn hva makroforskning synes å være, ifølge mikroforskere (Banerjee og Duflo). Det er ikke ambisjoner om å beskrive alle effektene av bistand, men ta for seg en eller to hypoteser om hvilke effekter et bestemt bistandsprosjekt har, for deretter å teste de.

I nyere mikroforskning er det særlig en forskningsmetodikk som får stadig mer oppmerksomhet og gjennomslagskraft, randomisering. Således ønsker jeg å vektlegge randomisering og artikler knyttet til dette, nettopp for å synliggjøre forskjeller og likheter mellom dagens makro/mikro metodikk og resultater. I tillegg er randomisering en av de største nyvinningene innenfor utviklingsøkonomisk forskning den siste tiden, og kanskje den største enkeltstående grunnen til at vi ser stadig mer mikroforskning på utviklingsøkonomiske fagfelt.

4.1.1 Randomisering

Randomiserte kontrollforsøk er en type forskningsdesign som lenge har vært brukt både innenfor medisin, helseøkonomi og arbeidsøkonomi. Den første som tok for seg dette på en systematisk måte var R.A. Fisher i 1926, da han arbeidet med jordbruksforsøk. Jerzy Neyman var også svært aktiv i 20-årene med å utvikle det mange i dag omtaler som Rubins kausale

modell (Holland-Rubin rammeverket). Siden den gang har omfanget av randomiserte forsøk økt betraktelig, også innenfor arbeidsøkonomi og helseøkonomi. Allikevel er det først i den senere tid at slike forsøk har blitt anvendt innenfor utviklingsøkonomi og bistandsforskning, og det er ingen tvil om at dette arbeidet for øyeblikket er svært fremgangsrikt, både i form av publikasjoner i prestisjetunge tidsskrift, og en økende påvirkning i politiske beslutninger knyttet til utviklingspolitikk. Denne fremgangen skyldes særlig The Poverty Action Lab (et akademisk senter knyttet til det prestisjetunge universitetet MIT) med Duflo, Banerjee og Mullainathan i spissen.

Figur 5- Flow chart randomisert kontrollforsøk (Hentet fra Schulz et al, s. 5, 2010)

Som figur 5 viser handler randomisering i stor grad om en tilfeldig tildeling av en valgt “behandling” (f.eks. bistand), og deretter sammenligne effekten på de som mottok behandlingen, og de som ikke mottok den.

Slike forsøk kan enten oppstå i kontrollerte, randomiserte former eller det kan være naturlige forsøk. Den som iverksetter forsøket har altså systemet som studeres under kontroll. Dette impliserer at de viktige aspektene av individene eller materialet som studeres, og behandlingen eller manipulasjonen de er utsatt for, styres av iverksetteren. Dette synliggjør

distinksjonene mellom slike og observasjonelle studier, hvor flere av disse aspektene er utenfor forskerens kontroll.

Litt mer formelt kan vi presentere et enkelt rammeverk basert på Fishers funn i 1925, samt en videreutvikling av Rubin (1974,1990) og Heckman (1990). Randomiserte forsøk ønsker å estimere en gjennomsnittlig behandlingseffekt basert på en tilfeldig påvirkning av en ytre faktor.

Ifølge teorien (Fisher, 1925) har hvert medlem av en populasjon under studie (merket i) to mulige verdier: Y_{i0} og Y_{i1} . Vi observerer utfallet Y_{i0} eller Y_{i1} , avhengig av om individet er med i behandlingsgruppen eller kontrollgruppen. $T_i = 0$, hvis individet ikke mottar “behandlingen”, og $T_i = 1$ dersom det mottar “behandlingen”. Hensikten er å inferere om behandlingens effekt, $Y_{i1} - Y_{i0}$, da i særdeleshet den gjennomsnittlige effekten i de to utvalgene $\overline{Y_{i1}} - \overline{Y_{i0}}$.

Videre observerer vi differansen i de gjennomsnittlige utfallene mellom behandlingsgruppen og kontrollgruppen:

$$E(Y_i|T_i = 1) - E(Y_i|T_i = 0)$$

som kan deles i to separate uttrykk:

$$\begin{aligned} & E(Y_{i1}|T_i = 1) - E(Y_{i0}|T_i = 0) \\ &= [E(Y_{i1}|T_i = 1) - E(Y_{i0}|T_i = 1)] + [E(Y_{i0}|T_i = 1) - E(Y_{i0}|T_i = 0)] \end{aligned}$$

Etttersom de ikke-behandlede har lik forventningsverdi i både behandlingsgruppen og kontrollgruppen kan vi skrive:

$$E(Y_{i1}|T_i = 1) - E(Y_{i0}|T_i = 0) = [E(Y_{i1}|T_i = 1) - E(Y_{i0}|T_i = 1)]$$

Dermed er differansen i de to observerbare utfallene definert som differansen mellom det gjennomsnittlige behandlede utfallet, og det gjennomsnittlige ubehandlede utfallet i behandlingsgruppen.

Vi ønsker å se på den gjennomsnittlige differansen, og ikke differansen mellom gjennomsnittene som uttrykkes på høyre side i foregående likning. Men forventningen er en lineær operator slik at differansen av snittene er identisk med snittet av differansene slik at vi ender med:

$$E(Y_{i1}|T_i = 1) - E(Y_{i0}|T_i = 0) = E(Y_{i1} - Y_{i0}|T_i = 1)$$

Differansen i snittene mellom de som blir behandlet og de i kontrollgruppen er et estimat på den gjennomsnittlige behandlingseffekten blant de behandlede, ettersom den eneste forskjellen på de behandlede og kontrollgruppen er tilfeldig (pga. randomisering), er dette et estimat for den gjennomsnittlige behandlingseffekten for alle. Dette resultatet avhenger både av randomiseringen og lineariteten i forventningene. Den enkleste regresjonsmotparten til det overnevnte rammeverket er

$$Y_i = \alpha + \beta T_i + u_i$$

Hvor T er en dummyvariabel som indikerer hvorvidt individet er valgt ut til å motta behandling eller ikke.

Det er viktig å være klar over at randomiserte forsøk estimerer totaleffekten av en behandling. Vi tillater dermed at andre input også endres i respons til behandlingen, noe som kan være annerledes enn et estimat på programeffekten gitt at alt annet holdes konstant. Den isolerte effekten av behandlingen kan ikke vurderes, og dermed heller ikke den totale velferdseffekten for populasjonen. Dersom den totale velferdseffekten skal analyseres må forskerne i forkant spesifisere modeller som linker input til utfallsvariabler av interesse, og dermed skaffe data som belyser disse sammenhengene.

Forskere som gjennomfører randomiserte forsøk fremstiller ofte resultatene på andre måter enn kun ved gjennomsnitt. En ofte brukt regresjonsanalyse ser slik ut:

$$Y_i = \alpha + \beta T_i + \sum_j \theta_j X_{ij} + \sum_j \varphi_j X_{ij} * T_i + u_i$$

X er forskjellige forklaringsvariabler målt i forkant av forsøket, som inkluderes både isolert samt i interaksjon med behandlingsstatusen T. Slike regresjoner muliggjør en mer omfattende analyse enn hva som tillates ved kun et forsøk, som f.eks. behandlingens effekt på forskjellige undergrupper. Kvaliteten på estimatene vil da i mye større grad avhenge av antakelser knyttet til analysen fremfor forsøket i seg selv. Det er allikevel ikke nødvendig å inkludere disse kovariatene i randomiserte eksperiment. Dette skyldes at de per forventning er ukorrelert med behandlingsindikatoren, og dermed vil argumentet om utelatte variabler implisere at utelatelse eller inkludering av kovariatene ikke vil skape asymptotisk forventningsskjevhet.

Med dette enkle teoretiske rammeverket på plass er det mulig å se nærmere på omstridte aspekter ved randomisering. Dette er temaer som både forkjempere og kritikere setter relativt stor fokus på når de skal argumentere for eller imot randomiserte forsøks evne til å gi statistiske resultat med sterk validitet

Under optimale forutsetninger og med et godt forsøksdesign, er det ingen tvil om randomiserte forsøks potensielle bidrag til en litteratur som over lengre tid har stanget hodet i veggen. Dette skyldes i særdeleshet at forsøk, med relativt stor sikkerhet kan estimere parametere av interesse med minimalt av antakelser, og i så måte fjerner det en av de mest kritiserte aspektene ved økonometriske metoder, at de stammer fra lite troverdige økonomiske modeller.

Bakgrunnen for den økte bruken av randomiserte kontrollforsøk i bistandslitteraturen er ifølge Duflo (2004) den økende usikkerheten rundt hvor pålitelig identifiseringen av bistandsprogrammenes kausalitet er. Dette gjelder særlig i forhold til kompleksiteten i bistandseffekter (vanskelig å identifisere den direkte effekten av en variabel med mange forklaringsvariabler), og de ulike metodene som benyttes. Et særlig tilbakevendende problem, både ved makro- og mikroforskning, er at bistandseffekten ikke kan sammenlignes med utfallet dersom bistanden ikke hadde blitt donert. Dette muliggjøres ved bruk av randomisering. I tillegg er det slik at det kan oppstå systematiske forskjeller i tildelingen av bistand, noe som kan gjøre at det er fundamentale likheter mellom mottakerlandene som påvirker bistandseffektiviteten, og ikke politikk eller andre variabler som det blir tatt høyde for i regresjonen.

Ifølge "Randomistas" som Deaton (2009) kaller de, tar randomisering høyde for alle de overnevnte svakhetene. En av de største styrkene ved slik metodikk er at det krever få antagelser og resultatene blir sterke. Dette er særlig fordi det muliggjør variasjon av en faktor av gangen, og på den måten fremskaffer gyldige estimater på de forskjellige effektene. Dermed er det mulig å besvare konseptuelle spørsmål som ikke kunne blitt besvart på noen annen måte (Banerjee og Duflo). Banerjee (2008) omtaler slike bevis som de eneste "ekte" bevisene i utviklingsøkonomien.

I tillegg til dette drives utviklingen av randomisering og mikroforskning av nye funn og eksperimenter. Forskningen er veldig spesifikk ettersom ambisjonen er å finne effekten av et prosjekt på en gitt variabel, eller finne hva som driver for eksempel skolerestulater i et gitt område. Et godt eksempel i så måte er forskningen på utdanningsprestasjoner. Spørsmålet

forskerne ønsker å belyse er hva som driver skoleresultater, og hvordan disse kan påvirkes mest mulig effektivt. I forkant av et slikt forsøk virker det naturlig å forvente at faktorer som antall lærere, lærebøker, kvaliteten på lærerne og andre fasiliteter vil være de viktigste forklaringene på elevenes resultater. Resultatene viser seg imidlertid å bryte med vår intuisjon og forventning. Miguel og Kremer (2004) finner nemlig at ormekurer har en større effekt på elevenes resultater enn å øke antall bøker (Glewwe et. al., 2009) eller ansette flere lærere (Banerjee et. al, 2005). Effektene av disse resultatene var flere, for det første hevder forfatterne dette viser at effektiv bistandspolitikk krever kunnskap og vurderinger omkring effisiensen til programkomponentene uten at resultatene nødvendigvis underbygger hva man forventet. For det andre understreker dette at det er vanskelig å lære om disse komponentene ved hjelp av observasjonsdata, noe som skyldes vanskeligheten av å isolere effekter dersom man for eksempel har ti forklaringsvariabler (Duflo, 2004).

Dette synliggjør litt av utviklingen innenfor randomisering, man må vite hva man ser etter, og dermed er forskningen i seg selv, og resultatene den gir, en viktig driver av utviklingen.

En annen gevinst av økt bruk av randomisering er ifølge Duflo og Banerjee en bredere forståelse for optimal evaluerings- og eksperimentdesign. Hvordan slike forsøk bør organiseres og gjennomføres slik at de involverte får et størst mulig utbytte. Sett fra en NGO eller bistandsorganisasjons ståsted, vil det være hensiktsmessig med langsiktige relasjoner i oppbyggingen av slike forsøk. Dette for å kunne gjenta forsøkene, inkludere flere aktører og for å skape en kontinuerlig læringsprosess internt i organisasjonen. Det optimale sett fra forskernes side er at man ved en slik utforming som nevnt over kan gå fra å være evalueringsansvarlig til medansvarlig i forsøket. Dette fører til økte påvirkningsmuligheter, og øker dermed sannsynligheten for at de reelle sammenhengene blir belyst (Duflo og Banerjee).

En siste positiv effekt av randomisering er økt kreativitet, og da særlig i valg av måleinstrument. I prinsippet er det ingen direkte sammenheng mellom nøyaktig og innovativ innsamling av mikrodata, og randomisering. Og det er en lang tradisjon i utviklingsøkonomien å samle data spesifikt for å teste teorier og hypoteser. Allikevel oppfordrer metoden til utviklingen av nye måleinstrumenter. Dette skyldes særlig de høye "take up" ratene (høy andel av de som ønskes nådd, nås) og spesifikke måleproblem som krever spesifikke måleinstrumenter.

4.2 Litteraturoversikt

Spørsmålet i mikroforskningen er hvilke prosjekt som er mest effektive, og det er derfor naturlig at slik forskning tar for seg forskjellige bistandsprosjekter. Er effekten størst med tilskudd til infrastruktur eller kanskje mer helsepolitiske prosjekt? Det er på mange måter med mikrostudier som med makrostudier, hvor det eksisterer en skepsis til de økonometriske fremgangsmåtene og resultatene (Deaton, 2009). Det er også ifølge Deaton (2009) og andre, stor skepsis knyttet til bistandsorganisasjonene, og deres manglende evne til å evaluere og revidere tidligere prosjekter, noe mikroforskere etterstreber. I denne delen presenterer jeg noen viktige artikler som bruker randomiserte kontrollforsøk, dette er for å vise teorien i praksis, og hvilke utfordringer som kan oppstå.

Jeg går kort gjennom to artikler knyttet til utdanningseffekt og randomisering for å synliggjøre de teoretiske argumentene ovenfor. Deretter går jeg mer presist gjennom en siste artikkel.

Duflo, Hanna og Ryan – Getting teachers to come to school

Et godt eksempel på hvordan randomisering kan brukes, illustreres i Duflo et .al. (2007). I artikkelen ønsker forfatterne å se nærmere på hvorvidt overvåkning av læreres tilstedeværelse, sammen med økonomiske incentiver, forbedrer skolekvaliteten (i form av bedre testresultater blant elevene). De stiller hovedsakelig tre spørsmål: Dersom lærere gis incentiv til å være på skolen, vil dette føre til økt tilstedeværelse? Hvis fraværet går ned blant lærerne, vil de lære bort mer? Dersom fraværet går ned, vil barna lære mer?

Disse spørsmålene forsøker de å besvare ved å kombinere et randomisert eksperiment og strukturelle metoder, og gjennomføre en empirisk test på hvorvidt tiltakene forbedrer skolekvaliteten.

Forsøket ble gjennomført i India, hvor lærerne på 57 tilfeldig utvalgte skoler ble gitt et kamera for å dokumentere deres tilstedeværelse. Dette skulle brukes til å ta et bilde hver morgen og ettermiddag, og på den måten unngikk forskerne og organisasjonen kostnadskreven kontroll av lærernes tilstedeværelse. Lønnsstrukturen innebar at lærerne mottok Rs 500 dersom de dukket opp på skolen færre en ti ganger i løpet av en måned, for hver dag over disse ti fikk lærerne Rs 50 ekstra. Ved de 56 kontrollskolene mottok lærerne en fast lønn, og ble fortalt (som vanlig) at de kunne miste jobben dersom oppmøtet ikke var tilfredsstillende.

Effekten av programmet var, ifølge forfatterne, en umiddelbar og langvarig forbedring. Oppmøtet ble, i tillegg til bildene, dokumentert ved tilfeldige uannonserte besøk til skoler som var med i programmet, og til kontrollskolene. Sammenlignet med fraværet i forkant av eksperimentet, som var på 44 %, var forbedringen stor i løpet av de 30 månedene prosjektet varte. I løpet av disse månedene var fraværet ved skolene som deltok 21 %, og 42 % ved kontrollskolene.

På tross av disse overbevisende resultatene er det et par empiriske bemerkninger som bør gjøres. Selv om resultatene indikerer en kraftig reduksjon i fravær som følge av programmet, forteller de ingen ting om hva effekten av et annet program ville vært. Analysen muliggjør heller ikke å skille effekten programmet hadde, fra effekten av å bli overvåket, ettersom kontrollgruppen ikke måtte rapportere på samme måte som programskolene. For å løse disse utfordringene brukte forfatterne en diskontinuerlig regresjon¹¹ (utnytter det at lønnsstrukturen er diskret fordelt) for å estimere en dynamisk arbeidstilbudsmodell. Denne indikerer at læreren jobber mer i begynnelsen av måneden (for å komme til incentivbasert lønnsstruktur) sammenlignet med senere i måneden. De bruker dette for å estimere lærernes marginalnytte av penger. Ved å tillate seriekorrelasjon i alternativkostnaden, og heterogenitet i lærernes respons, finner de at lærerne i stor grad responderer på økonomiske incentiver.

Angrist og Lavy (1999)

Using Maimonides' Rule to Estimate the Effect of Class Size on Scholastic Achievement

Angrist og Lavys artikkel utgjør en fin mulighet til å synliggjøre de metodiske og praktiske implikasjonene av randomiserte kontrollforsøk. Både fordi denne artikkelen er et viktig bidrag i forskningen knyttet til utdanningseffekt, og ettersom dette er et naturlig eksperiment¹² som avhenger av IV estimater, skaper det en god link til makroforskningen diskutert i kapittel 3.

I denne artikkelen tar de for seg sammenhengen mellom antall elever i en klasse, og resultatene de oppnår. Frem til dette hadde forskere slitt med å finne kausale sammenhenger mellom de to parameterne. Noe som kan skyldes at det er en rekke andre underliggende årsaker som påvirker elevenes resultater, alt fra lærernes faglige dyktighet, til sosioøkonomiske spørsmål og arv. Dette er på ingen måte et nytt tema, det har blitt debattert

¹¹ Regresjonsdesign som evaluerer kausale sammenhenger hvor behandlingstildelingen bestemmes (i det minste delvis) av verdien av en forklaringsvariabel, og hvilken side denne ligger på av en gitt terskel. I dette tilfelle er terskelen dag 10, når de økonomiske incentivene gjør seg gjeldende.

¹² En observasjonell studie hvor tildelingen av behandlingen ikke er tilfeldig gjort av forskerne, men tildeles av naturlige årsaker.

helt tilbake til det sjette århundret hvor den Babylonske Talmud diskuterer regler for lærer/elev rate, men allikevel eksisterte det lite evidens på kausaliteten mellom raten og resultater.

Artikkelen undersøker effekten av klassestørrelse på resultater i den israelske skolen. Forfatterne bruker en klassestørrelsesfunksjon basert på Maimondies regel¹³ for å konstruere instrumentvariabelestimater av klassestørrelseseffekter. Denne regelen har blitt brukt til klasseinndeling i Israel siden 1966. På tross av at klassestørrelsesfunksjonen og instrumentene som bygger på den, i seg selv er en funksjon av søknadsmassen, så er disse funksjonene ikke-lineære og ikke-monotone. De kontrollerer derfor for en hel rekke ”søknadseffekter” (effekter som påvirker søknadsmassen) når de bruker regelen som et instrument. Når det kontrolleres for søknadseffektene er det fortsatt en sterk samvariasjon mellom klassestørrelse (definert av Maimondies regel) og elevenes resultater, noe som underbygger robusthetene i resultatene. Det virker, ifølge Angrist og Lavy, usannsynlig at søknadseffekter andre enn de som påvirker klassestørrelse, skulle gi et slikt mønster (samvariasjon med resultater). Maimondies regel skaper i så måte en uvanlig troverdig kilde til eksogen variasjon i studie av klassestørrelseseffekten ifølge forfatterne. De benytter denne variasjonen og en diskontinuerlig regresjonsmetodikk for å forklare sammenhengen mellom klassestørrelse og skolerresultater.

Data og deskriptiv statistikk

Analysene tar utgangspunkt i en årlig prøve de israelske elevene har gått gjennom, hvor tilfeldig valgte fjerde- og femteklasser ved forskjellige skoler gjennomførte tester i matematikk og lesing. I tillegg forsøkte forfatterne å få en oversikt over andre faktorer som kunne påvirke elevenes prestasjoner som lærerens egenskaper og kvaliteter.

De linker deretter gjennomsnittlige testresultater med data om skolekarakteristikk og klassestørrelse fra andre kilder. Datasettet inneholder informasjon om gjennomsnittlige testresultater, klassestørrelse ved immatrikulering, by-identifikator, lærevansker-indeks, etnisitet og religion. Forsøket ble gjennomført på 2000 jødiske klasser (både religiøse og sekulære) med omkring 62 000 elever totalt. Elevenes resultater ble vektet etter klassestørrelse.

¹³ Maimondies regel innebærer at det aldri skal være mer enn 40 elever i en klasse, dersom dette inntreffer splittes klassen i to.

Maimondies regel kan brukes til å identifisere effekten av klassestørrelse ettersom regelen fører til diskontinuitet i forholdet mellom innrulling og klassestørrelse. Ettersom diskontinuiteten er kilden til å identifisere informasjonen er analysen begrenset til skoler med en innrulling i nærheten av grensene for diskontinuiteten.

IV

Valget av denne metoden baserer seg som tidligere nevnt på endogenitetsproblemet, og utnytter det faktum at forklaringsvariabelen av interesse (klassestørrelse), delvis bestemmes av en kjent diskontinuerlig funksjon av en observert variabel (enrollment). Dette ble gjort av Campbell (1969) og han argumenterte at dersom tildelingsmekanismen er diskontinuerlig så er det mulig å kontrollere for andre effekter, og fortsatt estimere den ønskede sammenhengen ved diskontinuitetspunktet. Bevegelsen i den betingede forventningen av testresultater gitt enrollment, blir tolket som den kausale effekten av endringer i klassestørrelse som oppstår som følge av endringer i antall innskrevne (enrolled). Denne tolkningen er plausibel ifølge Angrist og Lavy fordi klassestørrelsesfunksjonen følger det samme mønstret (som innskrivning), mens det virker sannsynlig at andre mekanismer som linker innskrivning og testresultater vil ha en mer kontinuerlig funksjon.

Forfatterne bruker altså IV estimater, diskontinuiteter og ikke-lineariteter mellom innskrivning og klassestørrelse for å identifisere den kausale effekten av klassestørrelse, samtidig som det kontrolleres for andre forklaringsvariabler, dette for å unngå heterogenitetsproblematikken nevnt tidligere.

Forfatterne tar utgangspunkt i følgende modell for å se på sammenhengen av interesse (steg 1 i 2sls):

$$n_{sc} = X'_s \pi_0 + f_{sc} \pi_1 + \xi_{sc}$$

π_0 og π_1 er parametere, f_{sc} er instrumentet, feilleddet er definert som residualen, og fanger opp andre faktorer som er korrelert med innskrivning. Ettersom instrumentet er en deterministisk funksjon av innskrivning, og innskrivning mest sannsynlig påvirker testresultater for andre grunner enn effektene av forandret klassestørrelse, vil den viktigste antakelsen knyttet til å kunne bruke f_{sc} som et instrument, være at alle andre effekter av innskrivning på testresultater

er tilstrekkelig kontrollert for. Dette er ikke en robust antakelse, og forfatterne forsøker å løse dette ved å bruke andre spesifikasjoner.

Resultat

Ved bruk av OLS estimater finner de en lite signifikant og svært varierende effekt, dette kan som tidligere nevnt skyldes endogenitet. Derimot viser tilnærmingen basert på redusert form og IV estimater en sterkere sammenheng. Både for fjerde- og femteklassinger, og med forskjellige metodiske tilnærminger viser resultatene en negativ sammenheng mellom klassestørrelse og testresultater. Resultatene påvirkes lite av inkluderingen av en kontrollvariabel for innskrivningsstørrelse. De klarer allikevel ikke å påvise en statistisk signifikant sammenheng mellom matteresultater og klassestørrelse for fjerdeklassinger.

Konklusjon og diskusjon

Artikkelen forsøker ved hjelp av en rekke forskjellige metoder å belyse sammenhengen mellom klassestørrelse og resultater. IV estimater konstruert på bakgrunn av Maimondies regel, og kontrollert for innskriving og heterogene effekter hos elevene, viser en konsistent negativ sammenheng mellom klassestørrelse og testresultater. Resultatene er noe mindre for fjerdeklassinger sammenliknet med femteklassinger, men grupperte estimater er signifikante og presise. Forfatterne hevder at disse resultatene, på tross av en noen forskjellige rammebetingelser, også er gyldige i utviklingsland.

Avslutningsvis trekker de frem at artikkelen synliggjør et viktig metodologisk poeng. I tidligere studier på hva som påvirker skolerresultater har empiriske arbeid strevd med å finne en signifikant sammenheng, og mange har derfor konkludert med bistand til skoleinput ikke påvirker output. Funnene i denne artikkelen antyder at så ikke er tilfelle. Ifølge forfatterne skyldes dette at observasjonelle studier ofte er hemmet av en manglende evne til å isolere troverdige kilder til eksogen variasjon. Med bruk av diskontinuerlig regresjon, løses disse problemene ved å utnytte eksogen variasjon som stammer fra administrative regler. Som vist i randomiserte studier (Finn og Achilles, 1990) også, ser vi da en negativ effekt av klassestørrelse på resultater.

Det rettes ofte kritikk mot randomiserte forsøk, og naturlige forsøk som det beskrevet i Angrist og Lavys arbeid fra 1999. Enkelte som Glewwe og Kremer (2005) hevder at Maimondies regel gir et uvanlig troverdig instrument, og dermed en robust analyse. Andre

som Heckman, Urzua (2009) hevder at heterogenitet i responsen i aller høyeste grad er et problem i denne analysen, og sår derfor tvil om validiteten til artikkelens resultater.

Det er liten tvil om at artikkelens metodiske kreativitet, og retorikk har satt standarden for en rekke mikro-empiriske arbeid i etterkant. Allikevel er det altså noen åpenbare problemer. Det første som må bemerkes, som Heckman, Urzua og en rekke andre også gjør er heterogeniteten. Det virker svært lite sannsynlig at det å være i en mindre klasse vil ha lik effekt på alle studentene, og på tross av at det korrigeres for andre forklaringsvariabler er det grunn til å stille spørsmålsteget ved om dette i tilstrekkelig grad håndterer heterogeniteten.

Generelt så må vi vite mer om *hvordan* barna ender opp i de forskjellige klassene, dersom det er andre underliggende årsaker som foreldrenes preferanse, inntekt, påvirkning eller annet som må korrigeres for.

I sin artikkel viser Urquiola og Verhoogen (2008) hvordan barn i Chile blir allokert i forskjellige klasser, i et skolesystem som også bruker en versjon av Maimondies regel. Deres resultat viser at det er en negativ sammenheng mellom klassestørrelse og foreldrenes inntekt. Dermed påviser de at noe av variasjonen *kan* forklares med andre forklaringsvariabler enn hva Angrist og Lavy gjør.

Miguel og Kremer (2004)

Worms: Identifying Impacts on Education and Health in the Presence of Treatment Externalities

En annen svært innflytelsesrik og ofte sitert artikkel, er Miguel og Kremers arbeid om effektene av ormekur på skolebarn. Så innflytelsesrik har den vært at det har blitt markedsført som en global løsning mot fattigdom, og en bevegelse jobber med størst mulig gjennomslag for resultatene og løsningen i denne artikkelen (www.dewormtheworld.org).

Forfatterne ønsker med denne artikkelen å se på effekten av å gi skolebarn ormekur og ved metodiske grep identifisere både de direkte og indirekte effektene av et slikt program. De ønsker å identifisere en kausalitet mellom helse og utdanning. I stedet for å randomisere og evaluere på individnivå gjøres dette på skolenivå, noe som muliggjør en estimering av den totale programeffekten.

Eksperimentet gjennomføres ved å fase inn programmet på 75 tilfeldig utvalgte skoler i Kenya. Resultatene indikerer en svært positiv effekt av disse ormekurene, og fraværet blir redusert med opp mot 25 %. Programmet viser å ha en særlig god effekt på små barn, og er

sammenliknet med andre skolepolitiske tiltak svært kostnadseffektivt. Forfatterne identifiserer også en rekke eksternaliteter som følge av forsøket, altså at andre utenom programmet også blir påvirket. Dette gjelder både på tvers av skoler og innenfor, men den sistnevnte avhenger i større grad av tvilsomme antakelser og beregninger i etterkant.

Det som skiller Miguel og Kremers arbeid fra den omfattende litteraturen på området er at de fokuserer særlig på å identifisere eksternalitetene. Ettersom eksternaliteter vil, dersom også kontrollgruppen får en positiv påvirkning av programmet som ikke observeres, redusere resultatene. De bruker to tilnærminger for å løse denne utfordringen. For det første kan de, ettersom randomisering skjedde på skolenivå, estimere totaleffekten programmet har på hele skolen. For det andre identifiserer de eksternalitetene mellom skolene ved å bruke eksogen variasjon i den lokale tettheten av elever som mottar behandlingen generert av randomiseringen på skolenivå.

Teoretisk rammeverk

På tross av at randomisering på skolenivå gjør det mulig å identifisere den totale programeffekten så vel som eksternaliteter på tvers av skoler, så benytter de ikke-eksperimentelle metoder for å differensiere mellom en direkte effekt, og interne eksternaliteter. De begynner med å estimere programeffektene på behandlingsskolene, så vel som eksternaliteter på tvers av skoler.

$$Y_{ijt} = \alpha + \beta_{1it}T_{1it} + \beta_{2it}T_{2it} + X'_{ijt}\delta + \sum_d (\gamma_d * N_{dit}^T) + \sum_d (\phi_d * N_{dit}) + u_i + e_{ijt}$$

Y_{ijt} er individets helse eller utdanningsutfall, hvor i betegner skole, j er studenten og t er tiden, og tar enten verdien 1 eller 2 ettersom dette programmet fases inn over 2 år. T er en dummyvariabel som indikerer når skolen begynte med programmet (år 1 eller 2) og X fanger opp variasjonen i skole- og elevkarakteristikker. N_{dit} er totalt antall elever N med distanse d fra skole i i år t . N_{dit}^T er de elevene som har blitt tilfeldig utvalgt til å motta ormekuren.

Ettersom populasjonstetthet påvirker smittefaren, og barn som lever i nærheten av skoler som mottar ormekuren kan være mindre utsatt for ormer, avhenger smitten av både N_{dit} og N_{dit}^T . Gitt det totale antall barn, innenfor en bestemt distanse fra skolen, som går på skole, så vil antallet av disse som går på en skole som mottar behandling være eksogen og tilfeldig. Ettersom de uavhengige effektene av lokal skoletetthet fanges opp av N_{dit} , så vil γ_d uttrykke behandlingseksternaliteter på tvers av skoler.

En utfordring med dette forsøket er, som nevnt tidligere, å separere den direkte effekten på de behandlede, og eksternaliteteseffekten på de ubehandlede ved samme skole. En utfordring som forsterkes ved endringer i tildelingsmetodikk fra år 1 til 2. Noen av de som mottok behandling i det første året mottok ikke i år to. Forfatterne lener seg på en antakelse om at forventningen til e_{ijt} er lik for de som skulle mottatt behandling men ikke gjorde det i periode 1 og 2. Dermed kan de estimere eksternaliteter innenfor skolen, og på tvers av skolene ved hjelp av følgende modell:

$$Y_{ijt} = \alpha + \beta_{1it}T_{1it} + b_2 * D_{1ij} + b_2(D_{2ij} * T_{2ij}) + X'_{ijt}\delta + \sum_d (\gamma_d * N_{dit}^T) + \sum_d (\phi_d * N_{dit}) + u_i + e_{ijt}$$

Hvor β_1 er eksternalitetseffekten på de ubehandlede innenfor skolen, og $\beta_1 + b_2$ er summen av den interne eksternaliteten og den direkte effekten av behandlingen på de behandlede. I tillegg benytter forfatterne andre spesifikasjoner med interaksjonsvariabler mellom elevtetthet og behandlingsindikator for å estimere potensielle forskjeller i eksternalitetene på tvers av skoler mellom behandlingsskoler og kontrollskoler. For å sjekke robustheten til estimeringen bruker de også en IV tilnærming hvor de instrumenterer for faktisk behandling med en indikatorvariabel som tar verdien en for alle jenter under 13 år, og alle gutter interagerert med behandlingstildelingsindikatoren.

Resultat

Effekt på helse

Resultatene indikerer klare helsegevinster både blant de som mottok ormekuren, men også elever på samme skole, og ved andre skoler. Ved å estimere likningen over, finner forfatterne en direkte effekt på de som mottar behandlingen på -14% . Altså reduseres tilfeller av smitte med 14% blant de som mottar behandlingen. Effekten på de andre på skolen, som ikke mottar behandlingen, estimeres til -12% . Begge estimatene er signifikante. Det er også tilsynelatende svært positive eksternaliteter til andre nærliggende skoler, en effekt som øker jo nærmere skolen ligger behandlingsskolen. Effekten øker også med populasjons- og skoletetthet rundt behandlingsskolen.

Effekt på skoledeltakelse

Ifølge Miguel og Kremer økte skoledeltakelsen med 7% på behandlingsskoler. De finner også her positive eksternaliteter på total skoledeltakelse. Effekten på skoledeltakelse vises i

tabellen under. De første regresjonene (1 og 2) er “naive” og ser bort fra mulige eksternaliteter. Gjennomsnittlig skoledeltakelse øker med 5,1 % (innenfor et 99 % konfidensintervall). Regresjon 3 viser at når mulige studenter ved en behandlingsskole innenfor 3 kilometer øker med 1000 elever, så øker gjennomsnittlig skoledeltakelse med 4,4 %, dette holder innenfor et 95 % konfidensintervall. Øker vi denne avstanden til 6 kilometer så er påvirkning negativ, men estimatet er ikke statistisk signifikant. Regresjon 3 impliserer altså en totaleffekt på i overkant av 7 %. Effekten på de ubehandlede ved behandlingsskolene var, som vi kan se av regresjon 5, positiv og signifikant.

Når forfatterne går over til å bruke IV estimater viser resultatene en mye høyere påvirkning av ormeinfeksjon på skoledeltakelse. Det er flere mulige forklaringer på dette. For det første, ettersom de måler infeksjon i opptil et år etter behandlingen, når mange elever vil ha blitt smittet på nytt, vil forskjellen i infeksjonsnivå mellom de behandlede og ikke-behandlede mest sannsynlig være mye større i intervallet mellom behandlingen og ormeundersøkelsen, relativt til tidspunktet da ormeundersøkelsen ble gjennomført.

For det andre så er det mulig at eksklusjonsrestriksjonen (at programmet kun påvirker elevenes skoledeltakelse gjennom helsemessige endringer), ikke holder. Dette fordi det kan eksistere komplementariteter i skoledeltakelse. Altså en slags suggesjonseffekt, går en på skolen så vil også andre gå på skolen.

TABLE IX
SCHOOL PARTICIPATION, DIRECT EFFECTS AND EXTERNALITIES^a
DEPENDENT VARIABLE: AVERAGE INDIVIDUAL SCHOOL PARTICIPATION, BY YEAR

	OLS (1)	OLS (2)	OLS (3)	OLS (4) May 98– March 99	OLS (5) May 98– March 99	OLS (6) May 98– March 99	IV-2SLS (7) May 98– March 99
Moderate-heavy infection, early 1999						–0.028*** (0.010)	–0.203* (0.094)
Treatment school (T)	0.051*** (0.022)						
First year as treatment school (T1)		0.062*** (0.015)	0.060*** (0.015)	0.062* (0.022)	0.056*** (0.020)		
Second year as treatment school (T2)		0.040* (0.021)	0.034* (0.021)				
Treatment school pupils within 3 km (per 1000 pupils)			0.044** (0.022)		0.023 (0.036)		
Treatment school pupils within 3–6 km (per 1000 pupils)			–0.014 (0.015)		–0.041 (0.027)		
Total pupils within 3 km (per 1000 pupils)			–0.033** (0.013)		–0.035* (0.019)	0.018 (0.021)	0.021 (0.019)
Total pupils within 3–6 km (per 1000 pupils)			–0.010 (0.012)		0.022 (0.027)	–0.010 (0.012)	–0.021 (0.015)
Indicator received first year of deworming treatment, when offered (1998 for Group 1, 1999 for Group 2)					0.100*** (0.014)		
(First year as treatment school Indicator) * (Received treatment, when offered)					–0.012 (0.020)		
1996 district exam score, school average	0.063*** (0.021)	0.071*** (0.020)	0.063*** (0.020)	0.058 (0.032)	0.091** (0.038)	0.021 (0.026)	0.003 (0.023)

Figur 6 - Oppsummering skolefravær (hentet fra s. 37 (196 i *Econometrica*), Miguel og Kremer, 2004)

Konklusjon og diskusjon

Miguel og Kremer identifiserer svært positive effekter av å gi ormekurer til skolebarn. Ormekuren påvirker både helse og ernæringsmessige aspekter så vel som skoledeltakelse. Behandlingen har, ifølge forfatterne, både en positiv direkte effekt på de som mottar medisinen, men også indirekte fordi smittefaren for andre elever ved skolen, og ved andre nærliggende skoler reduseres. Det er særlig disse eksternalitetene forfatterne ønsker å fremheve, og de hevder at neglisjeringen av disse har ført til en konsistent underestimering av totaleffekten i en rekke tidligere akademiske arbeider.

Forsøket er et eksempel på det som kalles innfasing. Et stadig økende antall skoler og elever mottar behandlingen i løpet av de to årene prosjektet varer. En svakhet ved slik design er at det reduserer forskernes mulighet til å analysere den langsiktige effekten. Allikevel kan det gjøres dersom programmet identifiserer veldefinerte grupper. I denne artikkelen var f.eks. ikke barn tilgjengelige for behandling etter at de var ferdige på skolen. Ved å utnytte dette,

fulgte Miguel og Kremer den gruppen som ikke fikk være med i programmet fordi de var for gamle i det behandlingen ble fasett inn på deres skole. Denne gruppen er da en gyldig kontrollgruppe for å se nærmere på de langsiktige effektene av behandlingen på lignende grupper på en behandlet skole.

For å forsikre at behandlingen i seg selv ikke påvirket adferden til objektene introduserte Miguel og Kremer også en infokampanje som gikk simultant med ormekuren. På denne måten isolerte de effekten av behandlingen i enda større grad.

Det viktigste bidraget denne artikkelen yter er, i tillegg til synliggjøringen av eksternaliteter, randomiseringsnivået. Ved at det randomiseres på skolenivå fremfor individnivå kan forfatterne identifisere programeffekter, og reduserer dermed noe av kritikken relatert til hvor overførbare resultatene fra slike forsøk er.

4.2.1 Forskningsbaserte utfordringer og løsninger

Utfordringer knyttet til gjennomføringen

Den største trusselen mot validiteten når et perfekt randomisert forsøk ikke er gjennomførbart, er endogenitet, og da i særdeleshet uobserverbar heterogenitet. Dette impliserer altså en heterogen respons på behandlingen, noe som gjør det vanskelig å identifisere hva slags effekt behandlingen faktisk har. Det er naturligvis en rekke tekniske måter å korrigere for dette på, og jeg vil i de neste avsnittene se nærmere på hva som fører til disse problemene, og hvordan forskere mener de kan håndteres.

Utvalg

En viktig egenskap randomiserte forsøk besitter er egenskapen å fremskaffe et tilfeldig utvalg i en populasjon. Dette er viktig både fordi det sikrer en sterk intern validitet, men også fordi dette er en av største svakhetene til økonometriske analyser. I et forsøk hvor hensikten er å se hvilken effekt en behandling har på en populasjon er det essensielt at kontrollgruppen og behandlingsgruppen har de samme forutsetningene for å sikre validiteten til resultatene, ettersom enhver forskjell kan bli tilskrevet til behandlingen. Dette er altså nok en kilde til endogenitet i forklaringsvariabelen, og det vil føre til at OLS ikke gir forventningsrette estimater. En av de største styrkene ved randomisering er at utført perfekt så vil randomisering sikre eksogenitet i variablene, hvor en tilsvarende observasjonell studie ville hatt problemer med endogeniteten.

Det er viktig å understreke at dette hviler på forskningsdesign, og flere har hevdet at en rekke randomiserte forsøk ikke er basert på et tilfeldig utvalg. Effekten blir at i teorien gir randomiserte forsøk forventningsrette estimater med god intern validitet, og dermed blir spørsmålet hvorvidt implementeringen og designet i dagens studier er tilstrekkelig gode på dette. Som vi så i gjennomgangen av artiklene i 4.2 er det sjelden slike forsøk gjennomføres perfekt, og det vil ofte være praktiske utfordringer knyttet til gjennomføringen.

Dersom randomiseringen ikke oppfyller forutsetningen om et tilfeldig utvalg finnes det andre måter som kan redusere denne såkalte “utvalgsskjevheten”. Den første muligheten er å gjøre utvalget avhengig av en rekke observerbare variabler, og dermed gjøre et tilfeldig utvalg “basert” på disse. Problemet med en slik tilnærming kan allikevel være at de observerbare variablene er de som tilfeldigvis allerede finnes i datasettet, og utvelgelses- (eller utelatt variabel) skjevheten vil fortsatt være et problem.

En annen hyppig brukt teknikk for å få bukt med utvelgelsesproblemet er såkalte differanse i differansene estimatorene. Disse bruker data fra tidligere observasjoner for å kontrollere for forskjeller som kan ha eksistert før forsøket, og i så måte forklare noe av behandlingseffekten.

Den mest vanligste fremgangsmåten er allikevel å benytte en IV- metode. Dette gjennomgås under.

Compliance

En annen faktor som påvirker validiteten til et randomisert forsøk er compliance. Altså i hvilken grad objektene i forsøket faktisk mottar og gjennomfører den behandlingen forskerne ønsker. Dette problemet kan både skyldes manglende vilje og interesse blant objektene, men også mangler og feil ved designet eller gjennomføringen. Som Heckman (1992) påpeker er slike avvik nesten alltid gjort med overlegg fra objektets side. De som har problemer med å slippe unna behandlingen vil gjøre dette mer aktivt, jo høyere innsatsen er. Avvik fra tildeling i behandling-/kontrollgruppen kan ikke bli behandlet som en tilfeldig målefeil, men kan påvirke resultatet fundamentalt.

Dersom slike avvik oppstår, er det ikke mulig å inferere troverdig med et randomisert kontrollforsøk. Det kan være en rekke årsaker utover compliance som også gjør at utvalget blir skjevt, eller andre heterogenitetseffekter. I slike tilfeller er det mulig å gjøre troverdige vurderinger basert på bl.a. IV-metoder eller diskontinuerlige regresjoner. Disse avhenger av flere antakelser, men er ifølge Imbens (2010) det nest beste etter randomiserte kontrollforsøk.

Det er flere som er uenige i dette utsagnet. Blant annet hevder Deaton (2009) at slike eksperimenter er utsatt for en rekke praktiske problemer, noe som undergraver integriteten til de som hevder at randomiserte forsøk står for en "gull-standard" når det gjelder (intern) validitet (Duflo et al, 2008).

Generelt er vi interessert i effekten av en spesifikk behandling, men randomiseringen påvirker kun sannsynligheten for at et individ er eksponert for behandlingen, fremfor å påvirke behandlingen i seg selv. For å få gyldige resultater må alle de som opprinnelig var randomisert til behandlingsgruppen, bli sammenliknet med alle de som opprinnelig ble randomisert til kontrollgruppen. Analysen kan altså ikke ekskludere objekter på grunnlag av adferd som ikke korresponderer med den opprinnelige randomiseringen. Dersom dette gjøres vil det gi forventningsskjevne estimater.

Dersom det, av forskjellige årsaker, eksisterer uobserverte forskjeller mellom kontrollgruppen og behandlingsgruppen så vil det være vanskelig å fremskaffe gyldige estimater for den gjennomsnittlige behandlingseffekten. En måte å løse dette på er å randomisere tildelingen av et instrument, Z , som påvirker behandlingen T . I mange tilfeller kan Z være en parameter av interesse for beslutningstakere ol. ettersom instrumentet skal påvirke effekten av behandlingen, og/eller effektiviteten av instrumentet. Allikevel er det vanligvis størst interesse knyttet til behandlingen i seg selv. Særlig når evalueringen ikke er designet for å oppskaleres til å være et argument i en politisk beslutningsprosess, men å forstå effekten av behandlingen som kunne blitt gjennomført på en rekke andre måter.

Et eksempel som viser hvordan dette gjennomføres i praksis, ble utført av Duflo, Kremer og Robinson (2005). De undersøkte hvordan jordbruket i Kenya kunne gjøres mer effektivt, i særdeleshet hvordan bruken av gjødsel kunne økes. De evaluerte derfor effekten av en demonstrasjon av gjødselens effekt. Dette gjorde de ved å invitere tilfeldige bønder for å se på hvordan gjødsling foregikk, og hva effekten var. Ettersom invitasjonen var tilfeldig utdelt, kunne det brukes som et naturlig instrument for å evaluere behandlingseffekten. I dette tilfellet kan det være at myndighetene også er interessert i instrumentet ettersom det kan si noe om hvordan de kan spre informasjon om gjødselens effekt.

For at dette skal være en gyldig metode er det flere antakelser som må holde, særlig knyttet til instrumentet Z . Det første er at instrumentet må være eksogent (feilledet har 0 i forventningsverdi, og at instrumentet er ukorrelert med feilledet), ifølge Deaton (2010) er dette et av de tilbakevendende problemene ved bruk av IV metode. Mange av de mest

innflytelsesrike studiene, både innenfor makro- og mikroutviklingsøkonomi, oppfyller ikke kravet om eksogenitet i instrumentet, ifølge Deaton. Den andre antakelsen er at instrumentet er uavhengig, dvs. at instrumentet ikke påvirker utfallet

Denne antagelsen impliserer to ting, for det første at en sammenligning mellom utfallet til individer eksponert for forskjellige verdier av instrumentet identifiserer den kausale effekten av instrumentet. Dette vil gjelde ved randomisering, ettersom instrumentet da blir tilfeldig tildelt. For det andre, at utfallet ikke påvirkes direkte av instrumentet, men indirekte. Denne antakelsen holder ikke nødvendigvis i randomiserte evalueringer, og må derfor undersøkes nøye i hvert tilfelle. Angrist, Imbens og Rubin (1996) omtaler dette som eksklusjonsrestriksjonen. Den siste nøkkelantakelsen for å sikre validiteten til instrumentet er det Imbens og Angrist (1994) definerer som monotonisitet. Dette sørger for at instrumentet påvirker deltakelsen eller utvelgelsen på en monoton måte.

Antakelsen sørger for at instrumentet enten øker eller reduserer sannsynligheten for deltakelse blant *alle* deltakerne. Denne må også undersøkes fra tilfelle til tilfelle, men den holder i de fleste studier.

På tross av at disse tre antakelsene er på plass, kan vi ikke identifisere en gjennomsnittlig behandlingseffekt for hele populasjonen, men vi kan identifisere en gjennomsnittlig behandlingseffekt for en undergruppe. Angrist, Imbens og Rubin (1996) omtaler disse som “compliers”. Hensikten med dette er å sikre et randomisert utvalg dersom det er iboende forskjeller mellom den opprinnelige behandlingsgruppen og kontrollgruppen, og disse “complierne” er altså den marginale effekten av instrumentet.

Under de overnevnte antakelsene så vil estimatoren gi behandlingseffekten på de individene som fikk påvirket sin behandlingsstatus av instrumentet, dette omtales i litteraturen som den lokale, gjennomsnittlige behandlingseffekten (LATE, for utledning se appendiks 3), og ble introdusert i litteraturen av Angrist og Imbens (1994). Dette er de som i fravær av instrumentet ikke ville mottatt behandlingen, men som følge av instrumentet mottar den. På den måten randomiseres et nytt utvalg, og vi får et estimat som indikerer behandlingens effekt i denne undergruppen. LATE er analog med en regresjonskoeffisient estimert i lineære modeller med individuelle effekter. Altså er det mulig å gjøre meningsfulle kausale konklusjoner på tross av imperfekt design eller utførelse av et forsøk. Det som derimot debatteres er hvorvidt slike funn er gyldige for hele populasjonen, og hva resultatene egentlig forteller oss.

Skeptikere som Heckman hevder at *“Problemer med identifikasjon og tolkning feies under teppet og erstattes med “en effekt” identifisert av et instrument som ofte er svært vanskelig å fortolke som et svar på et interessant økonomisk spørsmål”*, (Heckman, Urzua, 2009).

Deaton (2009) går enda lenger og hevder at det ikke er noe fornuft i LATE. Det er, ifølge han, svært usannsynlig at teoremet vil gi oss innsikt i prosessen ettersom det ikke evner å si noe om hva som bestemmer utfallet. Dette skyldes ifølge Deaton at heterogenitet ikke er et teknisk problem som trenger en økonometrisk løsning, men en refleksjon knyttet til at det ikke er gjort et reelt forsøk på å forklare hva som foregår. Imbens og andre hevder allikevel at avhengig av omstendighetene kan resultatene fra undergruppen være generaliserbare. Det er også eksempler, hevder han, hvor reaksjonen til de som blir påvirket av instrumentet er nettopp det vi ønsker, fordi det i enkelte tilfeller er disse som mest sannsynlig vil påvirkes av politiske endringer.

På svar til Deatons kritikk hevder flere av forskerne som sverger til randomiserte forsøk at LATE ikke rapporteres fordi det er den eneste effekten man er interessert. Det er heller motivert av en erkjennelse av at andre tilnærminger til undergrupper ikke har den samme interne validiteten, og for å synliggjøre hva som kan læres fra dataen i fravær av identifisering av populasjonens gjennomsnittlige behandlingseffekt. Og erkjennelsen av at ved heterogenitet i responsen så er IV den nest beste metoden, etter randomisering

Dersom det er forsøkets intensjon å inferere over en så representativ gruppe som mulig, så vil det kunne være en “trade-off” mellom nytten av en mindre kontrollert evaluering, hvor den initielle randomiseringen brukes som et instrument for politikken, og en evaluering hvor den initielle randomiseringen er svært nøye kontrollert. Den første evalueringen vil naturlig nok være atskillig enklere å implementere, og kan utføres på et større utvalg, i et større område. Men gruppen av “compliers” kan være liten, og estimatene på behandlingseffekten kan være lite representativ for hele populasjonen. Den andre evalueringen er vanskeligere å gjennomføre, den krever et større budsjett eller et mindre utvalg.

4.2.2 Annen kritikk av randomisering

Med randomiseringens økte påvirkning og utbredelse har naturligvis også kritikerne av metodikken gitt seg til kjenne. Som med de fleste teoretiske verktøy er også randomisering basert på antakelser som til tider brytes, og et design som ikke alltid utføres optimalt. Kritikken deler seg generelt langs to akser, den knyttet til den eksterne validiteten, altså

generaliserbarheten, og den knyttet til den interne validiteten (den statistiske gyldigheten til estimatene). Jeg vil i dette avsnittet kun se nærmere på den eksterne validiteten, ettersom dette er den viktigste og mest relevante kritikken, særlig sett i lys av den beslutningsteoretiske gjennomgangen i kapittel 6.

Ekstern validitet

Med ekstern validitet menes i hvor stor grad resultatene kan generaliseres og dermed være gyldige for andre steder og omgivelser. Dette er et av områdene hvor det er rettet sterkest kritikk mot randomisering, og det kan egentlig sies å være to separate bekymringer. Den første dreier seg om effekten av forskjeller i omgivelsene og andre strukturelle forskjeller. Den andre, som er mer spesifikt for utviklingsøkonomi, er at jo mindre den implementerende organisasjonen er, jo større blir bekymringen for at organisasjonens karakteristikk skal påvirke resultatene og dermed gjøre de mindre generaliserbare. Med dette menes at det kan være iboende egenskaper og kunnskap i organisasjonen som påvirker gjennomføringen av prosjektet og dermed svekker generaliserbarheten.

Den eksterne validiteten kan styrkes på to måter (Duflo og Banerjee). Den første måten innebærer å replikere studien under andre omstendigheter, og på denne måten forsterke resultatene fra tidligere studier. Problemet med slike replikasjonsstudier er at de sjelden blir publisert, og sliter med å få finansiering, noe som igjen reduserer incentivene til å gjennomføre de. Den andre måten å styrke den eksterne validiteten på, er ved å trekke på kunnskap fra relaterte studier, og på denne måten vise at resultatene i noe grad er generaliserbare. Begge disse metodene vil kunne forsterke evidensen fra randomisering, men både mangel på slike artikler, og funnene i de replikeringsstudiene som har blitt gjennomført, gjør at kritikken på dette området fortsetter med uforminsket styrke.

Kritikerne hevder, som følge uobserverbar heterogenitet, at randomiserte forsøk kun vil generere punktestimater som i bunn og grunn er ukjente, data-vektede gjennomsnitt på tvers av undergrupper av forskjellige typer. Som ved andre metoder som slår sammen data fra bestemte undergrupper, vil det også ved randomiserte forsøk være slik at det ikke eksisterer en ekstern populasjon som resultatene i snitt gjelder for (Heckman et al. 2006). Eksperimentell innsamling av data løser ikke dette problemet.

Likevektseffekter

Denne kritikken dreier seg om at de programeffektene man finner i liten skala, ikke nødvendigvis gjør seg gjeldene dersom forsøket skaleres opp. Et eksempel kan være at man på mikronivå ønsker å substituere fattige jenters deltagelse på privatskole, og dermed gi de en bedre utdanning som gir en høyere inntekt senere i livet. Dette kan være positivt i liten skala, men funn tyder på at det ikke nødvendigvis har positive effekter når det skaleres opp (Acemoglu, 2009). Vi observerer både økt kamp om plassene på privatskolene, noe som kan ha store implikasjoner for de offentlige skolene, i tillegg kan dette føre til avtakende marginalavkastning på utdanning. Dermed så er det ikke nødvendigvis slik at det som virker i liten skala nødvendigvis gjelder i større skala.

Politisk økonomi

Kritikken knyttet til politisk økonomi referer til det faktum at mulighetsområdet til beslutningstagerne ofte er begrenset av politiske faktorer. Det vil dermed ikke være rett frem å implementere et vellykket program, gjennomført i en liten landsby, i hele landet. Når politiske, økonomiske faktorer er viktige, vil empiriske bevis om de økonomiske effektene av politiske endringer gitt institusjonelle forutsetninger, ikke være tilstrekkelig til å forutse endringenes effekt på økonomien og samfunnet for øvrig. Fokuset bør ifølge kritikerne, i større grad rettes mot en systematisk forståelse av politisk økonomi. Det bør også forskes på hvordan politiske endringer vil bli påvirket i møte med politiske effekter på et høyere nivå enn det forsøket ble gjennomført på.

Økonomisk teori

Mangelen på forsøk som forsøker å underbygge strukturelle sammenhenger (sammenhenger basert på økonomisk teori), trekkes også frem som en svakhet i randomiserte forsøk. Acemoglu (2009) hevder at dersom sammenhengen som estimeres ikke er basert på økonomisk teori, vil estimatene mangle ekstern validitet, og de vil hverken være informative i forhold til hvorvidt en modell eller teori er en nyttig tilnærming til virkeligheten, eller gi innsikt i hvordan lignende sjokk eller politikk ville påvirket under andre omstendigheter. Dette problemet forsterkes særlig dersom det eksisterer likevektseffekter, og utfordringer knyttet til politisk økonomi.

Mange av de som praktiserer randomiserte kontrollforsøk hevder at gjentakelse av forsøket er veien å gå for å sikre ekstern validitet, dette virker lite troverdig av flere grunner. For det første er det få profesjonelle incentiv til å gjennomføre en replikering av en studie for

akademikere. Det vil også kunne by på problemer å få publisert og anerkjent noe som allerede er “bevist”. Ironisk nok er det større incentiv for å replikere andre typer studier med en svakere intern validitet. Dette fordi en jakter bedre identifisering, så et nytt instrument eller en ny identifikasjonsstrategi kan bidra til det. For det andre er det få randomiserte kontrollerte forsøk som tilbyr en strukturell modell som beskriver hvordan den foreslåtte politikken vil fungere, og under hvilke omstendigheter. I fraværet av en komplett teori som blir testet, så er det nærmest unødvendig å bestemme under hvilke forutsetninger eksperiment skal gjentas. Hvis vi ikke har en teori om hvilke forklaringsvariabler som påvirker så er det umulig å variere forutsetningene

Alt i alt så er det ingen tvil om at mikroforskning generelt og randomiserte forsøk spesielt, kan bidra til en bredere og bedre debatt knyttet til bistand og bistandseffektivitet. Det er allikevel avgjørende at forkjemperne for en slik metodikk erkjenner de metodiske svakhetene, og ikke vegrer seg for å se på andre resultater basert på annen metodologi. For å få til en nyansert og velfundert bistandsdebatt basert på hva vi faktisk vet, så er det essensielt at begge grener erkjenner hverandre, og deres egne svakheter. Løsningen er på ingen måter en urokkelig tro på sin egen metodikk, og at denne veien er den eneste rette, slik arroganse vil kun føre til en forlengelse av den mangelfulle fremgangen vi har sett innenfor bistanden de siste 20 årene.

4.3 Oppsummering og resultater

Det har vært en enorm vekst i bruken av randomiserte forsøk innenfor utviklingsøkonomien i den senere tid. Dels skyldes dette økende kritikk mot de empiriske metodene som blir benyttet på makronivå, dels skyldes det jobben Poverty Action Lab har gjort for å fremme det, og dels skyldes det at randomiserte kontrollforsøk har en intern validitet få andre forskningsmetoder kan måle seg med. Og i motsetning til makroforskningen så har resultatene fra prosjektbasert bistand og mikroforskning vært oppløftende fra begynnelsen (Cassen, 1994).

Som en følge av mikroforskningens natur er det en rekke forskjellig forskningstematikk innenfor mikro-bistand. Jeg velger derfor, i lys av oppgavens omfang, å presentere resultatene på to områder hvor mikro-evidens står sentralt: utdanning og mikrofinans.

Viktigheten av utdanning og dens positive effekt på vekst er påpekt av en rekke makroøkonomer (Lucas, 1988; Barro, 1991; Mankiw, Romer og Weil, 1992), og nettopp derfor utgjør utdanningsforskning en så viktig del av mikro-bistand forskningen. Blant

mikrøkonomer, både i den eldre litteraturen med bruk av OLS regresjoner (Psacharopoulos, 1985 og 1994), og i den nyere litteraturen med eksperiment og IV teknikker (Duflo, 2001) så viser resultatene en positiv effekt av investeringer i utdanningssektoren i utviklingsland. Forskning indikerer også at utdanning kan ha helsebringende effekter (Schultz, 1997 og 2002; Strauss og Thomas, 1995).

Det er ikke bare økonomer som ser viktigheten av utdanning for utvikling, også blant de store multilaterale organisasjonene, og andre aktører i bistandssystemet, er det stor tro på utdanning som et redskap i kampen mot fattigdom (UNDP, 1990; Verdensbanken 2001), og det inngår også i ett av FNs millenniumsmål.

Det er viktig å understreke at utdanningens effekter er omfattende og mangfoldige. Derfor er det også en rekke forskjellige kausale sammenhenger som belyses i forskjellige mikrostudier av utdanning i utviklingsland.

En viktig del av denne forskning er å skape innsikt i hva som påvirker elevenes fravær. En teori er at økonomiske incentiver kan redusere fraværet. Denne hypotesen underbygges i særdeleshet av PROGRESA programmet iverksatt i Mexio. Her mottok foreldrene direkte kontantoverføringer dersom elevene dukket opp på skolen. I følge en rekke randomiserte kontrollforsøk har dette hatt en positiv effekt på oppmøtet (Schultz, 2004; Glewwe og Olinto, 2004; Malucio og Flores, 2005; Schady og Araujo, 2006). En annen måte å fremme deltakelse på er ifølge Duflo et. al (2006) å subsidiere skoleuniformer, dette funnet blir validert av Kremer et. als (2003) funn. Evans et. al. (2007) hevder også det er en sammenheng mellom de som betaler for uniform, og hvor lenge de går på skole. Som jeg viste i eksempelet med Miguel og Kremer (2004) så kan også helsemessige effekter føre til økt deltakelse. Denne sammenhengen underbygges av Bobonis, Miguel og Sharma (2004), og Field, Robles og Torero, (2007). Et annet mulig incentiv som kan redusere fraværet er ifølge Kremer og Vermeesch (2002), og Sen (2002), gratis mat på skolen.

Et annet felt innenfor denne typen forskning er det som ofte omtales som utdanningsproduksjonsfunksjonen, med andre ord hvilke input som kan øke skolekvaliteten (ofte målt ved testresultater). Her er dessverre ikke funnene like oppløftende som i oppmøtespørsmålet. På tross av at Hanushek (1995), i en ikke-eksperimentell studie, identifiserte en positiv effekt av å øke antall lærere, så er det svært få som har klart å gjenskape dette funnet. En rekke randomiserte studier har forsøkt å identifisere en sammenheng mellom flere lærere (reduisert lærer/elev rate), men de fleste finner ingen effekt av dette på testresultater (Angrist og Lavy, 1999; Krueger 1999; Krueger og Whitmore, 2001;

Krueger et. al 2002; Banerjee, Kremer, 2002; Duflo, Dupas og Kremer, 2007). Heller ikke andre input som lærebøker (Glewwe et.al, 2002; Glewwe et. al, 2004) eller bedre hjelpemidler (Glewwe et. all, 2003) ser ut til å ha en signifikant effekt på elevenes resultater.

Hovedfunnene er med andre ord at forskerne har identifisert en rekke måter å redusere fraværet, men det er fortsatt noe ambiguøst og usikkert knyttet til hvordan kvaliteten på undervisningen kan forbedres.

På tross av en enorm interesse knyttet til mikrofinans, både blant beslutningstakere, media og akademikere de siste årene, er det fortsatt en rekke spørsmål som er ubesvart. Disse spørsmålene går i hovedsak på mikrofinans' effekt og hvor bærekraftig slike ordninger er på lang sikt. Dette har allikevel ikke stoppet veksten av mikrofinansinstitusjoner. I Bangladesh f.eks. har ¼ av befolkningen lån fra slike institusjoner.

Håpet blant mikrofinans' støttespillere er at tilgangen på kapital, til individer som ikke får lån fra vanlige finansinstitusjoner, skal redusere fattigdom (Dunford, 2006; Littlefield, Morduch, og Hashemi, 2003). Denne tilgangen kan føre til en langvarig inntektsøkning ved en større investering i inntektsgenererende virksomhet, og en mulig diversifisering av inntektskilder; akkumulering av eiendeler; konsumglatting; redusert sårbarhet for inntektsfracfall, osv. De mulige, positive effektene av slik finansiering er omfattende. Allikevel har det blitt rettet en del kritikk mot mikrofinans. Denne kritikken går særlig på mikrolåns evne til å redusere fattigdom. Det hevdes at slike lån ikke når de fattigste (Scully, 2004), eller at de fattigste ekskluderes fra slike program (Simanowitz, 2002). I litteraturen er det en rekke forsøk på å forklare hvorfor ikke de fattigste, i større grad mottar mikro lån, De fattigste kan velge å ikke bli med i slike program som følge av manglende selvtillit eller risikoen det innebærer (Ciravegna, 2005). De fattigste anses også som en for stor risiko av de andre deltakerne, og derfor ekskluderes de ofte på et slikt grunnlag (Hulme og Mosley, 1996; Marr, 2004). Institusjonene mener de fattigste utgjør en for stor risiko (Hulme og Mosley). Sparekrav i forkant av en låneinnvilgelse kan ifølge (Kirkpatrick og Maimbo, 2002; Mosley, 2001) også være en forklaring på hvorfor de fattigste ikke får tilgang på slike tjenester.

Et siste poeng kritikerne trekker i tvil, er hvorvidt mikrofinans påvirker kvinner. En rekke banker fokuserer kun på kvinner ettersom flere studier viser at de er atskillig mer pålitelige enn mannlige låntagere. Forskning indikerer også at kvinner, i mye større grad enn menn, bruker inntekten på barna og helsebringende tiltak (Pitt og Khandker, 1998). Andre hevder at denne diskrimineringen fører til et økt press på kvinnene som følge av at mennene tar

pengene, bruker de til konsum, og lar kvinnen stå igjen med nedbetalingsansvaret (Goetz, og Gupta, 1998)

På tross av omfattende forskning på mikrolåns effekt på fattigdom, er det overraskende hvor lite, solid empirisk evidens som eksisterer. På prosjektnivå identifiseres det en rekke positive effekter, men det synes vanskelig å identifisere en større, bredere effekt av mikrofinans (Westover, 2008). Nok en gang blir resultatene ambigøse i forsøk på å gjøre de makroorienterte.

Evidensen fra ikke-eksperimentelle effektstudier er også blandet. Pitt og Khandker (1998) finner at konsumet øker, i særdeleshet dersom det er en kvinnelig låntager. I en oppfølging av denne studien finner Khandker (2005) at de ekstremt fattige påvirkes i større grad enn de moderat fattige av slike program. Roodman og Morduch (2009) hevder at validiteten i disse funnene er svake, og at de lider under manglende håndtering av omvendt kausalitet og heterogenitet (som nevnt i gjennomgangen av makrolitteraturen). Chemin (2008) identifiserer en positiv effekt av mikrofinans på arbeidstilbud og skoledeltakelse. Copestake et.al. (2005) er mindre optimistiske og hevder det er de, relativt sett, mer velstående som nyter godt av slike program.

Også innenfor forskningen på mikrofinans har det vært en markant økning i bruken av randomiserte kontrollforsøk og andre eksperiment. Men også disse resultatene ser ut til å være noe tvetydige. Coleman (1999, 2006) bruker et kvasi- eksperiment til å identifisere en positiv effekt på middelklassen. Karlan og Zinmans (2009) studie indikerer høyere profitt blant små bedrifter, og at disse bedriftene substituerer seg bort fra arbeid og til utdanning. Banerjee et. al (2009) finner også svært blandede resultat.

I en ny studie sammenligner Pellegrina (2011) effekten av mikrofinans med andre kapitalkilder. Hun finner at mikro lån i stor grad bidrar til å øke arbeidskapitalutgiften, og konvensjonelle banklån spiller en viktigere rolle i akkumulering av aktiva.

Generelt så er det også innenfor mikroforskningen motstridende og tvetydige svar. Relatert til mikrofinans, skyldes dette hovedsakelig en enorm kompleksitet både i gjennomføring, måling og relevante parametere. Allikevel identifiseres det atskillig fler positive sammenhenger enn hva som er tilfelle i makro-forskningen (Mosley, 1986; Cassen, 1994;Rajan og Subramanian, 2008).

5. Makro vs. mikro

Jeg har hittil i avhandlingen fokusert en del på de metodiske og praktiske aspektene ved forskjellige disipliner. Intensjonen har vært å skape en forståelse for de underliggende metodiske forskjellene og likhetene som preger makro- og mikroforskningen på bistand, og hvordan de kan gi så vidt forskjellige resultater. I denne delen av oppgaven ønsker jeg å se på andre mulige forklaringer til slike forskjeller, hvilke betydninger disse forskjellene kan ha for beslutningstager, og hvordan resultatene kan brukes.

5.1 Mikro-makro paradokset

Som nevnt er det ofte store forskjeller mellom den identifiserte effekten av bistand på mikro-nivå og makro-nivå. Det var Mosley som allerede i 1986 påpekte dette tilsynelatende paradoksale funnet i bistandsforskningen. Siden, har dette vært en “missing-link” og en kilde til heftig debatt mellom forskjellige grupperinger innenfor bistandsforskningen. I etterkant av Mosleys artikkel har det vært mye forskning på om et slikt paradoks eksisterer, og i så fall hva som kan være mulige forklaringer. Picciotto (2009) hevdet at det var sterk evidens for at et slikt paradoks faktisk eksisterte. I sin artikkel hevder han å finne at 1/3 av verdensbankens evalueringer viser positiv effekt på programnivå, men manglende effekt på aggregert nivå. Et slikt paradoks kan enten forklares ved empiriske svakheter eller teori. De empiriske svakhetene er gjennomgått tidligere, og det er de teoretiske forklaringene som belyses i denne delen.

Paradokset har for mange blitt selve symbolet på debatten om bistandseffektivitet. Dersom det er sterke bevis for et slikt paradoks, vil det markant svekke retorikken og argumentene som ofte brukes for bistand, og det vil tvinge donorer til å investere mer i jakten på fremgangsmåter som bevarer de positive mikroeffektene og minimere makroeffektene. Det har opp gjennom årene kommet en rekke mulige forklaringer på et slikt paradoks. En mulig forklaring er at myndighetene, som følge av bistandsdonasjoner, **substituerer seg bort fra den opprinnelige bruken** av sine egne midler (omtalt som fungibilitet i litteraturen). Altså dersom et prosjekt ville ha blitt gjennomført uavhengig av bistandsdonasjonen, og bistanden frigjør midler for myndighetene til å bruke på noe som skaper atskillig mindre verdi, så vil totaleffekten av bistand ikke nødvendigvis være positiv (Singer, 1965; Mosley, 1986). En annen mulig forklaring er at bistand kan føre til **volatilitet i offentlige inntekter**, noe som igjen kan lede til inflasjonspress og appresiering av valutaen. Dette vil igjen svekke konkurransevnen. Det finnes empirisk evidens på at dette eksisterer bl.a. Rajan og

Subramanian, (2008). Et slikt paradoks kan også skyldes en **institusjonell svekkelse** (Svensson, 2000), som følge av at myndighetene tilpasser seg for å maksimere bistanden de mottar. Bistand kan føre til en bistandsforbannelse, lignende det som i litteraturen ofte omtales som en ressursforbannelse. I slike tilfeller vil samfunnet konsumere ressurser i et forsøk på å tiltrekke mer bistand. Dette er ressurser som ellers kunne blitt benyttet til å fremme entreprenørskap og andre formål som kunne ført til vekst. Bistand kan også føre til korrupsjon og voldelig adferd blant beslutningstagere i mottakerlandet. Dette vil redusere myndighetenes troverdighet og integritet; enda en kilde til lavere vekst. En fjerde forklaring, og ifølge Piciotto (2007) den mest plausible forklaringen, er **kvaliteten av bistand på tilbudssiden**. Høye transaksjonskostnader, som følge av at administrasjonskostnader tar 6-7 % av bistandsdonasjonene. Bistand med handelskriterier reduserer den aggregerte verdien av bistand. Mange bistandsdonorer/prosjekter på samme sted kan føre til en svekkelse av myndighetene, blant annet ved å tiltrekke seg humankapital som landet har sårt bruk for, eller gjennom å gjøre budsjettprosessen unødvendig komplisert som følge av volatil bistandstildeling. Uansett kan det ha en svært uheldig effekt på økonomisk ledelse og vekst.

Alle de overnevnte er plausible og mulige forklaringer på et slikt paradoks. Og dersom det er slik at den aggregerte effekten av bistand er mindre enn summen av prosjektene den består av så er det et særdeles viktig funn. Det har vært mye forskning på området, men heller ikke her klarer man å enes om en konklusjon.

Jeg skal nå se litt nærmere på teorien og den empiriske evidensen bak to av de mulige forklaringene til et slikt paradoks.

5.1.1 Institusjoner

Et av de områdene innenfor bistandsforskningen som har fått mest oppmerksomhet er knyttet til den institusjonelle teorien både i donorland og mottakerland, og viktigheten av dette i utviklingen av bistandspolitikk.

Det er avgjørende for bistandsdonorer og forvaltere å ha en forståelse for institusjonene og styresettet i mottakerlandet, og rollen dette spiller for bistandens effekt.

Mottaker

De viktigste rammevilkårene i mottakerlandet som har blitt fremhevet regelmessig etter Burnside og Dollars innflytelsesrike artikkel, og Verdensbankens “Assessing aid” i 1998, er institusjonskvalitet. Blant annet hevdet Easterly i 2006 at dette er den viktigste determinanten for bistandseffektivitet. Allikevel er det viktig å merke seg på tross av at institusjonskvaliteten påvirker bistandseffektiviteten i stor grad, påvirker ikke bistand institusjonskvaliteten i nevneverdig grad, snarere tvert imot (Devarajan et al, 2002; Moss og Subramanian, 2005). Det er mye forskning som underbygger at kvaliteten av landets institusjoner er avgjørende for i hvilken grad bistand har en positiv effekt. Effekten av institusjonskvaliteten synes også å være mer substansiell, og ikke relatert til mengden av bistand som doneres (Doucouliagos og Paldam, 2009). Mens institusjoner er avgjørende i form av at de sikrer enkelte vesentlige funksjoner en markedsbasert økonomi er avhengig av, så er formen den må ta for oppfylle dette noe mer uavklart (Rodrik, 2007 kap. 6). Og historien til de industrialiserte landene bidrar ikke med noen nevneverdig hensikt i så måte. Flere hevder at det å tvinge land i utviklingsfasen de samme institusjonene som mange av de industrialiserte landene vil være ekvivalent med å “sparke bort stigen disse landene har klatret” (Chang, 2002). På mange måter understreker dette at kunnskapen om hva som er riktige institusjoner er mangelfull, men at de er viktige for veksten, særlig i utviklingsland, er godt dokumentert.

En rekke akademikere har i de senere årene tatt tak i tilpasningen mottakerlandene gjør for å motta mest mulig bistand. Som følge av korruperte ledere og despoter som ikke skyr noen midler, er det flere empiriske bevis på hvordan mottakerlandene tilpasser seg i henhold til de tildelingsparameterne donorene har, og i så måte maksimerer sin tildelte bistand. En slik adferd kan igjen føre til at landet blir bistandsavhengig, og dermed gjør mer skade enn godt, særlig når ambisjonen fra donorenes side er utvikling og hjelp til selvhjelp. Zimbabwe er et godt eksempel i så måte, og det er ikke lenge siden norske myndigheter ble kraftig kritisert for å støtte Mugabes regime (Economist, 2007). Landet oppførte seg “bistandspolitisk korrekt”, og har mottatt nærmere 3 milliarder kroner over de siste 30 årene bare fra norske myndigheter

Det er av stor viktighet å skille mellom hva bistandsmottakere trenger i et medium perspektiv og i et langsiktig perspektiv. Regresjoner på tvers av land, med alle verdens land, indikerer en klar korrelasjon mellom viktigheten av godt styresett og økonomisk fremgang. Dersom vi gjør den samme øvelsen, men kun for land med lav inntekt så er sammenhengen langt fra like klar (Khan, 2006). Denne ambiguiteten understrekes av at institusjonene i de landene som har

opplevd sterkest vekst i den senere tid i øst og sør-øst Asia, avviker ganske kraftig fra såkalt “best practice” ihht tidligere funn (Levy, 2010). Dermed understrekes det nok en gang at det ikke er en formel for alle.

Ingen av endringene som må gjennomføres er selv-genererende, og relativt lite av de endringene en har sett i utviklingsland har kommet som følge av bevisste strategier. Som med utviklingen av premissene for raskere vekst i de nå utviklede landene, så vil dette også inntreffe i fattigere land, som en følge av sosiale endringer, politiske konflikter og transaksjoner som påtvinger nye adferdsmønstre og sosiale normer. Institusjonelle forandringer er en funksjon av politikk, dette er et faktum som bistandsdonorer og forvaltere i større grad må ta inn over seg. (IPPG, 2010)

Donor

Det har i den senere tid blitt et økende fokus på donoren og bistandsbransjen som helhet. Dette gjelder både fra et akademisk perspektiv, hvor interessen for donorincentiver og tildelingsgrunnlag har vokst i jakten på mulige forklaringer på paradoksene innenfor bistanden, og fra internasjonale institusjoner og organisasjoner som gjennom bl.a. Paris erklæringen i 2005, og AAA tre år senere, har fokusert på nettopp tilbudssiden av bistandslikningen. Dette har avdekket en rekke utfordringer i en stadig større bistandsbransje. Det åpenbare i en bransje med stadig flere aktører med mer eller mindre samme motivasjon og hensikt, er naturligvis koordineringen (Acharya, de Lima og Moore, 2004). Mangel på koordinering gjør det svært vanskelig for mottakerne, noe som kan øke deres transaksjonskostnader knyttet til bistand, i tillegg til å undergrave legitimiteten og prestasjonene til myndighetene de forsøker å bistå. De legger ofte beslag på knappe ressurser som høyt utdannet arbeidskraft, og gjennom dette kan de være med på å redusere bistandens og mottakerlandets mulighet til å skape vekst og utvikling. (Howes, 2011)

Det finnes også en rekke mer strukturelle utfordringer for bistandsorganisasjoner. En av disse er de manglende tilbakemeldingsmekanismene. I motsetning til de fleste andre politiske aktører som kan fatte en beslutning, iverksette den, og få kontinuerlige tilbakemeldinger om progresjon og status fra bruker og andre, er det svært vanskelig for bistandsorganisasjoner å ha den samme oversikten. Mottakerne av bistanden har heller ikke de samme mulighetene til å gi tilbakemeldinger eller påvirke beslutningstageren, i dette tilfellet bistandsorganisasjonen, eller andre myndigheter i donorlandet. En annen utfordring er at de som har mulighet til å påvirke, velgerne i donorlandet, har liten eller ingen interesse og kunnskap om bistandsbruken

og hvor effektiv den er. Dette fører, ifølge flere bistandskritikere, til et svekket fokus på prestasjonen for bistandsorganisasjonen. Den som går lengst er, som vanlig, Easterly (2002). I sin artikkel hevder han at bistandsorganisasjoner (i) ser på outputen sin som penger utdelt, fremfor en tjeneste levert, (ii) produserer en rekke lav-avkastnings output som flotte rapporter og rammeverk, fremfor høy-avkastningsaktiviteter som dyptgående evalueringer i etterkant av prosjekter og (iii) forsøker alltid å fremstille sine arbeidsmetoder som nye, innovative og revolusjonerende på tross av at de sjelden er det (Easterly, 2002). På tross av at særlig evalueringsbiten har fått sterkere fokus i den senere tid, er det mange som fortsatt hevder at det bildet Easterly tegner er representativt for hvordan det står til i bistandsbransjen.

Bistandsorganisasjoner driver i en rekke forskjellige land, kulturer, og sektorer noe som øker fragmenteringen ytterligere (Knack og Rahman, 2004). Dette gjør at det stilles større krav til kunnskapene en bistandsorganisasjon bør besitte, og dermed økt risiko for at organisasjonenes lokalkunnskap og tilstedeværelse ikke er tilstrekkelig. Dette er en problemstilling aktørene i bistandsbransjen har tatt på alvor, og de har forsøkt å øke antall kontorer i felt, samt ansettelsen av lokale og utenlandske spesialister. Baksiden av slike strategier er at det kan medføre redusert turn-over noe som igjen kan føre til redusert kunnskapsakkumulasjon.

Denne fragmenteringen, de store forskjellene mellom mottakerland, samt at bistandsorganisasjonene skal "stå til rette" for en rekke prinsipaler fører også til at målene som ønskes oppnådd er mange. Noe som illustreres godt av tusenårsmålene. Problemet med de mange målene er at det vanskeliggjør avtalefestede resultater, samt oppfølging av disse. Når giverlandets myndigheter har mange mål vil de ansatte i institusjonene forsøke å oppnå de som enklest kan oppnås, og som krever minst innsats (Svensson, 2006). Dette vil igjen kunne føre til en prioritering av oppgaver som er lett observerbare for giverne, som input aktiviteter, på bekostning av implementering, oppfølging av aktivitetene og evaluering. Og nok en gang forsterkes incentivet om å bli "kvitt pengene" fremfor å forsikre at de brukes på en nyttig og effektiv måte (Edgren 2000; Easterly 2002, Svensson 2006). Dette gjøres for å forhindre at bevilgningene og gavene blir redusert til neste år.

5.1.2 Fungibilitet

Teorien bak fungibilitet, eller omfordelbar bistand kan enkelt illustreres ved et eksempel. Dersom vi antar en donor D , som ønsker å støtte en gitt sektor i mottakerlandet med bistand. La oss bruke Norge som donor-eksempel, og dermed anta et beløp øremerket til helsesektoren. Beslutningstakerne i mottakerlandet (B) bryr seg både om helse (h) og en

annen budsjettkategori f.eks. militærutgifter (m). I figur 7 viser jeg en enkel fremstilling av fungibilitet (jeg har utelatt indifferenskurvene for å skape en så oversiktlig figur som mulig). Linjene militær og helse indikerer mulighetene for konsum av de to godene gitt forskjellige budsjettnivå og preferanser. Uten bistand er budsjettbetingelsen gitt ved den røde linjen (A-B), og mottakeren vil tilpasse seg i punkt N. Dersom D gir bistand tilsvarende K-M vil budsjettbetingelsen skifte ut. Graden av fungibilitet vil i et slikt tilfelle bestemme tilpasningen til B. Dersom den ikke er omfordelbar vil mottakerne tilpasse seg i L, slik D ønsker, noe som ikke er optimalt for mottakerlandet ettersom de ønsker å fordele konsumet mellom godene. Hvis B får bestemme, og preferansene følger "helse", vil de tilpasse seg i O. De vil altså bruke mindre på helse og mer på militær relativt til hva D ønsket. I et slikt tilfelle er bistanden fullstendig fungibel.

Dersom vi antar at det er en terskel for hvor mye B kan redusere innsatsen med, avhenger utfallet av preferanseforskjellene mellom B og D. I figuren antas det at B ikke kan bruke mindre enn bistandsbeløpet på helse, og derfor er det en knekk på den nye budsjettbetingelsen fra A-D, i stedet for å fortsette opp til E. Med en slik antakelse, om at D vil gripe inn dersom ikke (i det minste) et beløp tilsvarende bistandsdonasjonen brukes på helse, blir det umulig for B med preferanser reflektert i "militær" å oppnå den optimale kombinasjonen (h,m), dersom den hadde kunnet disponere pengene fritt. Med andre ord er ikke bistanden fullstendig fungibel. Det beste B da kan oppnå er å ende i knekkpunktet (D), hvor h i sin helhet finansieres av bistand og B bruker alle allokerbare ressurser på m. Dette understreker at fungibiliteten i øremerket bistand ikke bare avhenger av muligheten til å omfordele, men også mottakerens preferanser.

Dersom B har preferanser uttrykt ved "helse" er ikke $h \geq M-K$ en beskrankning ettersom de ønsker å bruke noe av bistanden på h. Det er også verdt å bemerke at dersom dette er den eneste beskrankningen på Bs disponering av bistanden, kommer D bedre ut dersom B har preferanser uttrykt ved "helse" relativt til "militær". Ettersom allokeringen vil være nærmere Ds optimum (L).

Et siste poeng er at tilpasningen avhenger av nivået på bistanden. Dersom M-K blir tilstrekkelig stor vil mottakeren velge allokeringen i punkt D, som i et slikt tilfelle vil være nærmere Ds optimum enn det Bs optimum er. Hagen (2006) viser ved spillteori at utfallet av et budsjettspill mellom B og D vil, i tillegg til preferanseforskjellen, avhenge av deres relative budsjetter. Variasjonen i et slikt forholdstall kan, ifølge Hagen, gi opphav til forskjeller i giverinnflytelse ved bruk av øremerket bistand.

indikasjoner på fungibilitet i sin studie av bistand til helsesektoren. Mavrotas og Outtara (2006) fant heller ingen bevis for fungibilitet.

Andre empiriske arbeid viser derimot klar evidens for at fungibilitet eksisterer (Pettersen, 2006), men hevder at fungibel bistand ikke er mindre effektiv enn øremerket bistand som kommer frem.

På tross av tvetydigheten i resultatene antar de fleste økonomer at bistand er fungibel ifølge Van de Walle og Mu (2007). De forsøker å identifisere mikro evidens for fungibilitet i Vietnam. Deres funn indikerer fungibilitet, men at bistanden som oftest ble brukt til andre formål i den samme sektoren. Eksistensen av fungibilitet underbygges av Van de Walle (2004). Nok en gang synes resultatene fra mikro-studier å være mer konkluderende og entydige enn makrostudier.

5.2 Intern eller ekstern validitet

Det store spørsmålet blir hva kan vi lære av disse forskningsresultatene, og de forskjellige metodene. Er det slik at forskningen ikke har tatt oss videre siden Mosley i 1987, med et mikro-makro paradoks vi ikke klarer å forklare? Og enda viktigere, hva kan beslutningstagere og hjelpearbeidere ta med seg fra den enorme mengden av forskning på bistandseffektivitet og bistandseffekt? Det overordnede spørsmålet er hva som påvirker vekst, og mer spesifikt hvordan bistand kan påvirke.

På mange måter blir valget mellom å følge randomistaene eller makro-forskerne en avveining mellom intern og ekstern validitet. Å basere seg på randomiserte forsøk vil ofte innebære en forsakelse av ekstern validitet som følge av økt intern validitet. Og dersom en lener seg på retorikken og argumentene til makroøkonomene så vil den eksterne validiteten mest sannsynlig være noe større, på bekostning av en lavere intern validitet (Rodrik, 2008). Jeg har i gjennomgangen av de forskjellige metodiske tilnærmingene forsøkt å synliggjøre de svakheter og styrker hver av de besitter. La oss overføre dette til en av forskningens hovedintensjoner, nemlig å opplyse og påvirke beslutningstagere.

Det er ingen tvil om at utviklingsøkonomers påvirkning på politiske beslutninger har vært stor relativt til andre økonomiske fagdisipliner. Det kan naturligvis diskuteres hvorvidt dette er positivt når en ser på bistandens manglende beviste resultater. For å fortsatt være en bidragsyter i utformingen av utviklingsøkonomi, er det avgjørende at forskningen innehar både intern og ekstern validitet, eller i det minste at beslutningstagerne er innforstått med hva

mangelen på slik validitet innebærer for avgjørelsen som skal fattes. Slik det ser ut i dag, kan det virke som om fokuset er noe større på den interne validiteten, dette speiles i både utgivelser fra Verdensbanken og lignende organisasjoner så vel som valget av utviklingspolitikk i en rekke vestlige land. Vi ser at randomiserte forskningsprosjekt i mye større grad påvirker beslutningstagere. Dette er isolert sett ikke overraskende med tanke på det økte fokuset randomisering har fått i fagkretser, men effekten av en politikk basert på randomiserte forsøk er ikke nødvendigvis utelukkende positiv, og det er flere eksempler på at politiske beslutninger basert på randomiserte forsøk viser seg å ha effekter som avviker fra forventningen (Deaton, 2009). I særdeleshet på populasjonsgrupper som var underrepresentert i det randomiserte utvalget. Dette er et scenario som ofte er nærmest uunngåelig av flere grunner. For det første så er det slik at randomiserte forsøk kun gjennomføres på *frivillige* deltakere, og dermed er det som tidligere nevnt ingen garanti for at dette er et representativt utvalg for den populasjonen som blir påvirket av de politiske endringene som potensielt kan komme. For det andre kan målgruppen, de som blir påvirket av politikken, endre seg i etterkant av forsøket. En slik endring mellom forsøkspopulasjon og reell populasjon vil naturligvis også redusere validiteten i effektestimaterne. For det tredje, er det en rekke andre ting som kan endre seg mellom gjennomføringen av eksperimentet og implementeringen av politikken, noe som også vil redusere forsøkets evne til å predikere effekten av de politiske endringene.

En positiv egenskap randomiserte forsøk besitter i tillegg til den interne validiteten, og en av grunnene til at det har blitt en stadig viktigere metodikk i utvikling av politikk, er dens enkle og forståelige natur som baserer seg på en retorikk som enkelt lar seg forklare for både politikere og velgere (Rodrik, 2009). Kanskje er det nettopp derfor vi ser en vridning mot randomiserte forsøk når beslutninger skal fattes. I særdeleshet har randomiserte forsøk tatt en stor andel av de nye evalueringsprosjektene som vokser frem i kjølvannet av Paris 2005, og Accra 2008. Verdensbanken utfører en betydelig mengde randomiserte forsøk, og metoden er enkelte ganger eksplisitt etterspurt av donorene (Verdensbanken, 2008)

Når det gjelder makroforskningens påvirkning på utviklingspolitiske spørsmål så er det heller ingen tvil om at den har vært betydelig. Eksempler som Burnside og Dollar, hvor president Bush, som en direkte konsekvens av deres artikkel, valgte å øke bevilgningen til bistand og gjøre den kondisjonal, er kanskje et av de tydeligste eksemplene på dette. Allikevel er det slik at manglende konsistente resultater, og økende fokus på andre metoder har ført til en gradvis reduksjon av makroforskernes innflytelse (Ravallion, 2009a). Styrken til slik forskning er

naturligvis generaliserbarheten. De resultater som er bevist, følger ofte av regresjoner med store datasett, på tvers av land og tidsperioder, og har dermed en atskillig sterkere ekstern validitet. I så måte vil slike funn være til større nytte for beslutningstagere, gitt at de har en god intern validitet i tillegg (Deaton, 2009).

Problemet er, som nevnt innledningsvis, at det er svært sjelden disse metodene gir både sterk intern validitet og sterk ekstern validitet. Dermed blir det en avveining for beslutningstagerne hva som er viktigst. Et annet problem er den polariseringen dette fører til blant forskere, både som følge av de store metodologiske forskjellene, men også de resultatmessige forskjellene. En polarisering som dette fører til at fokus og innsats i større grad rettes mot motstanderen, og ønsket om å rive ned den andre gruppens metodikk virker ofte sterkere enn ønsket om å bidra til en nyansert og god debatt rundt utviklingsspørsmål (Rodrik, 2008). En debatt hvor alle er enige om målet, men få er enige om middelet.

På tross av metodenes åpenbare svakheter er det en rekke aspekter som tilsynelatende driver forskningen fremover. Ikke minst dreier dette seg om bedre data, så vel som bedre metoder, statistiske hjelpemidler, og et økende fokus på at metodiske valg og svakheter må belyses i litteraturen. Det er ikke lenge siden en kunne bruke IV uten å måtte argumentere for validiteten til instrumentene, og andre metodiske aspekter (Rodrik, 2008). Forfatterne har et mye større fokus på å rettferdiggjøre den interne validiteten til artikkelen og forskningen. Det later også til at det er i ferd med å vokse frem en bredere enighet om hva som må til for å fremme vekst i utviklingsland, eller rettere sagt, hva som må til for å forstå den. Denne konformiteten dreier seg i stor grad om at utvikling er kontekstavhengig. Det er altså stadig større enighet om at det ikke er en løsning som vil fjerne alle hindringer på veien mot vekst. Et av de viktigste aspektene i en slik erkjennelse fra en rekke ledende utviklingsøkonomer (Rodrik, Easterly, Hausmann osv) er ikke nødvendigvis at vi er noe nærmere å løse bistandsgåten, men det faktum at akademikere skriver artikler som ønsker å gi oss større innsikt i *hvordan* vekstprosessene foregår fremfor å gi *løsningen* på hvordan fattigdom skal utslettes, er et viktig steg i riktig retning. I dette ligger også en erkjennelse av metodenes svakheter, de er nemlig ikke per i dag i stand til å belyse alt vi ønsker å vite, men de kan gi oss små sammenhenger som til slutt kan gi oss en større forståelse for helheten. I så måte har randomiserte forsøk hatt et svært viktig bidrag i utviklingsøkonomien, det har økt eksperimenteringen, og jakten på nye sammenhenger. Randomiserte forsøk har også, dessverre ført til en større grad av metodisk polarisering og uenighet, særlig i form av randomistaenes urokkelige tro på randomiserte kontrollerte forsøk som en gullstandard for

empiriske bevis (Rodrik, 2008). Det er som jeg har argumentert for over, ikke tilfellet. Forhåpentligvis kan debatten i fremtiden dreie seg mer om mulige sammenhenger enn “metodisk krigføring”.

Et paradoks i valget mellom randomiserte kontrollforsøk og observasjonelle studier, er at de ofte hviler på de samme antakelsene og metodikken. I utgangspunktet gir randomiserte kontrollerte forsøk oss et instrument som takler heterogeniteten som er en av hovedutfordringene ved de økonometriske estimatene på makronivå. Men så fort vi avviker fra optimale rammebetingelser og forsøker å rette opp de uunngåelige praktiske vanskeligheter så vil heterogenitet nok en gang gi forventningsskjevne estimater. For å rette opp i disse praktiske utfordringene brukes ofte IV estimater for å få en tilnærmet randomisering. Dette er også en av metodene som ofte brukes i makroforskningen for å håndtere endogenitet. Dermed vil valget mellom observasjonelle studier og randomiserte forsøk i stor grad avhenge av instrumentenes gyldighet og kvalitet. Som diskutert både i gjennomgangen av makroforskningen og mikroforskningen er det en rekke svakheter ved IV metoden i seg selv, og ikke minst de instrumentene som ofte velges i bistandslitteraturen. Det store spørsmålet blir da hvordan takler vi heterogeniteten, og hvorvidt heterogenitet kanskje er et symptom på noe dypere enn kun et teknisk problem med en enkel teknisk løsning (Deaton, 2009). Kan det være slik at de kausale modellene som spesifiseres ikke gir større innsikt ettersom de ikke fokuserer på prosessen vi ønsker å studere? Dermed er kanskje ikke den reelle forskjellen på de to metodiske tilnærmingene så stor som en noen vil ha det til.

En viktig erkjennelse er den at vi ikke fullstendig forstår vekstprosessen, og i enda mindre grad bistandens påvirkning. I så måte er det avgjørende med eksperimentering, og søken etter hva som fungerer, og hva som ikke fungerer. Det finnes en rekke eksempler på at slik eksperimentering, og at en forståelse for det kontekstuelle er avgjørende for en god og bærekraftig vekst. Det viktigste, og mest dagsaktuelle caset er Kina. Helt siden 1978 hvor kommunistpartiets 11. kongress brøt med ideologien, og i større grad antok et pragmatisk forhold til politiske beslutninger, har en nærmest uten unntak opplevd en utrolig vekst i landet. Deng Xiaping ytret de etter hvert så kjente ordene “vi skal føle oss frem over elven”, og med dette understreket at politikken i stor grad skulle utarbeides på grunnlag av forsøk og evalueringer av forskjellige politiske vedtak i mindre skala. I etterkant omtalt som den “intellektuelle tilnærmingen ved å søke sannhet fra fakta” (Du, 2006).

5.3 Evaluering og resultatorientering

Det har vært en kraftig økning i fokuset på evaluering og effekten av bistand i de senere år. Særlig har dette fokuset kommet som en effekt av økt politisk interesse for temaet. Dette ble manifestert ved Paris-erklæringen i 2005, som tok sikte på å øke koordineringen, gjennomsiktigheten og forutsigbarheten i bistandsarbeidet. Den ble fulgt opp av en handlingsplan fremforhandlet på høynivåmøtet i Accra 2008. Forbedringen av bistandseffektiviteten skulle gjøres ved å identifisere og fokusere på fem prinsipper, og ikke minst: øke satsingen på evaluering. Den store utfordringen i dette arbeidet er den manglende viljen og evnen til å evaluere (Easterly, 2007; Easterly og Pfütze, 2008). Denne holdningen begrunnes fra hjelpeorganisasjonenes side med en grunnleggende tro på å formidle en størst mulig andel av de donerte midlene til de som trenger det, og dermed ikke bruke midler til å evaluere organisasjonens metodikk, gjennomføring og effektivitet (www.bistandsaktuelt.no). Som en følge av dette er det er i dag stor avstand mellom hva beslutningstagere faktisk vet, og hva de ønsker å vite (Ramalingam ODI, 2011). Det har også blitt rettet kross kritikk mot kvaliteten og investeringene som blir gjort i disse evalueringprosjektene.

Så la oss se litt nærmere på hvorfor disse kunnskapsgapene oppstår, og hvorfor de består på tross av en rekke forsøk på å redusere de. Den første grunnen er at det eksisterer en klar underinvestering i gode evalueringer. Med en god evaluering menes en undersøkelse med en troverdig strategi for å identifisere hva som ville vært utfallet uten bistandens påvirkning (Ravallion, 2009a). For at dette skal oppnås er det nødvendig med *ex ante* og *ex post* vurderinger. Så dersom det klart foreligger oppfordringer og oppskrifter på hvordan slike evalueringer skal gjøres, hvorfor skjer det ikke i større grad enn hva vi ser i dag?

For det første er slike evalueringer både svært tid og ressurskrevende. Og for en organisasjon som ikke nødvendigvis har noe å tjene på disse evalueringene på kort sikt, er det dermed et tøft valg å reallokere ressurser, fra det organisasjonen mener er den beste anvendelse av ressursene, til en intrikat og krevende evaluering. For det andre er det ofte en rekke praktiske og logistiske utfordringer ved slike evalueringer. Det er ikke nødvendigvis rett frem å implementere, og i tillegg kreves det ofte en spesiell type overvåkning og data for å gjennomføre en tilfredsstillende evaluering av bistandsprosjektene organisasjonen er involvert i. Avslutningsvis krever slike analyser humankapital og analytiske egenskaper.

I tillegg til disse utfordringene, knyttet til gjennomføringer av rigorøse evalueringer, er det også mulig å avdekke en imperfeksjon i markedet for kunnskap ifølge Ravallion (2009a). det

er flere aspekter som fører til en imperfekt samhandling mellom de som etterspør kunnskap (beslutningstagerer etc) og de som tilbyr kunnskap (forsker, tenke-tanker osv). For det første er dette et marked som ofte kjennetegnes ved asymmetrisk informasjon. Det er store forskjeller på den informasjon og kunnskap som finnes på hver side. Noe som kjennetegnes ved at det ofte er vanskelig for de som etterspør informasjon å vurdere kvaliteten, validiteten og objektiviteten i vurderingene, som igjen fører til at de evalueringsmetodene som velges er de billigste og enkleste. For det andre avgjøres fokuset og satsningen på evalueringen av hvor stor makt beslutningstagerne (lederne for respektive departement, bistandsorganisasjoner osv) har over ressursallokeringen. Dersom lederne sitter med mye makt over hvor mye midler som blir allokert til evaluering, er det enkelt å trekke parallellen til imperfekt konkurranse. I dette tilfellet kan lederne "blokkere" kunnskap. Særlig dersom deres incentiver ikke er kompatible med kunnskapsetterspørselen, og det kan også oppstå en skjevhet i hvilke prosjekt som blir vurdert. For det tredje kan det dysfunksjonelle markedet skyldes desentralisert beslutningstaking. Evalueringer danner ofte grunnlaget for andre prosjekt med andre forutsetninger, og med problematikken knyttet til ekstern validitet friskt i minnet, kan det synes som om den gjør seg gjeldende også i dette tilfellet.

Avslutningsvis er det også verdt å merke seg incentivproblematikken på tilbudssiden. Nemlig hvorvidt evalueringer blir publisert. For, med mindre de blir det har de liten eller ingen effekt for bistandsbransjen. I beste fall er de da kun relevante internt i organisasjonen.

Det er et mylder av incentiver som ikke nødvendigvis er kompatible, og fører til den beste kunnskapsdelingen. Tre aspekter det er viktig å merke seg: Kostnaden ved å implementere en evaluering på publikasjonsnivået kan være høy. De som utfører prosjektene stiller spørsmål ved en slik bruk av penger, og nødvendigheten knyttet til evalueringen i seg selv. En stor andel av nytten ved en slik evaluering er ekstern, og dermed av liten interesse for de som gjennomfører prosjektet. For det andre kan kunnskapen føre til inaktivitet gjennom publikasjonsprosessen, med resultatet at det ofte er vanskeligere å publisere en evaluering som rapporterer noe ventet, som f.eks. at prosjektet ikke har noen eller en negativ påvirkning. For det tredje kan de som publiserer tendere til å legge større vekt på intern validitet enn ekstern validitet (Ravallion, 2009a)

Alle disse effektene vil føre til at forskerne i større grad vil forsøke å finne resultater som underbygger det de allerede trodde, eller det som er mest sannsynlig å få på trykk.

En effekt av disse problemene i kunnskapsmarkedet er at mange av de prosjektene som faktisk blir evaluert er kortsiktige og enkle. Dette krever atskillig mindre ressurser relativt til langsiktige og komplekse prosjekt, men gir også et svært skjevt utvalg, og dermed relativt liten innsikt i determinantene for bistandseffektivitet. Den totale effekten er altså at uten en sterk, institusjonell støtte og oppmuntring så vil det bli gjennomført for få evalueringer, særlig av de mer komplekse og langsiktige prosjektene. Det synes også rimelig at disse evalueringene vil fokusere på intern validitet fremfor ekstern validitet.

Paris-erklæringen

Som nevnt innledningsvis i dette avsnittet (5.3) er det et stadig økende fokus på evaluering blant donorer. Dette fokuset kommer i all hovedsak fra donormyndigheter, blant annet som en følge av velgerens ønske om mer transparent bruk av skattepenger. Spørsmålet blir da hvorvidt Paris-erklæringen og handlingsplanen fra Accra har lyktes med å gjenvinne opinionens tillit til bistandsbransjen.

Behovet for endring var betydelig under høynivåmøtet i Paris 2005. Nær et halvt århundre med bistand hadde tilsynelatende hatt liten eller ingen effekt. Tidligere var debatten om bistandseffektivitet i det store og hele avfeid med ideologisk retorikk om de moralske forpliktelsene vesten hadde ovenfor utviklingsland. Behovet var like stort for en nyansert debatt, hvor målet – som alle kunne enes om- var hvordan bistandsmidlene på best mulig måte kunne gjøre hverdagen bedre for innbyggerne i mottakerlandene. Paris-erklæringen ble et konsensusorientert, politisk dokument (Deutscher og Fyson, 2008), men var også på mange måter bevisbasert. Det var en oppsummering av kunnskapen bistandsbransjen hadde akkumulert over 50 år med kontinuerlige forsøk på å gjøre en forskjell. Utfallet ble et dokument som fokuserte på fem prinsipper som skal gjøre bistanden mer effektiv: **Eierskap** (utviklingslandene må utøve effektivt lederskap over sin egen utviklingspolitikk og i å koordinere utviklingsaktørene), **koordinere nasjonale planer** (land som gir bistand, skal basere den på utviklingslandenes egne utviklingsstrategier, institusjoner og prosedyrer), **harmonisering** (giverland skal samarbeide slik at deres arbeid er harmonisert, gjennomsliktig og kollektivt effektivt), **resultatorientering** (alle land skal styre ressursene og forbedre beslutningsprosedyrer for å få de ønskede resultatene) og **gjensidig ansvar** (giverland og mottakerland skal være gjensidig ansvarlige for resultatene av bistanden).

Kritikerne hevdet at agendaen, og utfallene av disse møtene ikke var tilstrekkelig radikale, og som vanlig under slike multilaterale forhandlinger, at sluttdokumentene ble i overkant diplomatiske og politisk korrekte. Andre kritikere mente at donorene må detaljstyre i mindre grad, og heller engasjere seg mer i den politiske debatten i mottakerlandet, og med de underliggende institusjonelle faktorene som er avgjørende for landets økonomiske resultat (Easterly, 2007). I tillegg er det flere som har tatt til orde for at lederskikkelser på både donor og mottakerside må slutte å skyldes på manglende incentiver til å endre adferden, og i stedet begynne arbeidet med å tilpasse incentivene til det endelige målet (Ravallion, 2009a).

I etterkant ser det heller ikke ut til at hverken Paris-erklæringen eller handlingsplanen vedtatt i Accra har hatt noen særlig effekt på bistandseffektiviteten (Wood et.al, 2008). Det kan virke som om erklæringen var givedrevet, og dermed indirekte har fungert som et virkemiddel for å gi donorene innflytelse i mottakerlandene (Hyden, 2008). Det kan også synes som om erklæringen undervurderte graden av egeninteresse som preger beslutningene til de fleste aktørene i bistandsbransjen, og disse strukturelle utfordringene i bistandssystemet har de ikke klart å endre (Easterly og Pfütze, 2008).

Også i evalueringsprosessen er valg av metodikk avgjørende for gode og gyldige resultater, og også her har randomiserte, kontrollerte forsøk gjort sitt inntog. I bruken av slike evalueringer, og ikke-randomiserte evalueringer er det de samme utfordringene som gjelder. Eksternaliteter, ekstern validitet og heterogenitet. Enhver evaluering som kan håndtere dette, i tillegg til de praktiske utfordringene nevnt ovenfor, vil være et viktig bidrag til å forstå bistandseffekter.

5.4 Mikro – Makro: konvergens eller divergens?

På tross av en rekke likheter er det ofte stor uenighet mellom makro- og mikroforskere. Det brukes mye tid og energi på å bryte hverandres akademiske arbeider ned fremfor å komme med konkrete løsninger eller forslag til nye forskningsmetodikker som kunne belyst mer av denne bistandsgåten. Allikevel skyldes polariseringen i utviklingsøkonomien mer enn akademisk smålighet, og det er en rekke årsaker til at det synes å være en divergens mellom mikro- og makrodisiplinen innenfor utviklingsøkonomi, og bistand i særdeleshet (Rodrik, 2008).

Polariseringen har oppstått som følge av metodiske forskjeller, og forsterkes av motstridende resultater. Den økte bruken av kontrollerte og naturlige forsøk innenfor mikroøkonomien øker

de metodiske forskjellene mellom leirene, noe som forsterkes av mikroøkonomenes urokkelige tro på at forsøk er den eneste måten å fremskaffe “harde bevis” innenfor utviklingsøkonomien (Duflo et al, 2008). Randomiserte forsøk er på ingen måte en ny form for forskning, og den har over en lenger periode blitt brukt i andre disipliner som helseøkonomi og arbeidsøkonomi. I tillegg har makroforskningens manglende konsistente funn, og utfordringene knyttet til identifikasjonen av de komplekse kausalitetsforbindelsene bidratt til å øke interessen for slike randomiserte forsøk. Kompleksiteten rundt å isolere effekter, og de mange antakelsene har ført til at forsøk, som har nettopp få antakelser og sterke, enkle kausale forhold som styrke, har blitt stadig viktigere både i akademiske miljøer så vel som politiske.

På tross av en rekke indikasjoner på at det er en stadig økende polarisering mellom de to disiplinene, er det flere aspekter som peker i retning av en økt konvergens. I særdeleshet skyldes dette en økt enighet knyttet til viktigheten av rammebetingelsene i mottakerlandet, og deres påvirkning på bistandseffekt. Begge sider virker stadig mer bevisst på at det kontekstuelle bør være avgjørende for de politiske løsningene (Rodrik, 2008). En slik konformitet på et svært viktig spørsmål fører de to sidene atskillig nærere hverandre. Hvis en i tillegg tar med at det er et stadig økende fokus fra mikroøkonomer på de politiske aspektene, og viktigheten av at akademiske arbeider er relevant også for beslutningstagere, så er det klart at det er absolutt en konvergerende effekt mellom de to grupperingene.

6. Beslutningsteoretiske aspekter

I denne delen av oppgaven ønsker jeg å se nærmere på hvordan utviklingspolitikken utformes, hvordan forskerne kan påvirke den politiske prosessen, og ikke minst hvordan kunnskapen knyttet til utviklingsøkonomi og bistand kan bidra til en bedre bistandspolitikk i de respektive landene. For å belyse dette begynner jeg med en introduksjon av evidensbasert politikk, dette for å synliggjøre de utfordringer og føringer som ligger på linken mellom forskning og politikk. Deretter viderefører jeg dette i et beslutningsteoretisk rammeverk, før jeg ser på incentivsystemet innenfor bistand og hvordan dette kan påvirke beslutningene som fattes både hos donor og mottaker. Avslutningsvis fokuseres det på hvordan forskerne kan påvirke, og ikke minst hvor godt egnet dagens utviklingsøkonomiske forskning er til å påvirke politiske avgjørelser.

6.1 Evidensbasert politikk

Evidensbasert forskning og politikk innebærer en “vedvarende prosess mot å søke den beste tilgjengelige kunnskap” (Head, 2008). Selve grunntanken i denne tilnærmingen handler om å samle kunnskap fra forskjellige kilder og gjøre den tilgjengelig, da i særdeleshet for de som skal fatte beslutninger. Forkjemperne for økt bruk av evidensbasert politikk sikter mot en større integrering av vitenskap, akademiske arbeider og forskningsbevis i offentlige, politiske debatter, og i interne prosesser i det offentlige. Målet med dette er å forbedre troverdigheten i råd og analyser av politiske endringer og deres effekt, og dermed øke kunnskapsgrunnlaget for de som skal fatte beslutninger.

En slik mulighet for vitenskapen til å påvirke politiske avgjørelser kan føre til en sterkere uenighet omkring metodikk og tilnærming, men uavhengig av det er det tre ting en slik tilnærming avhenger av: god tilgang og høy kvalitet på relevant data, akademikere og andre med gode analytiske og evner og stor forståelse for politiske prosesser, og politiske incentiver for å ta bruk evidensbaserte analyser og råd i beslutningsprosesser (Head, 2008). Det siste er avgjørende for gode politiske prosesser, men skal man tro på Keynes så er det lite håp:

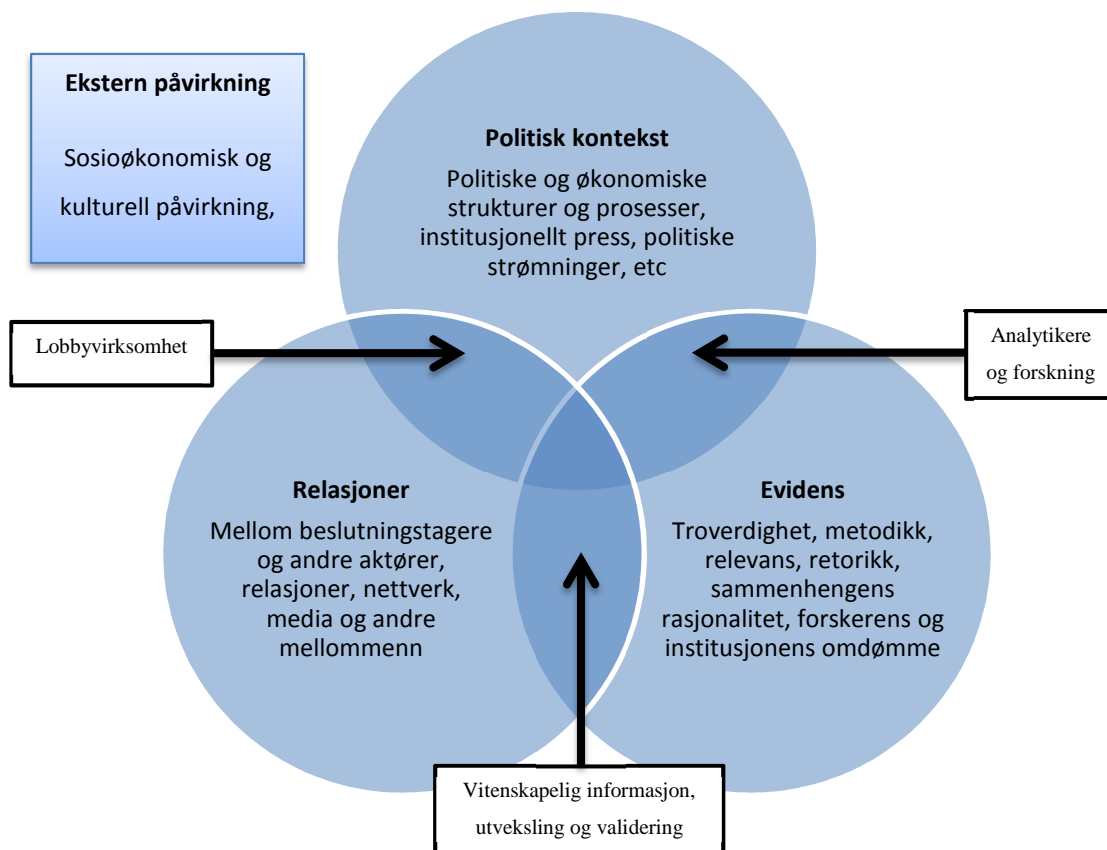
“There is nothing a government hates more than to be well-informed; for it makes the process of arriving at decisions much more complicated and difficult” (Keynes, 1937).

Det essensielle er at utviklingen av slike beslutningsprosesser i like stor grad avhenger av organisasjoner som data og kunnskap.

6.1.1 Evidensbasert utviklingspolitikk

I over 50 år har Overseas development institute (ODI) vært en fremtredende tenke-tank innenfor utvikling og bistand. Når det gjelder linken mellom forskning og politikk i utviklingsbransjen har de i den senere tid introdusert RAPID (research and policy in development),(www.odi.org.uk). Det er i stor grad forskjellige arbeid fra denne organisasjonen som danner grunnlaget for denne delen av oppgaven.

Tradisjonelt sett har linken mellom forskning og politikk blitt oppfattet som en relativ lineær eller rasjonell prosess. Hvor det var vanlig å anta at vitenskapelige funn ble overført fra en forskningssetting til en politisk setting uten særlige anstrengelser. I alle fall tre antakelser som ligger til grunn for et slikt syn blir nå trukket under tvil. For det første, antakelsen om at forskning påvirker politikk gjennom en en-veis prosess; antakelsen om at det er et klart skille mellom politikere og forskere; og antakelsen om at produksjonen av kunnskap er begrenset til spesifikke funn. I mye større grad er denne debatten og litteraturen, i ferd med å utvikle seg til en mer dynamisk og kompleks prosess hvor påvirkningen mellom forskere og politikere går begge veier (Crewe og Young, 2002). Hovedspørsmålet blir dermed hva som skiller de ideene som blir plukket opp av politikere, fra de som ikke blir det. For å omhandle dette på en strukturert måte velger jeg å benytte rammeverket fremsatt av Crewe og Young i 2002, hvor de hevder at dette avhenger i hovedsak av fire aspekter: kontekst, evidens, relasjoner og ekstern påvirkning.

Figur 8 – RAPID rammeverket, hentet fra Crewe og Young 2002 med modifikasjoner

Dette rammeverket er blant annet basert på over 50 case-studier gjennomført av ODI og deres samarbeidspartnere, og tar sikte på å beskrive hvorfor det er slik at enkelte vitenskapelige ideer brukes i politiske beslutninger og andre ikke brukes. Ut av disse case-studiene kom det også noen poeng knyttet til forskningen som er verdt å ta med seg (Court, Hovland og Young, 2004).

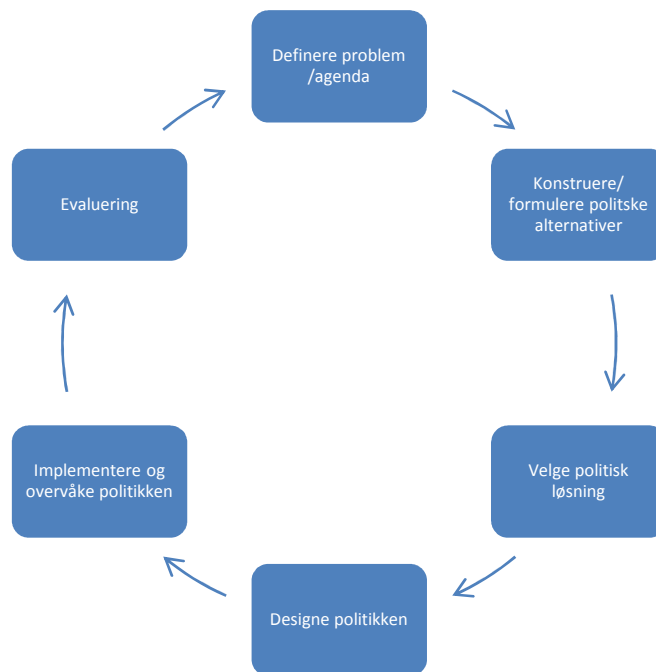
For det første viste disse studiene at forskning inkluderer en rekke forskjellige aktiviteter, fra enkle eksperimenter og statsvitenskapelig forskning, til politiske analyser og handlingsforskning. For det andre var det stor variasjon i kildene til denne evidensen, både universiteter, tenke-tanker, NGOer og statlige instanser bidro. For det tredje var det mange som la vekt på forskning utført av store internasjonale organisasjoner, og at disse var viktige både i form av direkte og indirekte påvirkning. Og sist, på tross av at mange av disse studiene fokuserte på spesifikk forskning og dens påvirkning på spesifikke avgjørelser, påvirker forskning ofte beslutningstakerne indirekte gjennom å informere den generelle debatten rundt ett emne.

Med hensyn til linken mellom forskning og politikk så synliggjorde denne undersøkelsen behovet for et bredere perspektiv i vurderingen av forskningens påvirkning på politikk, et

perspektiv som går forbi offisielle dokumenter og synlig praksis (Court, Hovland og Young, 2004).

6.2.2.1 Den politiske og organisatoriske konteksten

Den politiske prosessen kan best beskrives i ånden av Lasswells (1977) arbeid, som en prosess av en rekke funksjonelle komponenter (figur 9).

Figur 9 - Den politiske prosessen (hentet fra Young og Quinn, 2002)

Denne konseptualiseringen bidrar til å synliggjøre at evidens kan påvirke i alle disse fasene av den politiske prosessen. I tillegg kan den gi en forståelse av hva slags type evidens som kan påvirke i de forskjellige fasene.

Når agendaen settes er det viktig at evidensen identifiserer nye og viktige problemstillinger. Innenfor utvikling kan dette dreie seg om hvorvidt enkelte sektorer får en større effekt av bistand, eller hvorvidt kondisjonal bistand gir større effekt enn bistand uten restriksjoner.

I formuleringen av politikken kan det synes å være to faser, å identifisere de ulike mulighetene, og å argumentere og velge den politikken som fremstår som mest hensiktsmessig. Her er det viktig at beslutningstakerne skaffer seg forståelse for situasjonen og de ulike mulighetene. For at forskning skal kunne påvirke her er det avgjørende at den er overførbar til den spesifikke avgjørelsen. Dersom det er snakk om bistand til å utvikle helsemyndighetene er det avgjørende at en har evidens som indikerer at slike overføringer kan

gi positive effekter gitt de underliggende faktorene i mottakerlandet. Det er også helt essensielt at evidensen på en hensiktsmessig og valid måte synliggjør alternativene, og effekten av å ikke gjøre noe. På tross av at dette er en krevende analytisk øvelse er det både mulig ved randomiserte kontrollforsøk og økonometriske metoder, (se f.eks. Arndt et.al. 2010). Her er både kvantiteten og validiteten av evidensen svært avgjørende, i tillegg er det i hele denne prosessen viktig å gjøre forskningen relevant, forståelig og synlig for beslutningstakerne.

I implementeringsfasen må en ha operasjonelle bevis som belyser effektiviteten av initiativene. Dette kan både være analytisk arbeid, så vel som systematisk læring knyttet til tekniske egenskaper. Nøkkelen er at evidensen er praktisk relevant og uavhengig av kontekst (høy ekstern validitet). I slike tilfeller kan det være naturlig å benytte observasjonelle studier i større grad enn eksperimentelle, ettersom disse i snitt har høyere ekstern validitet (Deaton, 2009).

Avslutningsvis i evalueringsfasen må en ha klare definerte mål som evalueres nøye og nøyaktig. Særlig fokuset på mål er viktig for å få en større effektivitet i bistanden. Dersom det er klart definert fra politiske myndigheter at barnedødeligheten skal gå ned som følge av et prosjekt, kan det legges til rette for god evaluering allerede tidlig i den politiske prosessen. Her er det flere som hevder at et godt randomisert kontrollforsøk er bedre egnet enn økonometriske metoder (se diskusjonen om evaluering 5.3)

Følgene av dette er at evidens og forskning kan påvirke politikken i forskjellige faser av prosessen, og dermed er det ikke nødvendigvis slik at en må velge en metode eller fremgangsmåte, men at en kombinasjon både gir sterkere validitet og større forståelse for årsak-virkning. Det er ikke nødvendig for en beslutningstaker å baserer avgjørelser kun på en metode eller teori, dette omtales nærmere i 6.2.2.

Nå er det naturligvis slik at i denne prosessen så er det en rekke andre faktorer som påvirker det politiske utfallet. I et forsøk på å beskrive disse faktorene presenterte Davies (2004) et rammeverk (se figur 6). Erfaring og ekspertise viser til humankapitalen i alle de involverte organisasjonene, og akademikerne. Med ressurser menes det en har til rådighet for å belyse beslutningsproblemet. Verdier innebærer ideologisk /politisk overbevisning og moral hos de som fatter beslutningene. Vaner og tradisjon henspiller på en viktig faktor som ofte fører til irrasjonelle beslutninger, selv i vår tid. Pragmatisme omhandler beslutningsprosessen, og menneskene involvert i den, og hvorvidt de og den er pragmatiske i tilnærmingen til

beslutningene de skal fatte. Lobbyister og interesseorganisasjoner (som NGOer), er en samlebetegnelse for alle som påvirker i større eller mindre grad, og dette er en særdeles viktig faktor i utviklingen av bistandspolitikk.

Figur 10 - Faktorer som påvirker politiske beslutninger (hentet fra Davies, 2004)

6.2.2.2 Relasjoner

Det andre som påvirker sammenhengen mellom forskning og politikk er relasjonen mellom de forskjellige aktørene. I særdeleshet relasjonen mellom forskere og beslutningstagere, men også media, interessegrupper og andre kan påvirke relevansen og synligheten til forskning i politiske beslutninger.

Relasjonen mellom forskere og beslutningstagere er ofte spesielt nær innenfor bistand og utvikling. Dette skyldes at mange av de største multilaterale bistandsorganisasjonene ansetter, eller i det minste knytter til seg erfarne og kjente akademikere, både for å bedre bistandssystemet, men også for å øke integritet og anerkjennelse. Dette øker mulighetene for evidensbasert politikk, men det kan også føre til en publikasjonsskjevhet i form av at forskerne helst ønsker å komme med argumenter og funn som underbygger organisasjonens aktiviteter (Easterly, 2006).

Allikevel er det slik at det fortsatt er mulig å øke den evidensbaserte politikken, og med det øke forskernes påvirkning. Særlig gjelder dette inn mot nasjonale donorer som ofte støtter seg

på resultater fra de store organisasjonene uten å definere sin egen politikk basert på sine egne priors og argumenter.

Et eksempel på hvor viktig det relasjonelle kan være, ble avdekket av Buchanan-Smith (2003) i en case studie av det såkalte Sphere prosjektet. Prosjektet ble iverksatt i 1997 og tok sikte på å utvikle en minimumsstandard i humanitær bistand. Målet med dette var å forbedre kvaliteten på assistansen som ble gitt, samt å forbedre påliteligheten og gjennomsiktigheten i det humanitære systemet, og gjennom dette øke koordinasjonen og effekten av innsatsen. Prosjektet ble iverksatt i etterkant av folkemordet i Rwanda, og den enorme flyktningestrømmen dette førte til. I studien finner Buchanan-Smith at forskerne/evaluatorene egentlig var en del av det samme nettverket som beslutningstagerne, ikke minst fordi mange av de jobbet for de samme institusjonene og hjelpeorganisasjonene. Disse nettverkene bestod også i stor grad av utenlandske aktører og individer, noe som ikke er utypisk i utviklingssektoren generelt (Nindi, 1990). Det som er særlig interessant i dette tilfellet ifølge Smith, er at de politiske entreprenørenes rolle er spesielt fremtredende, og det var noen få personer som hadde både legitimitet, var overtalende og tillitsvekkende, som på mange måter styrte hele prosjektet, og dermed kan det stilles spørsmålstegn ved uavhengigheten og relevansen av en slik gjennomføring og evaluering.

6.2.2.3 Evidens

Med evidens menes ikke at alle beslutninger skal fattes på grunnlag av akademiske arbeider og vitenskapelige funn. Det er avgjørende at beslutningstakerne også evner å benytte seg av andre kilder til kunnskap når viktige og komplekse politiske spørsmål skal avgjøres. Ifølge Head (2008) er det i tillegg til forskning tre viktige perspektiv og bidrag som avgjør slike beslutningsprosesser: Det første omtaler Head som *politiske strategier*. Med det menes den taktikk og agenda som politikerne har, og ikke minst prioriteringen som gjøres av politikerne. Ofte er det slik at strategi og alliansebygging er viktigere enn pragmatiske løsninger i hver enkelt sak, og dermed kan dette påvirke gjennomslagskraften til evidensbasert politikks mål: Rasjonelle og velinformerte beslutninger basert på den beste kunnskap. Det andre Head nevner er kunnskapen til de som implementerer, leverer og koordinerer programmene. Disse er avgjørende i vurderingen av politiske endringer, og i særdeleshet innenfor bistand. Jeg har tidligere omtalt “broken feed-back loop” som et problem innenfor utviklingspolitikken, et problem som oppstår som følge av den geografiske og politiske distansen mellom politikerne

og mottakerne. For å håndtere denne problemstillingen er det avgjørende at organisasjoner med inngående kjennskap til situasjonen på bakken kommer med sine synspunkter på den politiske utviklingen. Et problem i slike tilfeller kan være incentivene organisasjonene står ovenfor, særlig dersom “god rapportering” (rapportering av gode resultat) fører til større donasjoner. Det tredje Head trekker frem er institusjonelle kilder til ekspertise, og den kunnskapen som eksisterer i beslutningsmyndighetene. Særlig gjelder dette forståelsen for politiske sammenhenger, og hvordan politikken kan brukes som et redskap til å innfri forventninger og behov hos velgere og mottakere.

En viktig del av debatten knyttet til evidensbasert politikk omhandler valg av evidens. Det er liten tvil om at det er et bredt spekter og stor variasjon i forståelsen av evidens i denne sammenheng (Shaxson, 2005). For denne avhandlingens formål ser jeg bare nærmere på forskningsbasert evidens og de evalueringene som gjøres av interne og eksterne aktører. Innenfor vitenskapelige evidens har det vokst frem et tydelig metodehierarki. Det er forskjellige formuleringer knyttet til dette hierarkiet, men det er en slags konformitet rundt at det ser omtrent slik ut:

1. Meta analyse av randomiserte kontrollforsøk
2. Randomiserte kontrollforsøk av høy kvalitet
3. Meta analyse av naturlige forsøk
4. Kvasi-forsøk med bruk av teknikker som IV, regresjonsdiskontinuitet ol.

Dette hierarkiet er hentet fra Leigh (2009), og er et eksempel. Det finnes også en rekke andre metodehierarkier, men de fleste foretrekker randomiserte kontrollforsøk fremfor observasjonelle og empiriske studier. Debatten knyttet til hvorvidt politikere skal benytte seg av evidens fra randomiserte kontrollforsøk eller større regresjonsanalyser er på mange måter parallell med metodenes styrker og svakheter gjennomgått tidligere i avhandlingen. Allikevel er det par poeng jeg har lyst til å ta med.

For det første er det essensielt å vurdere hvilke parametere en tar hensyn til i beslutningene. De fleste analyser fokuserer på å estimere den gjennomsnittlige effekten på tvers av enheter. Den gjennomsnittlige effekten på de behandlede gir et estimat på den forventede differansen mellom det behandlede utfallet og det ubehandlede utfallet for de som mottar behandlingen. Denne parameteren er nyttig i en kost-nytte analyse som ser på hvorvidt en skal beholde eller

fjerne et program i sin nåværende form. Som en kontrast har vi den gjennomsnittlige behandlingseffekten (omtalt ifm. randomisering tidligere), som estimerer den forventede effekten av programmet på alle objekter, uavhengig om de mottar behandlingen eller ikke. En slik parameter kan bidra til en god kost-nytte analyse som vurderer hvorvidt et program skal bli obligatorisk for alle.

I frivillige program kan det også være av interesse å se på behandlingseffekten på marginen, det innebærer påvirkningen på de objektene som ved en liten endring i kost eller nytte ville endre sin avgjørelse om deltakelse eller ikke deltakelse. Et slikt mål korresponderer med LATE, som omtalt tidligere.

I tillegg til variasjon som følge av behandlingsstatus er det også naturlig å forvente variasjon i behandlingseffekten som følge av andre observerbare karakteristikk. Slike undergrupper kan defineres etter alt fra kjønn og alder til arbeidsgiver ol. I noen evalueringer og forskningsarbeid har det blitt vanlig å rapportere effekten på undergruppene. For beslutningstagere vil slik informasjon bidra til økt innsikt, men det avgjørende er ofte den totale effekten. Utfordringene for politikerne i slike tilfeller er å vurdere hvorvidt resultatene er overførbare til resten av befolkningen, og om en slik politisk endring i sum vil gi positiv effekt.

Gjennomsnittlig behandlingseffekt kan også variere på en rekke andre måter. Særlig viktig er erkjennelsen og identifiseringen av kontekstavhengige effekter. F.eks. vil et program iverksatt på toppen og bunnen av en konjunktursykel forventes å gi forskjellige effekter. Slike variasjoner bør være av stor interesse for politikerne ettersom det kan gi en dypere forståelse for fundamentale sammenhenger utover et enkelt program.

Avslutningsvis er det viktig å påpeke at parametere må velges med omhu ut fra hva som ønskes beskrevet, kompleksiteten av programmet og rammebetingelsene. Som påpekt tidligere er det åpenbare styrker og svakheter ved LATE, og det å bruke gjennomsnittlig påvirkning som et mål. Det overordnede målet må være en bredere forståelse for årsak-virkning og ikke minst prosessen mellom.

Når det gjelder estimeringen av disse parameterne er det, som tidligere nevnt, en rekke forskjellige potensielle metoder som kan brukes. Randomiserte kontrollforsøk gir gyldige estimat på effekten av "behandlingen" og hva utfallet ville vært uten. Allikevel kan det være lite informativt for politikere dersom studien ikke er overførbart til andre eller større utvalg.

Studier basert på paneldata eller tidsseriedata er også en mulighet når en ønsker å fremskaffe estimatorer som kan benyttes til å fatte politiske beslutninger. Her eksisterer det også forskjellige fremgangsmåter og metoder, de fleste er diskutert i tidligere kapitler.

Beslutningstagerne har en tilnærmet fullstendig kontroll over forskernes mulighet til å bruke slike metoder i evalueringer på et juridisk nivå. F.eks. kan en randomisering knyttet til gradvis implementering av et program gjøre det atskillig enklere for de som evaluerer politikkenes effekter. Uavhengig av dette så er det i alle tilfeller viktig å dokumentere beslutningsregelen som bestemmer hvem som mottar behandlingen når, for å i det minste gi de som evaluerer en mulighet til å forberede seg og fremskaffe bedre estimater.

Et viktig aspekt i valget av metode er hvorvidt den tar høyde for eventuelle eksternaliteter. Jeg viste tidligere hvordan Miguel og Kremer gjorde dette i sin analyse av effekten av en ormekur. Slike effekter er avgjørende for beslutningstagerne ettersom de er interessert i hvordan et program påvirker hele befolkningen og ikke bare behandlingsgruppen. Slike eksternaliteter kan være både direkte, eller indirekte som i Miguel og Kremers forskning.

For å oppsummer er det fire karakteristikk ved evidensen som avgjør hvorvidt den er godt egnet for å påvirke politiske beslutninger, Shaxson (2005):

1. *Kvalitet/Nøyaktighet/objektivitet*

Dette refererer til hvor beskrivende evidensen er. Hvorvidt evidensen beskriver det beslutningstakerne ønsker, og hvor godt den gjør det. Det er aritmetiske, statistiske og representative aspekter som må tas med i en slik betraktning. Det er også ting som objektiviteten til evidens og kilden, som avgjør dette.

2. *Troverdighet*

Troverdig evidens avhenger av hvor sterk retorikken og argumentene er, troverdigheten til den valgte metoden, analytisk stringens gjennom prosessen fra datainnsamling til analyse, og klar presentasjon av resultatene. Dette relaterer seg til evidensens troverdighet og dermed hvorvidt en skal stole på evidensen for overvåking, evaluering og påvirkningsvurdering. I realiteten er det veldig vanskelig for politikerne å sjekke evidensen, og dermed stoler de ofte på heuristikker og kildens rykte.

3. *Relevans*

Nøkkelpunktene her er at evidensen er tidsriktig, omhandler relevante emner og har politiske implikasjoner. Typen evidens en refererer til avhenger av hvilket publikum en henvender seg til, og den sannsynlige påvirkningen det kan skape. For eksempel

kan det være slik at de som utvikler bistandspolitikken vil være mer interessert i evidens av hva som fungerer og hva som er gjort relativt til meninger. I relevans ligger det også implisitt evidensens behov for å være generaliserbart, altså ha en god ekstern validitet. Dette henspiller på hvorvidt det er utførlig, overførbar informasjon eller bare tilfeldige resultater fra enkeltstudier.

4. *Praktiske aspekter*

Dette omhandler i hvilken grad evidensen er tilgjengelig for beslutningstakerne; hvorvidt de har tilgang til den i en hensiktsmessig form og dermed med enkelhet kan overføre kunnskapen til politiske avgjørelser. Det referer også til kostnaden målt opp mot nytten av å iverksette forskningsprosjekt og evalueringsprosjekt

6.2.2.4 Eksterne faktorer

Rammeverket trekker også frem eksterne aspekter som en medvirkende faktor i sammenhengen mellom forskning og politikk. Det er fortsatt en rekke spørsmål knyttet til dette som ikke er besvart, men det som virker tydelig er at internasjonal politikk og prosesser, så vel som effekten av generell donorpolitikk og spesifikk forskningsfinansiering er avgjørende i dette bildet. Store politiske programmer kan skape en etterspørsel etter forskning knyttet til de spesifikke programmene, og dermed gi incentiver for forskerne til å fokusere på dette.

En bekymring er at mye av forskningen gjennomføres i nord, og det er dermed flere som står i tvil om relevansen, forståelsen for konteksten, og hvem som nyter godt av forskningen. Majoriteten av forskningen finansieres av internasjonale og vestlige organisasjoner og nasjoner, og flere stiller spørsmålsteget ved eierskapsinteresser, prioriteringer, bruk av eksterne konsulenter, uavhengighet og legitimitet (Easterly, 2007; Court et al, 2004).

Som i den politiske konteksten er donorene en viktig premissgiver. I mange tilfeller viser casestudier en sterk sammenheng mellom donorfinansiering av forskning, og forskningens påvirkning på politikken. Allikevel er det ikke slik at donorfinansiering av forskningen er avgjørende for forskningens påvirkning på politiske avgjørelser (Court og Young, 2003)

Donorene kan også i stor grad påvirke agendaen, i både positiv og negativ retning. Den positive påvirkningen kommer særlig gjennom et økt fokus på områder og faktorer som tidligere har blitt neglisjert. Den negative påvirkningen derimot kan komme som en følge av

et sterkt ønske om positive resultater, og de mange rollene donorene spiller i et slik utviklingspolitisk arbeid.

Figur 11 oppsummerer, og viser forslag til hvordan forskere bør og kan påvirke politiske beslutningstagerer, hentet fra ODI og basert på over 50 case studier av forskjellige politiske utviklings- og implementeringsprosesser.

Hva forskere behøver å vite	Hva forskere må gjøre	Hvordan gjøre det
Politisk kontekst <ul style="list-style-type: none"> ➤ Hvem er beslutningstagerne? ➤ Er det et behov for nye ideer? ➤ Hva er kildene og styrken til motstanden? ➤ Hvordan er den politiske prosessen? ➤ Hva er mulighetene for å bidra i en formell politisk prosess? 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bli kjent med beslutningstagerne, deres agendaer og bekransninger ➤ Identifisere potensielle støttespillere og opposisjonelle ➤ Holde utkikk etter muligheter til å påvirke en normal politisk prosess 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Jobb med de politiske beslutningstagerne ➤ Søk kommisjoner ➤ Synkroniser forskningsprogram og viktige politiske arrangement ➤ Gi tilstrekkelig med ressurser og tid
Evidens <ul style="list-style-type: none"> ➤ Hva er den gjeldende teori? ➤ Hvor divergent er ny forskning? ➤ Hva slags bevis vil overbevise beslutningstagerne? 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Etablere troverdighet på lang sikt ➤ Gi praktiske løsninger på problemer ➤ Etablere legitimitet ➤ Bygge gode argumenter og presentere klare politiske løsninger ➤ Pakke nye ideer i kjente teorier og retorikk ➤ Kommuniser effektivt 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bygg opp program av høy-kvalitetsarbeid ➤ Pilot prosjekter for å vise potensial ➤ Bruk deltakende tilnærminger for å bidra med legitimitet og implementering ➤ Klar kommunikasjonsstrategi fra start
Relasjoner <ul style="list-style-type: none"> ➤ Hvem er hovedaktørene? ➤ Hvilke relasjoner eksisterer mellom disse? ➤ Hvem er meklerne og hvilken innflytelse har de? 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Etablere bekjentskap med aktørene ➤ Etablere en tilstedeværelse i eksisterende nettverk ➤ Bygge koalisjoner med aktører som støtter din tilnærming 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Partnerskap mellom forskere, politikere, implementerer og sluttbrukere
Ekstern påvirkning <ul style="list-style-type: none"> ➤ Hvem er de viktigste internasjonale aktørene i den politiske prosessen? ➤ Hvilken påvirkning har de? ➤ Hvilke bistandsprioriteringer har de? ➤ Hvilke forskningsmetoder og preferanser har de? ➤ Hva er politikken til donorene som finansierer forskningen? 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bli kjent med donorene, deres prioriteter og bekransninger ➤ Identifisere mulige støttespillere og viktige individer og nettverk ➤ Etablere troverdighet ➤ Forstå og vær på utkikk etter donorpolitikk som kan påvirkes 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Utvikle en omfattende bakgrunnskunnskap om donorpolitikk ➤ Tilpass kommunikasjonen etter donorprioritet og språk ➤ Samarbeid med donorer ➤ God kontakt med nøkkelindivider

Figur 11 - Hvordan forskere kan påvirke politikk og praksis (hentet fra Hovland og Start, 2004)

Ideen om å bruke evidens av forskjellige slag for å underbygge og utforme politikk er på ingen måte en ny tanke. Så langt tilbake som i antikkens Hellas foreslo Aristoteles at

forskjellige kunnskapstyper skulle benyttes i utformingen av lover og regler. Ideelt sett vil dette ifølge Flyvbjerg (2001) innebære en kombinasjon av vitenskapelig kunnskap, pragmatisk kunnskap og verdibasert kunnskap. Det som derimot er nytt og interessant er det som på mange måter kan sees som en renessanse av den evidensbaserte politikken. En gjenfødelse som på mange måter startet under den første Blair regjeringen i Storbritannia og som har spredd seg både til andre fagfelt og land i den senere tid. En renessanse som ifølge (Bilson, 2002) kan sees som en kritikk mot den posisjonen praksisbasert kunnskap hadde fått innenfor forskjellige sosiale disipliner årene i forveien.

Denne renessansen har også påvirket bistandspolitik og utviklingspolitikk. Blant annet kommer dette til uttrykk ved et sterkere fokus på bistandseffektivitet og evaluering, og enkelte donorer praktiserer regler som at kun prosjekt som har effekt på utvalgte parametere får finansiering.

6.2 Beslutningsteori – Hvordan vedtas utviklingspolitikken?

6.2.1 Beslutningsteoretisk rammeverk

Fra et beslutningsteoretisk perspektiv står beslutningstagere overfor en rekke politiske valg, og med ønske om å bruke den informasjonen de har til rådighet for å gjøre et veloverveid valg. Dermed kan politikernes valg sees som et standard mikroøkonomisk valg under usikkerhet. Mer formelt så kan vi anta at politikerne må velge en politikk, p , fra et sett mulige politiske tilnærminger, P . Politikerne har tilgjengelig data, d (en realisering av en prosess med støtte, D). Til å begynne med kan vi anta at politikerne vurderer de mulige politiske valgene basert på en økonomisk modell, m . Denne modellen inneholder både avveining av alternativt bruk av bistandsmidlene i donorlandet, samt et estimat av effekten bistanden vil ha på vekst (eller andre parametere) i mottakerlandet. En slik modell kan behandles som en del av beslutningstagernes informasjon, og dermed behandles den likt med d . Det er allikevel nyttig for vårt formål å behandle den separat. Hver beslutningstaker har preferanser knyttet til politiske effekter som kan formuleres som en tapsfunksjon $t(p, \theta)$, hvor θ uttrykker alt som påvirker funksjonen, befolkningens støtte til disse ukjente defineres som Θ . θ vil f.eks., uttrykke faktorer som påvirker politikken effekt, og fra beslutningstagerens perspektiv er usikkerhet knyttet til θ den eneste usikkerheten knyttet til de potensielle tapene som følge av en politikk.

For å beskrive effekten usikkerheten i θ kan ha på den politiske evalueringen, må vi se beslutningstagernes preferanser i lys av risiko. Vi antar først at beslutningstagerne søker å minimere forventet tap, og for å gjøre dette må vi knytte sannsynlighet til forskjellige utfall i θ . Sannsynligheten kan uttrykkes som en tetthetsfunksjon $\mu(\theta|d, m)$, slik at usikkerheten i θ er avhengig av den dataen beslutningstagerne innehar samt den modellen de benytter når de skal fatte vedtak. Vi kan da uttrykke forventet tap knyttet til politikk p som:

$$E[t(p, \theta)|d, m] = \int_{\Theta} t(p, \theta) \mu(\theta|d, m) d\theta$$

Et slikt rammeverk tillater en sammenlikning av politiske valg, og vi kan dermed definere optimal politikk som

$$\min_{p \in P} \int_{\Theta} t(p, \theta) \mu(\theta|d, m) d\theta$$

Som følge av disse to ligningene er en politisk analyse relativt enkel etter at sannsynlighetsfunksjonen og tapsfunksjonen er identifisert. Det er naturligvis noe vanskeligere i en reell verden å identifisere disse, sammenlignet med vår stiliserte tilnærming.

Det er også et relevant poeng at utregningene knyttet til ligningene over ikke nødvendigvis sammenfaller med de som utføres ved en normal økonometrisk tilnærming. Det er særlig tre type kritikker som rettes mot konvensjonelle økonometriske fremgangsmåter i dette henseendet. For det første er den relevante usikkerheten knyttet til θ ikke nødvendigvis kun den forventede verdien og variansen. Det er en rekke antakelser om strukturen og usikkerheten knyttet til beslutningstagernes preferanser, og hvorvidt disse antakelsene holder må vurderes i hvert enkelt tilfelle. For det andre, dersom den relevante usikkerheten viser seg å være snittet og variansen til θ , gitt den dataen de har tilgjengelig, så betyr ikke det automatisk en klar overføring av politisk analyse til hypotesetesting. Den vanlige fremgangsmåten er å finne en proxy for politikken, i vårt tilfelle kan denne proxyen være bistand som andel av BNP, og hvorvidt denne påvirker vekst. Dette impliserer at det kan være av større nytte å rapportere posterior fordelinger (parameterens sannsynlighetsfordeling gitt den dataen man har) som beskriver effekten av politikken på de variablene vi er interessert i, fremfor å fokusere på den statistiske signifikansen til variabelen i en regresjon. Hvorvidt dette er veien å gå varierer i stor grad innenfor de økonomiske disiplinene. Innenfor vekst- og utviklingsøkonomi brukes det ofte hypotesetesting for å evaluere politikken, noe som blant

annet Barro og Sala-i-Martin (1995) gjør ved å vise at politikkenes påvirkning på vekst kommer til uttrykk ved den statistiske signifikansen til den assosierte regresjonsparameteren.

Det tredje er at det er forskjell på parameterne og estimer av parameterne. Det er usikkerheten til θ som er av interesse, ikke usikkerhet til estimatene av θ ($\hat{\theta}$). Allikevel er det slik at de fleste empiriske arbeider rapporterer nettopp dette. Ifølge Sims (2002) er dette en vanlig innsigelse Bayesianere har mot frekventisters¹⁴ (hvor Bayesianere bruker en subjektiv tilnærming til sannsynlighet, og frekventister en mer pragmatisk, objektiv tilnærming ift hva dataen viser) tilnærming til økonometri. Relevansen av denne kritikken er svært kontekstavhengig ettersom, i en rekke tilfeller med store utvalg, så konvergerer Bayesianske om ML (maximum likelihood) metodens estimer.

6.2.2 Robusthet og usikkerhet

En viktig erkjennelse som skiller beslutningstakere og forskere er at førstnevnte må ta standpunkt og et valg basert på den dataen og kunnskapen som foreligger. Forskere derimot må ikke ta et standpunkt, snarere tvert imot. For forskerne så er det avgjørende at de belyser de svakheter som finnes i det metodiske rammeverket, og de resultatene som fremkommer. Det er derfor essensielt å ta høyde for usikkerhet i modellene beslutningstakerne bruker for å forstå den politikken som til syvende og sist blir gjennomført.

Vi kan nå bruke dette rammeverket til å belyse effekten av usikkerhet knyttet til den økonomiske modellen beslutningstakerne benytter, og antar at det finnes M modeller å velge mellom. Dette innebærer kun at beslutningstakerne må identifisere en sannsynlighetsmessig beskrivelse av modellusikkerhet, og bruke dette i de to ligningene i 6.2.1. Sagt på en annen måte, politikerne må vurdere troverdigheten i de økonomiske modellene, og bestemme en vektning mellom de forskjellige modellene, og i hvor stor grad de skal vektlegges ved en beslutning.

Et aspekt som også kan påvirke modellen er preferanser som bryter med hva en kan forvente basert på ren nytte. Det kan f.eks. være slik at politikerne heller velger en modell med mindre

¹⁴ *Bayesianerne* vil søke å uttrykke all usikkerhet ved å stille opp utsagn som bygger på sannsynligheter, også ved (subjektiv) vurdering av usikkerheten for bakenforliggende parametre. Når modellbeskrivelsen angir sannsynligheter for begivenheter knyttet til observasjonene, gitt de sanne parameterverdiene, regner bayesianerne seg frem til en slags "inverte sannsynligheter" for parametrene, gitt de bestemte verdiene som er observert. *Frekventistene* reserverer derimot bruken av sannsynlighetsbegrepet til beskrivelsen av usikkerheten i dataene selv. De utvikler statistiske metoder der graden av usikkerhet i konklusjonene blir målt på forskjellig måte, mer direkte ut fra sannsynlighetene gitt ved modellbeskrivelsen for observasjonsverdiene. (Heuch s.2, 1997)

usikkerhet, fremfor en modell med større usikkerhet på tross av at forventet nytte ved sistnevnte kan være større. Dette omtales i litteraturen som Ellsberg- paradokset (Ellsberg, 1961). Aversjonen mot modellusikkerhet som uttrykkes i Ellsberg-paradokset har også blitt empirisk bekreftet i en rekke senere studier (Camerer og Weber, 1992). Det er viktig å ha i bakhodet at dette paradokset omhandler individuelle preferanser og ikke kognitive begrensninger. En slik aversjon vil føre til at ekstra vekt blir lagt på den minst usikre modellen, og det er sannsynlig at slike individuelle preferanser eksisterer blant beslutningstagere innenfor bistandspolitikken.

Avslutningsvis er det viktig å se på hva som skaper en slik modellusikkerhet og hvordan den kan fjernes. Det som iverksetter en slik modellusikkerhet er nettopp usikkerhet knyttet til den underliggende teorien, noe som er svært reelt i bistandstilfellet. I det øyeblikket det oppstår flere mulige forklaringer og sammenhenger må beslutningstagerne ta stilling til hvilken modell som er best, mest reell og mest passende. I så måte er uenigheten blant utviklingsøkonomer ift bistandens effekt svært uheldig. Det er ingen tvil om at denne ambiguiteten gjør det atskillig vanskeligere for politikerne og andre beslutningstagere. Samtidig som forskerne naturligvis må ivareta sin egen integritet og troverdighet.

En annen kilde til denne modellusikkerheten er spesifikasjonsproblemer. Som nevnt kan målefeil være en kilde til den endogeniteten som forblir en utfordring for mye av bistandsforskningen. I tillegg kan det være usikkerhet knyttet til f.eks. hvor lenge variabler skal lagges eller mulige ikke-lineariteter. Her er det naturligvis også relevant med den instrumentdiskusjonen jeg omtalte tidlig.

Den siste kilden til modellusikkerhet er den mye omtalte heterogeniteten. Altså i hvor stor grad forskjellige individer responderer forskjellig på politiske endringer som følge av underliggende forskjeller mellom individene. Det er intuitivt at individuelle forskjeller i responsen på bistand vil gjøre det vanskelig å finne sammenhenger empirisk, og ikke minst å utvikle gode politiske løsninger.

6.2.3 Anvendelse – Vekst og bistandspolitikk

Basert på rammeverket presentert ovenfor kan vi i større grad belyse og forstå den utviklingspolitikken som føres. For å forstå hvordan bistand virker, er det avgjørende å forstå vekstprosessen i mottakerlandet. Som nevnt tidligere, gjøres oftest slik empirisk forskning på makronivå basert på en vekstregresjon på tvers av land.

Når det gjelder å øke forståelsen av politiske tiltak (f.eks. bistand) myntet på å øke veksten byr det på tre utfordringer å bruke en slik tilnærming. Den første utfordringen er mangfoldet i teorier. Det finnes en mengde vekstteorier med relaterte empiriske mål, og denne utfordringen forsterkes av at én vekstteori ikke nødvendigvis har en logisk tilknytning til den empiriske sannsynligheten av en annen teori. En annen utfordring er den manglende systematikken i håndteringen av heterogenitet, en vanlig vekstregresjon kan kun benyttes til å inferere om politikken i den grad spesifikasjonen er tilstrekkelig til å håndtere de iboende forskjellene mellom landene. En tredje utfordring i den empiriske håndteringen av vekstprosessen og evaluering av politiske tiltak for å fremme vekst, er at statistisk signifikans ikke nødvendigvis er en nyttig og informativ måte å evaluere politiske løsninger på. Dersom et land f.eks. endrer bistandspolitikken så er den vanlige tilnærmingen å evaluere den statistiske signifikansen av denne endringen. En enkel måte for en beslutningstaker å anvende en slik tilnærming er å vedta endringen dersom regresjonen indikerer en positiv effekt.

Ser vi på et mer spesifikt eksempel relatert til bistandspolitikken er det åpenbart svært komplekse forhold, og en rekke svakheter ved en slik stilisert tilnærming til beslutningsprosessen. Allikevel kan det gi en større innsikt i de stringente forholdene knyttet til beslutningsprosesser, og sammen med andre aspekter gi oss en mer fullstendig forståelse for bistandspolitikken i forskjellige donorland. Det første valget i evalueringen av bistandspolitikken går på å definere en rekke forskjellige vekstmodeller. Alle disse må inneholde variabler foreslått av en valgt vekstmodell i tillegg til en variabel for bistandspolitikken. Deretter kan vi variere andre kategorier av teorier som forklarer bistandens effektivitet og effekt. Her ville det f.eks. være naturlig med en kategori som dreide seg om juridiske institusjoner, politiske institusjoner og pengepolitikk. Målet er å dekke en stor del av mulighetsspekteret, og det er også mulig å definere variablene etter kategorier fremfor å definere kategoriene etter forskjellige modeller. På en slik måte kan beslutningstakerne få en større forståelse for mulige årsak-virkning forhold. Det andre valget går på implementering av det empiriske, å identifisere de relevante spesifikasjonene. Avslutningsvis er det nødvendig å håndtere den mye omtalte heterogeniteten (se tidligere diskusjoner). De to siste kildene er i stor grad tekniske valg som også forskere tar stilling til i sine publikasjoner, og på mange måter synliggjør dette sammenhengen mellom empiri og politikk. En avgjørende forskjell er naturligvis de incentivene og avveiningene en politiker må gjøre relativt til en forsker. En forsker agerer i utgangspunktet på et ønske om å publisere relevante arbeid, og muligens påvirke beslutningstagere. Politikere agerer i stor grad ut fra et

ønske om å bli gjenvalgt, og (forhåpentligvis) ut i fra en rasjonell holdning til hva som er best for landet, og verden for øvrig. Derfor er det avgjørende med en robusthet i slike beslutningsmodeller som den nevnt over.

I tillegg til slike evalueringer, er det naturligvis en rekke andre politiske og diplomatiske aspekter som spiller inn i en politisk beslutningsprosess. I tillegg er det en rekke andre institusjoner som både påvirker gjennom politiske press og informasjon (som Verdensbanken).

Det er også viktig å erkjenne at detaljkunnskapen er alt for liten og avstanden er for stor mellom beslutningstaker og mottaker slik systemet fremstår i dag. En avstand som øker med byråkratiet og de mange involverte.

6.3 I hvilken grad påvirker politikerne bruken av bistand?

For å forstå evidensbasert politikk er det essensielt å forstå begrensningene og utfordringene politikere og andre beslutningstakere står ovenfor. Ifølge Cable (2004) er det primært fem ting som kan begrense evidensbasert politikk. Det første Cable påpeker er *fart (speed)*. Med det mener han det faktum at politiske beslutningstakere er under et kronisk tidspress, i tillegg til et politisk press, i forhold til å fremstå som de arbeider hardt. Derfor er de avhengige av å prosessere informasjon raskt. Dette krever improvisasjon, og innebærer at kompromisser må bli inngått, noe som kan føre til dårlige beslutninger ifølge Cable. Det andre som trekkes frem er *overfladiskhet*. Ettersom hver politiker dekker en rekke forskjellige temaer, er det nærmest umulig å ha dybdekunnskap om alle de forskjellige spørsmålene innenfor hvert tema. Beslutningstakerne er derfor svært avhengige av kunnskapen og integriteten til de menneskene som informerer de. Spørsmålet som derfor må stilles er hvem de skal stole på, og hvor de kan hente pålitelig informasjon. I særdeleshet gjør dette seg gjeldene i utviklingspolitikken, både grunnet den enorme mengden artikler og meninger som eksisterer på feltet, ambiguiteten i resultatene, og de mange ideologiske og incentivmessige aspektene som ofte påvirker denne debatten. Det tredje aspektet som kan hindre evidensbasert politikk er *opinionens oppfattelse*, og at dette ofte er viktigere enn hva evidensen tyder på. Incentivene til politikerne er i stor grad rettet mot å bli gjenvalgt, og derfor er det å tilfredsstille velgerne en viktig del av yrket. Så på tross av at evidensen viser at helsepolitisk bistand eller kondisjonal bistand ikke er effektivt, så kan det være slik at velgerne synes dette er gode formål og regler for å tildele bistand, og derfor stemmer på et parti som fremmer en slik politikk. Det fjerde Cable viser til er *hemmelighold*. Noe av den informasjonen en politiker får

må holdes hemmelig, og det kan derfor være vanskelig for politikerne å rettferdiggjøre valgene sine ovenfor velgerne. Det siste som trekkes frem er vitenskapelig uvitenhet. Ifølge Cable er det en økende skepsis til vitenskap og forskere blant lekfolk, og det vil ha en påvirkning på politiske avgjørelser. Det er særlig pragmatismen som en må ivareta i gode vitenskapelige arbeid som skaper denne distansen mellom forskere og resten av befolkningen.

Helt avslutningsvis i denne delen har jeg lyst til å se nærmere på noen aspekter som gjør bistand og utviklingspolitikk særegent, og hvordan dette kan påvirke effekten forskningen har på beslutningstakerne.

Ifølge Svensson (2006) så avviker bistand fra andre offentlig finansierte tjenester på flere måter. For det første er mottakerne og de som finansierer tjenestene separate. De er separert både politisk og geografisk, noe som fører til det jeg tidligere har omtalt som en ødelagt feedback prosess. Som en følge av den manglende tilbakemeldingen, og på tross av at mange er ansvarlige for bistanden, fører dette til at ingen egentlig holdes ansvarlige for bistandens resultater (Easterly, 2008). Sett ut fra et beslutningsteoretisk perspektiv fører dette i hovedsak til tre ting. For det første blir det et disproporsjonalt fokus på input aktiviteter fremfor effekten av disse aktivitetene. Denne skjevheten skyldes manglende incentiver for bistandsmedarbeiderne til å fokusere på effekten og effektiviteten av programmet (Ostrom et al, 2000). For det andre oppstår det et disproporsjonalt fokus på volum, ettersom dette er avgjørende for velgere, og synlig i hjemlandet. For det tredje er det disproporsjonale interesser mellom tilbydere og konsulenter. Dette forklarer hvorfor nasjonale interesser spiller en så viktig rolle i utviklingen av bistandspolitikken. Konsulentbedrifter, eksperter og eksportører får en direkte nytte av bistanden, og har evnen til å utøve makt mot beslutningstakerne. Denne teorien får empirisk støtte i Alesina og Dollar (2000), og Collier og Dollar (2002). Den siste implikasjonen av manglende tilbakemelding og ansvarliggjøring, er at media og andre eksterne aktørers påvirkning på bistandspolitikken er større relativt til andre politiske områder, dette understøttes empirisk i blant annet Eisensee og Strombergs arbeid fra 2005.

For det andre er bistandsoverføringer i det store og det hele, regjering til regjering relasjoner mellom land. Politiske begrensninger i både mottakerland og donorland fører til at bistandens evne til å påvirke fattigdom reduseres betraktelig.

Det siste institusjonelle aspektet Svensson trekker frem er at bistand ikke bare håndteres av en institusjon, men av en rekke forskjellige. Dette gjør koordineringen og gjennomføringen av

bistandsoverføringer atskillig mer kompleks for både mottaker og donor. Det vanskeliggjør vurderingsmulighetene av bistandens effekt, og det reduserer gjennomsiktigheten.

Dette kan også føre til at bistanden ikke alltid ender opp der hvor politikerne ønsket det. På mange måter reduseres politikernes evne til å overvåke bistanden ved at bistandssystemet er så vidt komplekst som det faktisk er. Derfor er det avgjørende å forstå sammenhengen mellom den politikken som velges og effekten det har på bistanden. Burall et al (2009) ser på hvilken effekt politikerne faktisk har på hvordan bistanden benyttes. Det er av flere hevdet at det komplekse bistandssystemet gir bistandsorganisasjonene frihet til å bruke bistanden på den måten de ønsker, fremfor å følge de politiske føringene lagt av de politiske beslutningstakerne. De synliggjør den vanskelige balansegangen enhver bistandspolitisk avgjørelse må gjøre; å stole tilstrekkelig på bistandsorganisasjonen som følge av den kompetansen og erfaringen de har om forhold beslutningstakerne har liten innsikt i, samtidig som de ikke må gi de for stor frihet til å bruke midlene på noe annet enn det som er effektivt, og som er ønskelig fra politikerens ståsted. Denne avveiningen mellom politisk påvirkning og fleksibilitet er avgjørende i utarbeidelsen av utviklingspolitikken.

Hovedfunnene i denne pilot-studien fra USA og Storbritannia (Burall et. al., 2009), viser at en nasjonal utviklingsstrategi basert på klare, lovgivende mandat som synliggjør intensjonen med bistanden kan redusere kompleksiteten i bistandssystemet. Dette vil igjen føre til at forventet gjennomsiktighet og pålitelighet fra lovgiver øker, og operasjonell effektivitet bedres. Det å finne slike felles målsettinger er en kontinuerlig prosess som avhenger av god evidens og dyktige medarbeidere.

Demokratisk, konstitusjonell praksis varierer på tvers av donor land, og har en uunngåelig effekt på bistandsorganisasjonene. Hvilken avveining myndighetene gjør mellom å gi bistandsorganisasjonene frihet kontra overvåkning og ekstern evaluering varierer også, men må ikke gå på akkord med det konstitusjonelle rammeverket. Liten tillit vil naturlig nok føre til lite fleksibilitet for bistandsorganisasjonene, noe som igjen vil redusere dens evne til å få mest mulig ut av bistanden, samtidig som de blir sårbare for eventuelle politiske endringer som f.eks. økt proteksjonisme i etterkant av en global finanskrisen. Lite tillit og den volatiliteten det kan føre til i bistanden, vil også kunne ha uheldig påvirkning i mottakerlandet ettersom vi vet at liten pålitelighet og handelsbetinget (tied) bistand ofte er svært ineffektiv (Easterly, 2007).

Studien understreker også at donasjoner til multilaterale bistandsorganisasjoner i stor grad reduserer politikernes påvirkning på bistandens bruksområder.

Studien konkluderer med at lovgivende og utøvende organer må koordinere felles målsettinger for bistanden gitt over statsbudsjettet. Dette inkluderer felles prinsipper om hvordan tilnærmingen til utvikling skal være mer generelt, og det er nettopp i denne fasen at forskning er essensielt for at disse prinsippene tuftes på metoder som har beviselig effekt og er bærekraftig. I all hovedsak hevder Burall et al at kommunikasjonen må bli bredere og bedre. Dette kan ifølge studien gjøres på tre måter, for det første må det oppnås en nasjonal konsensus knyttet til de strategiske målene for bistand, denne må erkjenne viktigheten av den tidligere nevnte balansegangen i organisasjonenes fleksibilitet. Som en del av denne diskusjonen hevder forfatterne at det kan være nyttig å utvide ansvaret knyttet til bistandseffektivitet til andre enn kun bistandsorganisasjoner. Ved å delegere dette ansvaret til organisasjoner som ikke har som hovedoppgave å fremme global utvikling, og til lovgivende myndigheter for å sikre best mulig bruk av skattepengene. Det siste Burall et al nevner, er å styrke dialogen mellom lovgivende myndigheter i donorlandet, bistandsorganisasjoner og politikere i mottakerlandet, for å skape en større forståelse av bistandspolitikken på bistandsmottakere og donorkoordinering.

6.4 Norsk Bistand – En vurdering ift akademisk litteratur

Grunnpilarene i norsk bistand er at den skal være “tuftet på solidaritet, kampen mot fattigdom, tusenårsmålssatsingen, og troen på en FN-ledet verdensorden. Utviklingspolitikken skal være rettighetsbasert, og bidra til å styrke statenes evne til å oppfylle sine forpliktelser og individenes evne til å kreve sine rettigheter oppfylt” (St.meld. nr. 13 (2008-2009) Klima, konflikt og kapital)

Norsk bistand skal ifølge Norad bidra til “varige bedringer i økonomiske, sosiale og politiske kår for befolkningen i utviklingslandene, med særlig vekt på at hjelpen skal komme de fattigste til gode” (www.norad.no). Hovedmålene for norsk bistand er splittet i fem brede kategorier. Det første uttalte målet er å “bekjempe fattigdommen og bidra til varige bedringer i levekår og livskvalitet, og dermed fremme større sosial og økonomisk utvikling og rettferdighet nasjonalt, regionalt og globalt”, dette skal gjøres ved et særlig fokus på bistand til helse, utdanning og sysselsetting. Det andre målet for norsk bistand er “å fremme fred, demokrati og menneskerettigheter”. Det tredje området bistanden tar sikte

på å fremme er en “forsvarlig forvaltning og utnyttelse av jordas miljø og biologiske mangfold”. I tillegg til dette skal norsk bistand “Bidra til å forebygge nød og lindre nød i forbindelse med konfliktsituasjoner og naturkatastrofer” og “Bidra til å fremme like rettigheter og muligheter for kvinner og menn på alle områder i samfunnet” (alle målene er hentet fra norad.no). Disse målene har som formål å bygge opp under FN's tusenårsmål.

I tillegg til disse målene kom det i stortingsmelding nr. 13. frem at regjeringen mener klimaendringer, voldelige konflikter og mangel på kapital er de viktigste utfordringene i kampen mot fattigdom. I meldingen understreker regjeringen et ønske om å føre en mer strategisk utviklingspolitikk, og som et ledd i dette bruke bistandskanalene i henhold til hvilke fortrinn de har. På den måten ønsker de å maksimere effekten av bistandspolitikken. For å øke effektiviteten er det viktig å sørge for god arbeidsfordeling i det globale bistandsarbeidet, og i følge regjeringen vil det ha noen konsekvenser for norsk politikk:

- *“Der mange givere er inne på samme sektor, og Norge ikke har spesiell kompetanse som er etterspurt i samarbeidslandene, vil bistanden i hovedsak søkes kanalisert gjennom de multilaterale organisasjonene. Dette er særlig relevant for sektorer som helse og utdanning, og deler av for eksempel styresett, landbruk og generell kapasitets- og institusjonsutvikling.”*
- *“Stat-til-stat-bistanden skal i større grad dreies mot områder der Norge har anerkjent kompetanse og der den norske innsatsen er etterspurt av og gir merverdi for samarbeidslandet. Følgende sektorer peker seg ut: Klima, miljø og bærekraftig utvikling, fredsbygging, menneskerettigheter og humanitær bistand, olje og ren energi, kvinner og likestilling, godt styresett og kamp mot korrupsjon.”*
- *“Den gradvise dreiningen av bistand, gjennom alle kanaler, mot land som er på vei ut av en voldelig konflikt og land som har særskilte klimautfordringer, vil fortsette, og miljø og klima er den sektoren som vil øke mest på bistandsbudsjettet framover”*

(Alle sitatene er hentet fra stortingsmelding 13.)

Jeg vil nå vurdere den norske bistanden langs tre akser, for det første ønsker jeg å se på organiseringen av det norske bistandssystemet. Legger dette til rette for evidensbasert politikk? Hvordan håndteres motstridende incentiver og et komplekst system? Gjøres alt for å skape et gjennomskiktig bistandssystem? Det andre jeg ønsker å redegjøre for er den faktiske

gjennomføringen av norsk bistand, i hvilken grad baserer denne seg på den akademiske litteraturen som eksisterer? Gis det hovedsakelig programstøtte eller budsjettstøtte? Gis bistand med kondisjonalitet? Kanaliseres den sektorbaserte bistanden til riktige sektorene i henhold til hva forskningen antyder? Avslutningsvis ønsker jeg å se på evalueringssystemet som er på plass. I hvilken grad bruker de foretrukne metoder? Hvor uavhengige er de som vurderer norsk bistand? I hvor stor grad fokuseres det på bistandseffektivitet og effekt fremfor volum? Og i hvilken grad påvirker denne evalueringen de politiske beslutningene?

6.4.1 Det norske bistandssystemet

Det norske bistandssystemet ble kort gjennomgått og illustrert i kapittel 2. Jeg vil i tillegg til det som ble presentert der, klargjøre aktørenes roller og arbeidsfordeling. Bistanden tildelt over statsbudsjettet tar mange ulike veier før den resulterer i konkrete utviklingstiltak. Bilateral bistand for å støtte myndighetene forvaltes hovedsakelig av ambassader og UD sentralt. Multilateral bistand utgjorde i 2010 nærmere 50 % av norsk bistand, og tildeles i all hovedsak FN- organisasjoner og regionale utviklingsbanker. Den tredje store delen av norsk bistandsarbeid er den som blir forvaltet av ikke-statlige organisasjoner, denne utgjorde omtrent 20 % av Norges totale bistandsdonasjon i 2010.

De forskjellige politiske instansene har følgende mandat: *Stortinget* fastsetter målene for utviklingssamarbeidet, bestemmer hvilke land og regioner som skal prioriteres, og beslutter hvor mye penger som skal brukes. *Regjeringen* fremmer forslag til retningslinjer for utviklingssamarbeidet gjennom meldinger og proposisjoner til Stortinget, og utarbeider årlige forslag til bistandsbudsjett. *Utenriksdepartementet* (UD) er ansvarlig for utformingen av bistandspolitikken og vedtar strategier for samarbeidet med de enkelte land. UD forvalter det langsiktige stat-til-stat samarbeidet med land i Afrika, Asia og Mellom-Amerika. UD forvalter også Norges multilaterale bistand, den norske nødhjelpen, og er politisk ansvarlig for norsk bistand.

I tillegg er det essensielt å få en forståelse for Norads arbeid. Norad er direktoratet for utviklingssamarbeid, og er underlagt Utenriksdepartementet. Bistandshåndboken foreskriver at Norad skal konsulteres for faglig rådgivning før tildeling av tilskudd på 15 millioner NOK eller mer, disse skal i tillegg kvalitetssikres av juridisk team i Norad. Norads mandat er “å bidra til effektiv forvaltning av bistandsmidler, og sørge for at norsk utviklingsarbeid evalueres og kvalitetssikres. Norad skal være Norges nytenkende fagmiljø i kampen mot fattigdom, i nært samarbeid med nasjonale og internasjonale fagmiljø” (www.norad.no).

Norad skal også bistå regjeringen med faglige råd knyttet til måloppnåelse, og utvikle samt levere uavhengige faglig kompetanse. De skal også finansiere, samarbeide med og ha kunnskap om organisasjoner og institusjoner.

Deres strategi etter en evaluering i 2006 innebærer: 1. å identifisere hva som virker og ikke virker, 2. stille krav om kvalitet og resultater og 3. informere det norske folk om bistandens resultater (Norad, 2006)

La oss på grunnlag av organiseringen nevnt ovenfor se hvordan dette legger til rette for evidensbasert politikk, og en god forvaltning av bistanden. Det virker klart at Norad skal være en fagetat som skal gi råd og innspill til de som forvalter bistanden i Norge, hovedsakelig Stortinget og deretter Utenriksdepartementet. Dermed er det Norad som ofte er rådgiverne i utviklingen av ny bistandspolitikk, men det nevnes også på regjeringens hjemmeside at bistandsmyndighetene skal samarbeide med norske fagmiljøer når det gjelder vurderinger og resultatoppfølging av utviklingssamarbeidet med de enkelte utviklingsland. Dette tolker jeg dithen at fagmiljøer kan påvirke bilaterale donasjoner og vurderingen av enkelttilfeller, men at det er i liten grad påvirkning når de store bistandspolitiske linjene trekkes opp. Noe som underbygges av UDs utsagn om en koordinert utenriks- og utviklingspolitikk, og mandatene nevnt ovenfor.

Det er også avgjørende for en eventuell evidensbasert politikk at såpass mye bistand går til multilaterale organisasjoner (46 % i 2010, ifølge Norads statistikkportal). Ved å gi så vidt mye til disse, reduseres de norske myndighetenes påvirkningsevne og gjennomsiktighet, og dermed vanskeliggjøres evidensbasert politikk. Denne utfordringen forsterkes ved at det i Riksrevisjonens undersøkelse av resultatorienteringen i norsk bistand (2011) påpekes at Norges oppfølging av den multilaterale bistanden har vært utilstrekkelig. Mot dette kan det naturligvis føres at donasjoner til multilaterale organisasjoner er med på å synkronisere donoraktiviteten, og dermed reduseres en rekke utfordringer knyttet til et komplekst internasjonalt bistandssystem. Det kan også være slik at kunnskapen i disse organisasjonene er bedre ettersom de ofte ansetter og knytter til seg dyktige utviklingsøkonomer, og i så måte har god kontakt med fagmiljøer.

Ifølge blant annet Burall et al (2009) og Smith, Sweetman (2010), er det en rekke enkle institusjonelle grep som kan legge til rette for evidensbasert politikk. Som nevnt tidligere går det blant annet på koordineringen av målsettinger og klare, lovgivende mandat. I Norges tilfelle er det, relativt til andre land, klare mandat og retningslinjer. Det fremheves også at det

er stor takhøyde for debatt knyttet til bruken av bistandsmidlene (Tove R. Wang, generalsekretær Redd Barna, under debatten “Bistand i endring”, 19.05.2010). Dette burde isolert sett legge godt til rette for evidensbasert politikk. Allikevel kan det synes som om mye av bistandsutformingen gjennomføres av bistandsorganisasjonene på egenhånd. I balansegangen mellom frihet og overvåkning av bistandsorganisasjonene så virker det klart at Norge gir stor tillit til de ikke-statlige organisasjonene. Dette ble også understreket av Rattsø utvalget (2006) som så på organisasjonenes rolle i bistandsarbeidet. I tillegg kan det virke som om den norske bistandspolitikken forsøker å favne for bredt. På tross av det økende fokus på komparative fortrinn og hva Norge kan bidra med, vitner mandatene og målene om en enorm spredning. Noe av dette kan muligens føres tilbake til den norske forankringen i FN, og tusenårsmålene.

Når det gjelder den bilaterale bistanden så preges denne i stadig større grad av politiske undertoner, noe som synliggjøres av den økende donasjonen til Palestina og Afghanistan (www.regjeringen.no, Tjønneland, 2010). Dette er også i tråd med regjeringens uttalelser.

En annen avgjørende kilde til evidensbasert politikk er tilgang på data og gjennomsiktigheten i beslutningsprosessene. På tross av at en rekke data er lett tilgjengelig på nett hevder Easterly og Williamson (2011) at Norge er blant de svakeste i klassen når det gjelder transparent bistand. Faktisk viser deres studie, basert på statistikk fra OECD, at Norge og Finland er dårligst blant de 42 bilaterale og multilaterale donorene de undersøker.

6.4.2 Bistandspolitik basert på vitenskapelig evidens?

I dette avsnittet ville det vært naturlig å starte med en sammenligning av prosjektstøtte (mikro) og budsjettstøtte (makro). Dessverre har det vist seg tilnærmet umulig å isolere det som kan omtales som mikrostøtte. En enkel tilnærming for å belyse utviklingen av makroorientert bistand (budsjettstøtte, multisektor og gjeld) kan derimot brukes. I 2000 utgjorde disse postene 3,7 % av Norges bistand ifølge Norads statistikk portal, og fra toppårene i 2007 og 2008 hvor det dette utgjorde 10 %, viser statistikken en reduksjon til 7,8 % i 2010. Det er viktig å understreke at dette er kun basert på tallene i Norads portal, og at det ikke inkluderer bistanden gitt til multilaterale organisasjoner (denne multilaterale bistanden som ikke er øremerket til spesifikke land utgjør 26 % av Norges bistand). Det er ingen klar trend i utviklingen av det som kan antas å være makroorientert bistand, men Norad trekker på sine hjemmesider frem at budsjettstøtte er “den nye bistanden” (www.norad.no). Dette er i henhold til Paris erklæringen, og Norad ønsker med dette å oppnå en mer effektiv bistand

basert på, eierskap i mottakerlandet, større koordinering blant donorene, og større ansvar for mottakerlandet. Det er også flere studier som gir empirisk validitet til argumentene for budsjettstøtte (Clemens et. al, 2004), og til de som hevder at budsjettstøtte ikke er veien til effektiv bistand (Rajan og Subramanian, 2008).

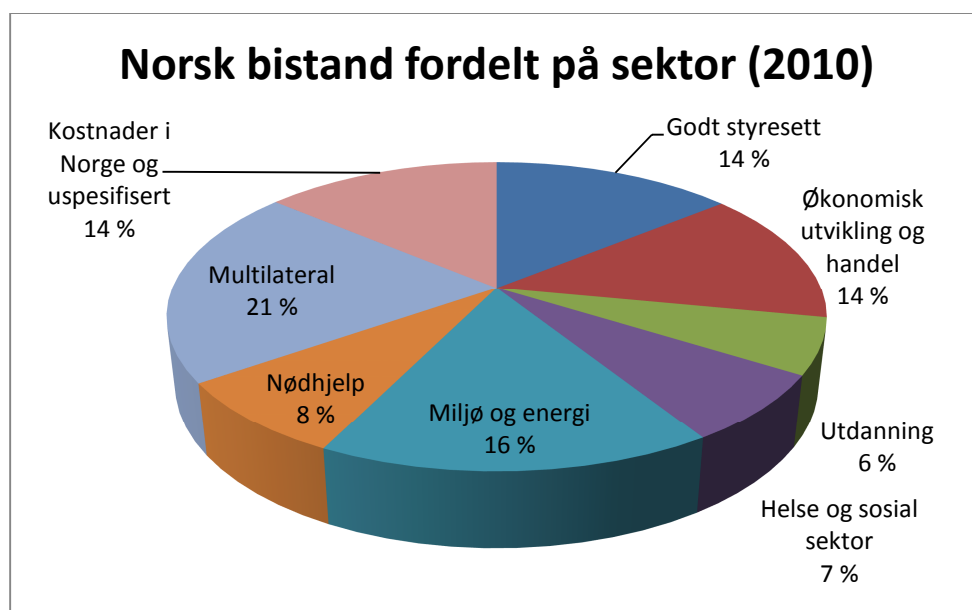
Det kan argumenteres for at sektorstøtte er både mikro- og makrobistand, avhengig av hvordan overføringene skjer og skalaen på de forskjellige prosjektene. OECD hevder budsjettstøtte kan ta tre former: generell budsjettstøtte (direkte overføring til mottakers statsbudsjett), sektorbasert budsjettstøtte (direkte overføringer til departement eller instans med ansvar for sektorfinansieringen), betinget budsjettstøtte (direkte overføring til statsbudsjettet, emn donor betinger på visse spesifiserte områder). Det er derfor viktig å skille mellom disse formene, og ikke kun avskrive makrobistand som lite effektiv på tross av manglende empiriske resultat. I særdeleshet er det stor interesse rundt kondisjonalitet, og i hvilken grad bistand gis til land med relativt velfungerende institusjoner og hvor fattige de er. Dette vil ifølge forskere både håndtere noe av eierskaps/incentivproblematikken, og øke sannsynligheten for effektiv bistand (Easterly og Pftuze, 2008; Roodman, 2009). En "ideell bistandsmottaker" har dermed en sterk og pålitelig stat, og stor fattigdom (jfr. Boone, 1996). På tross av at Norges bistandspolitikk, etter eget sigende, etterstreber å gi bistand til land med godt styresett og grunnlag for vekst, kommer vi relativt dårlig ut i internasjonale rangeringer. Ifølge rangeringer gjort (Easterly og Pftuze, 2008; Easterly og Williamson, 2011 og Roodman, 2009) scorer Norge konsistent lavt på tildeling av bistand i henhold til godt styresett. Dette skyldes mest sannsynlig at Norge gir mye bistand til de fattigste landene, og at disse landene ofte har svært dårlige styresett og mye korrupsjon. Easterly og Williamson (s. 31, 2011) foreslår en annen mulig forklaring:

"In contrast, the worst performers...and Norway-- that have a strikingly high tolerance for non-democratic recipients, perhaps reflecting the tradition of Scandinavian aid going to more ideologically socialist regimes that perform badly on democracy measures".

Uavhengig av hva årsaken er, bryter dette med Paris erklæringen og AAA (Accra Agenda for Action). Det er viktig å merke at i disse indeksene så er humanitær bistand fjernet for å ikke "straffe" donorer med sikte på å bidra ved humanitære katastrofer.

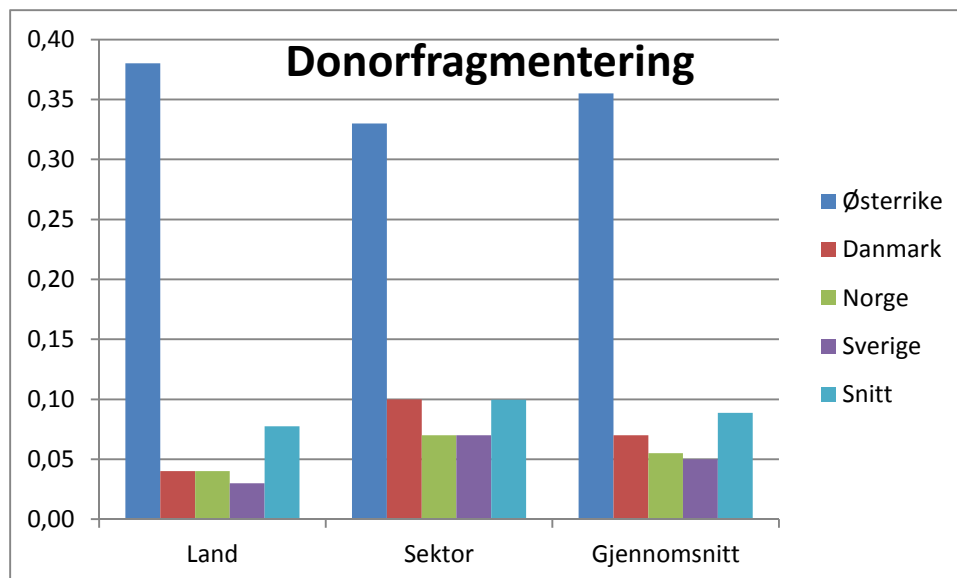
Mye av norsk bistand fordeles basert på sektorer (se figur 8), og et viktig aspekt i en slik tilnærming er faren for fragmentering. Fragmentering har lenge vært en av de viktigste kildene til kritikk av bistandsarbeidet, og det har blitt sett på som avgjørende for å effektivisere

bistanden at donorene i større grad koordinerer aktivitetene, og på den måten reduserer transaksjonskostnadene både for seg selv og for mottakerne. Det er en sterk konsensus knyttet til viktigheten av dette arbeidet, noe som kommer tydelig frem i Paris erklæringen, og det har lenge vært bred enighet om at det har vært for mange donorer i for mange land, i for mange sektorer.(Commission for Africa (2005); IMF og Verdensbanken (2006); IMF og Verdensbanken (2005); Knack og Rahman (2007); Easterly (2007); Frot og Santiso (2009)).

Figur 12 - Norsk bistand basert på sektor 2010, (basert på tall fra Norads statistikkportal)

På dette området kan det sees som et forsøk på konsolidering at Norge gir så vidt mye til multilaterale organisasjoner, dette understrekes også av at Norge ønsker et sterkt FN. Det har også blitt et stadig økende fokus på å bruke Norges komparative fortrinn i valg av bistandspolitikk, og på den måten redusere antall mål, fremgangsmåter, land og sektorer. Easterly og Williamson (2011) hevder at både situasjonen og utviklingen på dette feltet er svært negativ, og de ser få effekter av Paris erklæringen. Når det gjelder Norge så er vi også her ifølge Easterly og Williamson (2011) relativt svake. Som vi ser av figur 9 ligger Norge bak Sverige og Danmark, og langt bak Østerrike som er best av de bilaterale donorene.

Figur 13 - Donorfragmentering (basert på Herfindahls indeks, Easterly og Williamson, 2011)

Administrasjonskostnader anses også som en god indikator på hvor effektiv bistandspolitikken i et land er. Som det kom frem av kapittel 2, går omtrent 6 % av Norges totale bistandsbidrag til administrasjonskostnader. I motsetning til en rekke andre land som vegrer å spesifisere denne posten, gir Norge god innsikt i hvor mye som brukes til organisatoriske formål. Dette må anses som positivt, og et viktig steg mot en større gjennomsiktighet i bistandsbransjen. Norge kommer også best ut i Easterly og Williamsons (2011) rangering av administrasjonskostnader. De påpeker allikevel at den skandinaviske bistanden kanskje har et ufortjent godt rykte:

“To pick up on another theme, the Scandinavian donors appear to be average to mediocre on the overall ranking. All four are below average on specialization and transparency. Apparently, the reputation of Scandinavia as altruistic is based on the volume of its aid, and not on following best practices in aid giving.” (s. 45, Easterly og Williamson, 2011)

Avslutningsvis i dette avsnittet ønsker jeg kort å se nærmere på et spesifikt satsningsområde for norsk bistand: utdanning.

Det er et uttalt mål fra politikerne og gjennom MDG at mer bistand skal gå til utdanning, noe som understrekes av en økning i bistanden til nettopp skolesektoren i løpet av de siste årene (Thiele, Nunnenkamp, og Dreher, 2007). Og i en av få studier som undersøker utdanningsbistandens effekt på skolegang så finner Dreher, Nunnenkamp og Thiele, 2008 at det er klar evidens for en positiv effekt av utdanningsbistand. Dette underbygger gyldigheten i norske myndigheters fokus på utdanning som en viktig faktor i utviklingspolitikken.

6.4.3 Evaluering?

En viktig del av evidensbasert politikk er evnen og mulighetene til å analysere tidligere politiske avgjørelser, og la dette danne noe av grunnlaget for fremtidige avgjørelser. For at dette skal kunne gjøres er en avhengig av god evaluering. I Norge er det Norad som har ansvaret for å gjennomføre eller videreformidle evalueringsoppgaver. Formålet med disse evalueringene er i følge Norad todelt, for det første skal evalueringene "systematisere kunnskap om resultater og prestasjoner som kan bidra til å forbedre tilsvarende tiltak i tiden framover (læringsfunksjonen)", i tillegg skal de "vurdere om et tiltak er gjennomført som avtalt og/eller om forventet resultat er oppnådd (kontrollfunksjonen/dokumentasjon)" (www.norad.no).

Det har blitt et stadig økende fokus på evaluering både i internasjonal bistandspolitikk og i norsk bistandspolitikk, dette skyldes hovedsakelig tvilen som har blitt sådd om bistandens manglende resultat, som følge av blant annet ambiguiteten i akademiske artikler. På den internasjonale arena kommer dette til uttrykk gjennom Paris erklæringen og AAA. I Norge har dette diktert agendaen, i tillegg til en stadig fallende tillit til bistandens effekt blant velgerne (SSB, 2011). I en kronikk skrev Utenriksminister Støre og Utviklingsminister Solheim: "Vi må flytte søkelyset og bistandsdebatten ut av pengesekken og inn i politikken. Vi må se etter framtidens muligheter, ikke styre etter fortidens oppskrift og krav." (Støre og Solheim, 2007).

Evalueringsarbeid er, som å finne kausale sammenhenger som validerer bistandens effekt, svært komplisert. Øvelsen blir ytterligere vanskeliggjort når kompleksiteten og bredden i målene øker, og ikke minst når Norge i stadig større grad skifter fra bilateral støtte til multilateral og budsjettstøtte.

En gjennomgang av det norske bistandsevalueringarbeidet gjort av Villanger og Jerve (2009) viser at det er svært få robuste evalueringer som blir gjennomført av norsk bistand. Dette skyldes, ifølge forfatterne, blant annet manglende ressurser og tid, i tillegg til altfor omfattende evalueringmandat. De fleste ressursene som trengs for å evaluere effekten av et bistandsprosjekt er ikke tilstede ifølge artikkelen, og dette fører til en svært overfladisk behandling. Forslaget deres innebærer å gjøre færre evalueringer enn hva som er tilfelle i dag (mellom 10-15, større og mindre evalueringer ifølge norad.no), og på den måten gi noen få evalueringer tilstrekkelig med ressurser til å gjøre fullstendige gjennomganger. De

påpeker allikevel at det er mulig å gjøre evalueringer med en godkjent kvalitet innenfor de budsjetttrammene som foreligger i dag.

Et annet problem som ble identifisert i denne gjennomgangen er at mandatet for hver evaluering ofte ikke er internt konsistent. Altså kan det oppstå forskjellige tolkninger av mandatet. Det foreslås derfor en mer rigid og presis definisjon av mandat og parametere som ønskes evaluert. Evalueringsavdelingen opplyser at med utgangspunkt i instruksen og det forespeilede budsjettet står de fritt til å velge hvilke prosjekt som skal evalueres, noe som undergraver objektivitet og konsolidering. Dette understreker viktigheten av en evidensbasert politikk hvor politikerne er klare på hvilke parametere de ønsker kunnskap om for å gjøre de rette avgjørelsene. Det synliggjør også behovet for en koordinert politikk, som alle involverte er innforstått med. Norad sier seg til dels enig i at slike problemer eksisterer, og i årsrapporten for 2009 hvor det var en betydelig gjennomgang av evalueringsarbeidet, viser Norad til utfordringen ved at rådene som fremkommer i evalueringene ikke nødvendigvis er etterspurt. Dette svekker interessen for rapportene og understreker nok en gang behovet for en konsolidering av politikk og interesser.

Det er også manglende klargjøring rundt hvilke metoder som blir brukt og hvorfor, og enda viktigere, det er ingen klar oversikt over hvilke metoder som er godkjent til evaluering og hvorfor. Dette synliggjøres av diskusjonen tidligere, knyttet til å legge til rette for evaluering. Dersom det f.eks. er ønskelig å evaluere et program som kun er tilgjengelig for enkelte individer eller husholdninger, er det nødvendig for evalueringsavdelingen å skaffe seg innsikt i hva som ville skjedd uten dette programmet; en kontrollgruppe. Slike spørsmål må avklares på forhånd for at det i det hele tatt skal kunne være mulig å gjennomføre en slik evaluering. Og de fleste evalueringene som gjennomføres i Norge gjøres heller ikke med en tilstrekkelig blanding av metodologiske tilnærminger ifølge rapporten.

6.4.4 Oppsummering

Norsk bistand er på mange områder blant de beste i klassen, både ved å gi bistand til de fattigste, en svært liten andel av bistanden er handelsknyttet, og administrasjonskostnadene er lave relativt til andre land. Allikevel er det flere ting som kan forbedres. Både koordineringen internt, fragmenteringen, gjennomsiktigheten, kondisjonalitet og evaluering er aspekter Norge

kan og bør jobbe med. Og det endelige målet bør være en god evidensbasert utviklingspolitikk.

Ifølge Riksrevisjonens (2011) gjennomgang av resultatorienteringen i norsk bistand er det også et par andre svakheter i den norske utviklingspolitikken. For det første er det mangelfull oppfølging av risiko for korrupsjon, dette sammenfaller med den overnevnte mangelen på kondisjonalitet. Det er også mangelfull vurdering av opplegg for resultatmåling ifølge riksrevisjonen. På dette punktet synliggjør Riksrevisjonen UD's manglende planlegging, vurderinger og klargjøringer av mål, resultatindikatorer og resultatkrav, en innsigelse som innbefatter manglende koordinering. Det påpekes også at departementets vurdering av samarbeidspartnere er mangelfull, og en manglende oppfølging av evalueringsarbeidet og resultatfokuset. De overnevnte svakhetene i sum kan ifølge Riksrevisjonen føre til økt risiko for at bistanden ikke realiserer fastsatte mål.

7. Oppsummering og konklusjon

La meg først oppsummere ved å se på tingenes tilstand, det finnes både gode og dårlige nyheter. De dårlige nyhetene er at forskjellene øker. De rike landene vokser raskere enn de fattige, og den totale, globale ulikheten øker (pwt.econ.upenn.edu). Den andre dårlige nyheten er at det er vanskelig å øke veksten. Som jeg har vist gjennom hele denne oppgaven er det fortsatt stor uenighet om hvordan vekst kan fremmes ved hjelp av bistand. Det beste svaret er at det avhenger av konteksten, og det er en krevende prosess.

De gode nyhetene derimot er at det ikke eksisterer evidens for at fattige land er fanget av en Malthusiansk felle. Det er altså ingen indikasjoner på at populasjonsveksten i fattige land fører til lavere levestandard (Kelly, 2011). Den andre gode nyheten er en konvergens i livskvalitet. Alle indikatorer på livskvalitet (bortsett fra inntekt) vitner om en konvergerende trend (Kelly, 2011). Uavhengig av om dette skyldes bistand eller ikke, er det viktig at utviklingen ikke svartmales, og at det er fokus på å forstå hvordan situasjonen og utviklingen faktisk er.

I denne oppgaven har jeg sett nærmere på bistandsforskningens utvikling, og bidrag til å forstå den komplekse bistandseffekten. Dette har jeg gjort ved å skille mellom to forskjellige tilnærminger til dette spørsmålet, de som ser på makroeffekten av bistand, og de som er på mikroeffekten av bistand. På mange måter står disse to fremgangsmåtene ovenfor det samme metodiske problemet, hvordan håndtere endogeniteten og heterogeniteten i bistandsvariabelen? Hvordan identifisere en modell som definerer determinantene av bistandseffekt? Hensikten med forskningen er naturligvis at økt kunnskap skal gi økt effekt, og at bistandens gode intensjoner har den påvirkningen vi ønsker.

På tross av at disse tilnærmingene på mange måter benytter de samme metodene for å løse disse metodiske utfordringene, er det stor forskjell mellom funnene. Mikro-makro paradokset har vært, og er fortsatt, en kilde til mye frustrasjon ettersom det understreker hvor komplekse sammenhengene er. Makroresultatene har vært så svake og tvetydige at en rekke akademikere søker å forstå hva som påvirker dette, fremfor å lete etter en positiv bistandseffekt på makronivå. Mikroresultatene har vært mer oppløftende, og viser at bistand har en positiv effekt på enkeltindivider og husholdninger.

Det kan være mange forklaringer på et slikt paradoks, enten er det et metodisk fenomen som eksisterer kun på grunn av svakheter i de teoretiske rammeverkene, eller svakheter i gjennomføringen som gjør at bistandens effekt forsvinner på aggregert nivå.

Et viktig aspekt i enhver slik prosess er å søke nye løsninger og muligheter. Som en følge av utfordringene knyttet til å identifisere kausale sammenhenger mellom bistand og relevante parametere i mottakerlandet, vokser det stadig frem nye metoder og tilnærminger. Det siste, og viktigste bidraget fra mikroleieren, er randomiserte kontrollforsøk. Ikke bare er det viktig fordi det er en metode som muliggjør god håndtering av store metodiske utfordringer innenfor bistandsforskningen, men randomiseringens metodikk innebærer en evigvarende jakt på nye sammenhenger og ny innsikt. Dersom bistandsgåten skal løses, er en slik søken avgjørende.

Så hvor går forskningen videre? Det virker klart at en ny generasjon bistandsforskning for alvor er i ferd med å etablere seg. En generasjon som ikke søker en fellesløsning i kampen mot fattigdom, men hvor forståelsen av prosessene og helheten utgjør målet. Lærdommen som bør trekkes fra tidligere generasjoner er at et nytt paradigme bør fokusere mer på *hvordan* relevante teoretiske konklusjoner og gode politiske råd kan oppnås, og ikke på *hva* som må gjøres. Når det gjelder de teoretiske fremskrittene kan det virke naturlig at adferdsøkonomi og eksperiment får en stadig større rolle i utviklingen av vår forståelse av bistandseffekter.

Forståelsen av bistandseffekt og effektivitet har store implikasjoner. Få fagfelt har en så tett link mellom akademikere og beslutningstagere. Noe som blant annet kan tilskrives de manglende resultatene, og den komplekse sammenhengen. Forskning dikterer ofte bistandspolitiske avgjørelser, og behovet for sikre bevis gjør politikere og andre svært åpne for “nye” innspill som hevder de har løst bistandsgåten. Enkelte vil hevde for åpne. På et forskningsområde hvor arbeidene er så omfattende, og utstrakte er det avgjørende at politikerne ikke tar til takke med en artikkel som underbygger deres syn, og baserer sine avgjørelser på det.

Her er vi inne på noe essensielt.

I Norge er opinionen stadig mer positiv til norsk bistand, allikevel er det stadig flere som ikke tror på norsk bistands effekt (ssb.no). Dette paradokset er betegnende for en bransje med et enormt byråkrati, og incentivutfordringer på begge sider. De gode intensjonene, ønsket om å gjøre en forskjell i en verden med urettferdighet, er underliggende og essensielt. Ofte stopper det ved disse gode intensjonene. Evnen, viljen og incentivene til å sørge for at disse gode

intensjonene får en konkret effekt, er ikke tilstede, i hvert fall kommer de ikke til uttrykk. På tross av multilaterale erklæringer og gode intensjoner, er det avgjørende at vi tar et steg tilbake - bruker heller noe av bistandsmidlene til å evaluere, og forstå de prosjektene som allerede er iverksatt, for så å øke bevilgningene når forståelsen er større. Vi må tørre å evaluere, og se oss selv i speilet for å kunne lære for fremtiden. Denne avveiningen er naturligvis utrolig krevende for bistandsorganisasjoner som hver eneste dag ser de enorme behovene. Som hver eneste dag ser hva som trengs, men også her - kanskje spesielt her, kan det ikke lenger være mulig å gjemme seg bak gode intensjoner. Vi skylder både mottakere, og donorer en reell oppfølging og forståelse for hva midlene fører til.

Et godt eksempel på utfordringene bistandsorganisasjonene må håndtere ble synliggjort etter jordskjelvet i Pakistan (2008). Mer enn 20 hjelpeorganisasjoner rykket inn for å hjelpe de mange sårede, men i det uoversiktlige landet, hvor tilgang til en rekke landsbyer er begrenset, oppstod det problemer. Det var ingen koordinering mellom de forskjellige hjelpeorganisasjonene, og ingen visste hvem som hadde bidratt hvor. Et forslag kom om å koordinere arbeidet i større grad, ved hjelp av korte møter, innrapportering og en felles ledelse, men forslaget ble avslått av nærmest samtlige organisasjoner. Effekten ble at en rekke små landsbyer ikke fikk hjelp før flere måneder senere, og for mange var det for sent. Dette viser hva gode intensjoner *kan* føre til, noen ganger er det viktig å ta ett skritt tilbake for å kunne ta tre frem. Og uavhengig av hvilke erklæringer myndighetene skriver under på vil ikke det bidra til koordinering før disse erklæringene påvirker de som utfører bistandsarbeidet.

Oppgaven er et forsøk på å beskrive kunnskapen, og de mange utfordringene knyttet til en bransje, og et politisk område hvor alle er enige om hva som er målet, men veldig få om hvordan det skal nås. En debatt som ofte vanskeliggjøres av sterke følelser, og overbevisninger.

Avgjørende for at dette fellesmålet nås er en stadig utvikling innenfor akademiske kretser, og at konvergensen mellom makro og mikro forskere dominerer den metodiske skyttergravskrigen vi har sett tendenser til. Det er avgjørende at politikere er konsekvente og pragmatiske i sine beslutninger, slik at bistandssystemet blir mer strømlinjeformet med klarere mål og midler. Det er avgjørende at bistandsorganisasjoner i enda større grad fokuserer på effekt fremfor volum, og det er avgjørende at vi fortsetter å tro på forandring og muligheten til å gjøre en forskjell.

8. Epilog

La oss ha en ting klart, bistand nytter. Det kan muligens være steder hvor den ikke yter den effekten vi kunne ønske, men det nytter. Jeg er av den overbevisning at jordens ressurser bør fordeles broderlig mellom dens innbyggere, i hvert fall mer broderlig enn hva som er tilfelle i dag. Noen vil omtale en slik holdning som naiv og et brudd med det som har ført verden fremover, men jeg har sett bistandens potensial med egne øyne, og jeg kan ikke få sagt hvor forferdelig jeg synes det er at barn skal sulte når de kan mettes for 10 øre dagen. Under et 4 måneder langt opphold ved en liten skole utenfor Mombasa, Kenya, så jeg hva bistand kan gjøre. Jeg så effekter som sjelden fanges opp i statistiske og empiriske analyser. Gleden av å kunne lese en bok, takknemligheten for en ny ku og dermed tilgang på melk hver dag, og en nestekjærlighet som fikk lov til å blomstre som følge av flere lærere og omsorgspersoner på barnehjemmet.

Det er umulig å ikke bli rørt, fengslet og rasende av enkelte av disse små barnas historie. Det er umulig å ikke unne de en bedre fremtid, og det er umulig å opptre 100 % rasjonelt i møte med små barn som i løpet av noen få år har opplevd større lidelser enn noe menneske skulle behøve å gjennomgå i løpet av et helt liv. Og det er nettopp det som er problemet. Beslutningstakere både i politiske partier og hjelpeorganisasjoner klarer ikke å forbli rasjonelle, hverken når beslutningen fattes eller implementeres, og hvem kan egentlig klandre de? Det er allikevel avgjørende at de som fatter beslutningene på toppen opptre rasjonelt, bruker den informasjon de har, og fatter pragmatiske beslutninger med den hensikt at bistandens *effekt* skal maksimeres, ikke bistandens *volum*. Dette er det en rekke grunner til, for det første er det avgjørende for en bærekraftig utvikling at mottakerlandene forberedes på å være uavhengig av bistand, dette må gjøres gjennom å utvikle de incentivene som i dag eksisterer, det handler om å utvikle og bevare den eksisterende humankapitalen, og det gjelder å utvikle de varige aspektene av mottakernasjonene. Dette må skje ved at "hjelp til selvhjelp" ikke lenger blir hjelpeorganisasjonenes salgstriks ovenfor velvillige donorer, men det må gjennomsyre alt vi gjør. Fra tildelingen av midler over en rekke forskjellige budsjettkapitler, til utdelingen av midler på bakken i land som Kenya eller andre steder. For det andre er det viktig at bistandsdonorene forstår effekten av midlene som overføres. Denne kunnskapen er mye av kjernen i denne oppgaven, hva vet vi? Hvordan kan vi bruke det? Og hvordan kan vi komme oss videre? La oss ta det første først. Vår kunnskap om bistand, utvikling og vekst er relativt stor takket være en enorm mengde forskning og fokus på området. En interesse drevet av de beste intensjoner og det faktum at det er umulig å være likegyldig til et slikt imperativt

spørsmål. Allikevel, som i alle andre komplekse debatter og sammenhenger så er det uenighet, og til dels stor uenighet i dette tilfelle, og det er nettopp det som tar oss over til det andre spørsmålet: hvordan kan vi benytte den kunnskapen som eksisterer med den enorme ambiguiteten som finnes blant de fremste ekspertene? For det første er det avgjørende å forstå hva disse ekspertene faktisk uttrykker. Det er en enorm forskjell, heldigvis, på retorikken som brukes av forskere, og den som brukes av politikere. Det gjør allikevel ikke at forskningsarbeid er uvesentlige i en politisk prosess, snarere tvert imot de bør danne grunnlaget. Men politiske prosesser og beslutninger har ikke det privilegiet at de kan foreta en undersøkelse av robustheten, uttrykke svakheter ved metoden og dermed innføre en politikk. De er avhengige av at politikken “virker”, naturlig nok kan de pakke effektene inn på en fordelaktig måte dersom det viser seg at utfallet ikke var helt som ventet, men til syvende og sist er ikke det godt nok for velgerne. Og det er nettopp derfor at en akademisk tekst, som Burnside og Dollar, ikke skal diktere en hel politisk prosess. Det er jo nettopp det som er selve fundamentet for demokrati, og folkevalgte representanter, de skal fatte beslutninger på vegne av folket på grunnlag av all kunnskap tilgjengelig. Og her kommer vi til et essensielt poeng i bistandspolitikken. Den tilbakemeldingen politikerne får fra brukere av eldreomsorg, sykehus eller andre offentlige etater er avgjørende ettersom det er brukerne av disse som avgjør hvilke politikere som får sitte med makten. I bistandspolitikken er mottakerne og de berørte lang unna, ofte på et annet kontinent uten noen som helst påvirkningskraft på politikken som utøves i donorland, og nettopp derfor er volum den yndende parameteren å bruke for politikere. De skal selge sin ansvarlige bistandspolitikk til norske velgere, og i det øyeblikket norske velgere høre at 0,7 % av BNI går til bistand, og vi er blant de tre fremste i verden, så synes Ola Nordmann dette er mer enn godt nok, og gir dermed politikerne ingen incentiv til å gjøre noe mer enn det. Så hvordan skal dette endres? Jeg har naturligvis ingen fasit, og det er vel nettopp det som er det essensielle, ingen har fasiten, men alle kan bidra til en prosess mot en bedre, mer bærekraftig og effektiv bistandspolitikk.

Besøket i Kenya synliggjorde en viktig ting, ønsket om å bidra, og ønsket om å komme videre gjennomsyrrer alle de involverte. Alle disse gode intensjonene må forvaltes, forenes og koordineres slik at vi oppnår det “alle” ønsker, en mer rettferdig fordeling, og en bedre hverdag for de i størst nød.

9. Kildehenvisning

Artikler

Acemoglu, D., "Theory, General Equilibrium, Political Economy and Empirics in Development Economics", *Journal of Economic Perspectives* 24(3): 17–32, (2009)

Acemoglu, D., og S. Johnson, "Disease and Development: The Effect of Life Expectancy on Economic Growth", *Journal of Political Economy*, 115 (6): s.925–85, (2007)

Acharya, A., A.F. de Lima og M. Moore, "Aid proliferation: How responsible are the Donors?" IDS Working Paper 214, (2004)

Alesina, A. og Dollar, D., "Who Gives Foreign Aid to Whom and Why?", *Journal of Economic Growth* 5, (2000)

Angrist, J., "Lifetime Earnings and the Vietnam Era Draft Lottery: Evidence from Social Security Administrative Records," *American Economic Review*, 80, 313-335, (1990)

Angrist, J. D., og G. Imbens, "Identification and Estimation of Local Average Treatment Effects," *Econometrica*, 62(2), 467(465), (1994)

Angrist, J., G. Imbens og D. Rubin, "Identification of Causal Effects Using Instrumental Variables", *Journal of the American Statistical Association*, 91, 444-472, (1996)

Angrist, J., og V. Lavy, "Using Maimonides' Rule to Estimate the Effect of Class Size on Scholastic Achievement", *Quarterly Journal of Economics*, Vol. CXIV, 1243, (1999)

Angrist, J. D., og J-S. Pischke. "The Credibility Revolution in Empirical Economics: How Better Research Design is Taking the Con Out of Econometrics." *Journal of Economic Perspectives*, 24(2): 3–30.

Arellano, C., Bulíř, A. Lane, T., Lipschitz, Leslie, "The dynamic implications of foreign aid and its variability" International Monetary Fund, Washington, DC. IMF Working Paper 05/119, (2005)

Arellano, M. og S. Bond, "Some tests of specification for panel data: Monte Carlo evidence and an application to employment equations" *Review of Economic Studies*, 58, 277-297, (1991)

Arndt, C., S. Jones, og F. Tarp, "Aid and Development: The Mozambican Case", *Frontiers of Economics and Globalization: Theory and Practice of Foreign Aid*. Amsterdam: Elsevier, (2007)

Arndt, C., Jones, S. og Tarp, F., "Aid, growth, and development have we come full circle?", *Journal of Globalization and Development*, 1(2), artikel 5, (2010)

Ashraf, Q. H., A. Lester, og D. N. Weil "When Does Improving Health Raise GDP?", NBER Working Paper 14449, National Bureau of Economic Research, Inc, (2008)

Banerjee, A., og E. Duflo, "Addressing Absence," *Journal of Economic Perspective*, (2005)

Banerjee, A., og E. Duflo, "The Experimental Approach to Development Economics," department of economics, MIT, (2008)

Banerjee, A., og R. He, "Making aid work", I William Easterly, red., *Reinventing Foreign Aid*, Cambridge, MA. MIT Press, s. 4792, (2008)

- Banerjee, A., Duflo, E., Glennerster, R., og Kinnan, C.,** “*The miracle of microfinance? Evidence from a randomized evaluation*”, Abdul Latif Jameel Poverty Action Lab og MIT, (2009)
- Barro, R.** “*Economic Growth in a Cross-Section of Countries*,” Quarterly Journal of Economics, 106(2): 407-443, (1991)
- Berthélemy, J.-C., og A. Tichit,** “*Bilateral Donors’ Aid Allocation Decisions – A Three-dimensional Panel Analysis*”, International Review of Economics and Finance, 13 (3): 253–74, (2004)
- Bilson, A.,** *Editorial. Special issue: Evidence based practice*”, Social Work & Social Sciences Review Volume 10 (1), (2002)
- Blundell, R., og M. Costa Dias** “*Alternative Approaches to Evaluation in Empirical Microeconomics*”. IZA Discussion Paper 3800, (2008)
- Bobonis, G; Miguel, E. and Sharma, C.** “*Iron Supplementation and Early Childhood Development: A Randomized Evaluation in India.*” Mimeo, University of California-Berkeley, 2002
- Boone, P.,** “*The Impact of Foreign Aid on Savings and Growth*”. London School of Economics CEP Working Paper (677), (1994)
- Boone, P.,** “*Politics and the Effectiveness of Foreign Aid*” European Economic Review, 40(2): 289–329, (1996)
- Bourguignon, F., og M. Sundberg,** “*Aid Effectiveness: Opening the Black Box*”, American Economic Review, 97 (2): 316–21, (2007)
- Brainard, W. C.,** “*Uncertainty and the Effectiveness of Policy*”, American Economic Review 57(2): 411–25, (1967)
- Buchanan-Smith, M.** “*How the Sphere project came into being: A case study of the policymaking in the humanitarian aid sector and the relative influence of research*”, Working paper 215, ODI, London, (2003)
- Burall, S., White, J. and Blick, A.,** “*Donor Accountability Structures and Aid Effectiveness: The Impact of U.S. and UK Legislatures on Aid Delivery*”, Washington DC, German Marshall Fund, GMF Economic paper series, (2009)
- Burnside, C., og D. Dollar,** “*Aid, Policies, and Growth*”. American Economic Review, 90 (4): 847–68, (2000)
- Camerer, C and M. Weber,** “*Recent Developments in Modelling Preferences: Uncertainty and Ambiguity*,” Journal of Risk and Uncertainty, 5, 325-370, (1992)
- Campbell, Donald T.,** “Reforms as Experiments,” American Psychologist, XXIV ,409-429, (1969)
- Card, D.,** “*Estimating the Return to Schooling: Progress on Some Persistent Econometric Problems*”, Econometrica, 69 (5): 1127–60, (2001)
- Caselli, F., G. Esquivel og F. Lefort.** “*Reopening the convergence debate: a new look at cross-country growth empirics.*” Journal of Economic Growth, 1, 363-389, (1996)
- Cassen, R.,** “*Does aid work? Report to an intergovernmental task force*”. New York: Oxford University Press, 1986.

- Cassen, R.**, “*Does Aid Work? Report to an Intergovernmental Task Force*”, Oxford: Clarendon Press, 1994
- Chamberlain, G.**, “*Econometrics and Decision Theory*”, *Journal of Econometrics* 95(2): 255–83, (2001)
- Chauvet, L. og P. Guillaumont**, ‘*Aid, Volatility, and Growth Again: When Aid Volatility Matters and When it Does Not*’. *Review of Development Economics* 13(3): 452-63, (2009)
- Chemin, M.**, “*The benefits and costs of microfinance: Evidence from Bangladesh*. *Journal of Development Studies*, 44(4), 463–484, (2008)
- Chenery, H. B. og A. M. Strout**, “*Foreign Assistance and Economic Development*”, *American Economic Review*. September, 56:4, pp. 679 –733, (1966)
- Ciravegna, D.** , “*The role of microcredit in modern economy: The case of Italy*”. www.flacso.or.cr/fileadmin/documentos/FLACSO/auCiravegna2. DOC, (2005)
- Clemens, M. A., Radelet, S., og Bhavnani, R.**, “*Counting chickens when they hatch: The short term effect of aid on growth*” Working Paper No. 44, Center for Global Development, (2005)
- Coleman, B. E.**, “*The impact of group lending in Northeast Thailand*”, *Journal of Development Economics*, 60(1), 105–141, (1999)
- Coleman, B. E.**, “*Microfinance in Northeast Thailand: Who benefits and how much?*”, *World Development*, 34(9), 1612–1638, (2006)
- Collier, P.**, “*The Failure of Conditionality*”, i C. Gwin and J. Nelson, red., *Perspectives on Aid and Development*, Washington, DC: Overseas Development Council, (1997)
- Collier P.**, “*Poverty reduction in Africa*”, *Proceedings of the National Academy of Science USA*, 104:16763–16768, (2007)
- Collier, P. and Dollar, D.**, “*Aid allocation and poverty reduction*”, *European Economic Review* 46, 1475-1500, (2002)
- Commission for Africa**, “*Our Common interest: Report of the Commission for Africa*”. London, Mars (2005)
- Copstake, J., Dawson, P., Fanning, J. P., McKay, A., og Wright- Revollo, K.**, “*Monitoring the diversity of the poverty outreach and impact of microfinance: A comparison of methods using data from Peru*. *Development Policy Review*, 23(6), 703–723, (2005)
- Crewe, E. og J. Young**, “*Bridging Research and Policy: Context, Evidence and Links*, ODI Working Paper 173. London, (2002)
- Dalgaard, C.-J., og L. Erickson**, “*Reasonable Expectations and the First Millennium Development Goal: How Much Can Aid Achieve?*”, *World Development*, 37 (7): 1170–81, (2009)
- Dalgaard, C.-J. og H. Hansen**, “*On Aid, Growth and Good Policies*.” *Journal of Development Studies* August, 37:6, s. 17- 41, (2001)
- Dalgaard, C.-J., H. Hansen, og F. Tarp**, “*On The Empirics of Foreign Aid and Growth*” *Economic Journal* 114 (496): F191-F216, (2004)

- Dalla Pellegrina, L.**, “*Microfinance and investment: A comparison with bank and informal lending*”, *World Development*, 39(6), 882–897, 2011
- Davies** ‘*Is evidence-based government possible?*’ Jerry Lee forelesningen, presentert på det 4. årlige Campbell Collaboration Colloquium, Washington DC, (2004)
- Deaton, A.**, “*Evidence-based aid must not become the latest in a long string of development fads*”. *Boston Review* 31 (4) (2007)
- Deaton, A.**, “*Instruments of Development: Randomization in the Tropics, and the Search for the Elusive Keys to Economic Development*”. NBER Working Paper 14690, National Bureau of Economic Research, Inc, (2009)
- Denkabe, P.**, “*Policy, aid and growth: A threshold hypothesis*”. *Journal of African Finance and Economic Development* 6, 1–21, (2004)
- Devarajan, S., A.S. Rajkumar, V. Swaroop**, “*What Does Aid to Africa Finance?*”, World Bank, Development Research Group, Washington D.C, (1998)
- Deutscher, E.**, “*Development Co-Operation Report 2009*”, OECD DA, (2009)
- Deutscher, E. og S. Fyson**, “*Improving the Effectiveness of Aid*,” *Finance and Development*, 45(3), (2008)
- De Long, B. J. og Eichengreen, B.**, “*The Marshall Plan: History’s Most Successful Structural Adjustment Program*”, NBER working paper, (1991)
- Djankov, S., J. Montalvo, og M. Reynal-Querol**, ‘The Curse of Aid’. *Journal of Economic Growth*, 13 (3): 169–94, (2008)
- Dollar, D. og Levine, V.**, “*The Increasing Selectivity of Foreign Aid, 1984-2003*”, *World Development* Vol. 34, No 12, s. 2034-2046 (2006)
- Doucouliafos, H., Paldam, M.**, “*Aid effectiveness on accumulation, a meta study*”, *Kyklos* 59, 227–254, (2006)
- Doucouliafos, H. og Paldam, M.**, “*Conditional aid effectiveness. A meta-study*”, Working Paper 2005-14, School of Economics and Management, Aarhus University, (2007a)
- Doucouliafos, H. og Paldam, M.** “*A meta-analysis of development aid allocation: the effects of income level and population size*”, Working Paper 2007-15, School of Economics and Management, Aarhus University. (2007b)
- Doucouliafos, H. og Paldam, M.**, “*Aid effectiveness on growth. A meta-study*”, *European Journal of Political Economy* 24: 1–24, (2008)
- Doucouliafos, H. og Paldam, M.** ‘*The Aid Effectiveness Literature: The Sad Results of 40 Years of Research*’, *Journal of Economic Surveys* 23 (3):433-61, (2009)
- Draper, D.** “*Assessment and Propagation of Model Uncertainty.*” *Journal of the Royal Statistical Society, series B* 57(1): 45–70, (1995)
- Dreher, A., Nunnenkamp, P., og Thiele, R.** “*Does Aid for Education Educate Children? Evidence from Panel Data*”, *World Bank Economic Review*, (2008)

- Du, R.**, *“The Course of China’s Rural Reform”*, Washington, DC: International Food Policy Research Institute (2006)
- Duflo, E.**, *“Scaling up and evaluation”*, Annual World Bank Conference on Development Economics 2004, Washington, DC. The World Bank, (2004)
- Duflo, E., P. Dupas, M. Kremer, og S. Sinei** *“Education and HIV/AIDS Prevention: Evidence from a Randomized Evaluation in Western Kenya,”* mimeo, 2006
- Duflo, E., R. Glennerster, og M. Kremer**, *“Using Randomization in Development Economics Research: A Toolkit,”* Handbook of Development Economics, (T. P.Schultz and J. Strauss red.), 3895-3962, (2008)
- Duflo, E., R. Hanna, og S. Ryan**, *“Monitoring Works: Getting Teachers to Come to School”*, Working Paper 11880, NBER, (2007)
- Duflo, E., og M. Kremer**, *“Use of Randomization in the Evaluation of Development Effectiveness”*, i Evaluating Development Effectiveness, red:O. Feinstein, G. K. Ingram, og G. K. Pitman. New Brunswick, New Jersey and London, U.K.: Transaction Publishers, vol. 7, s. 205(232), (2005)
- Duflo, E., M. Kremer, og J. Robinson**, *“Understanding Technology Adoption: Fertilizer in Western Kenya”* Preliminary Results from Field Experiments," Working paper, MIT (2005).
- Duflo, E., og E. Saez**: *“The Role of Information and Social Interactions in Retirement Plan Decisions: Evidence from a Randomized Experiment”*, Quarterly Journal of Economics, 118(3):815-842, 118(3), (2003)
- Easterly, W.**, *“The Cartel of Good Intentions: The Problem of Bureaucracy in Foreign Aid”*, Journal of Policy Reform, Vol. 5 (4), (2002)
- Easterly, W.**, *“Can Foreign Aid Buy Growth?”* Journal of Economic Perspectives, Volume 17, Nummer 3, 2003 (p. 23-48)
- Easterly, W.**, *“Are Aid Agencies Improving?”* Economic Policy 22(52): 633-678, (2007a)
- Easterly, W.**, *“How the Millennium Development Goals Are Unfair to Africa”* Global Economy and Development, Working Paper 14, November (2007b)
- Easterly, W., og Levine, R.**, *“Africa’s Growth Tragedy: Policies and Ethnic Divisions.”* Quarterly Journal of Economics, 112(4), s. 1203-50, (1997)
- Easterly, W., Levine, R., og Roodman, D.**, *“Aid, policies and growth”*. American Economic Review, 94(3), 774–780, (2004)
- Easterly, W. og Pfütze, T.** *“Where Does the Money Go? Best and Worst Practices in Foreign Aid”* Journal of Economic Perspectives, 22 (2), 29-52, (2008)
- Easterly, W. og C. Williamson**, *“Rhetoric versus Reality: The Best and Worst of Aid Agency Practices”*, World Development, forthcoming.
- Edgren, G.**, *“Fashions, myths and delusions: Obstacles to organisational learning in aid agencies?”* Learning in development cooperation, Stockholm: Almquist & Wiksell International, 41-68

- Eisensee, T. and Stromberg, D.**, “Does disaster relief respond to droughts and floods in the media”, Mimeo, IIES, Stockholm University, (2005)
- Ellsberg, D.** “Risk, Ambiguity, and the Savage Axioms” Quarterly Journal of Economics 75(4): 643–69, (1961)
- Enos, J.L. og Griffin, K.B.**, “Foreign Assistance: Objectives and consequences”, Economic Development and Cultural Change 18, pp. 313-27, (1970)
- Evans, D., M. Kremer, og M. Ngatia**, “The Impact of Distributing School Uniforms on Children’s Education in Kenya,” mimeo, (2007)
- Feyzioglu, T., V. Swaroop og M. Zhu**, “A Panel Data Analysis of the Fungibility of Foreign Aid,” World Bank Economic Review 12(1), 29-58, (1998)
- Field, E., O. Robles, og M. Torero**, “The Cognitive Link Between Geography and Development: Iodine Deficiency and Schooling Attainment in Tanzania,” mimeo, (2007)
- Finn, J. D., og C. M. Achilles**, “Answers and Questions about Class Size: A Statewide Experiment”, American Educational Research Journal, XXVII 557-577, (1990)
- Fischer, S.**, “Macroeconomics, Development, and Growth”, NBER Macroeconomics Annual, s. 329-364, (1991)
- Fischer, S.**, “The Role of Macroeconomics Factors in Growth”, Journal of Monetary Economics, Vol. 32, s. 485-512, (1993)
- Flyvbjerg, B** “Making social science matter: why social inquiry fails and how it can succeed again”, Cambridge, UK: University Press. (2001)
- FN**, “The Millennium Development Goals Report 2009”
- Frankel, J. A., and D. Romer**, “Does Trade Cause Growth?”, American Economic Review, 89 (3): 379–99, (1999)
- Freedman, D. A.**, “Statistical models for causation: what inferential leverage do they provide?”, Evaluation Review, 30(6), 691–713, (2006)
- Freedman, D. A.**, “On regression adjustments to experimental data,” Advances in Applied Mathematics, 40, 180–93, (2008)
- Friedman, M.**, “Foreign Economic Aid: Means and Objectives”, Yale review vol. 47 (1958)
- Frot, E. og Santiso, J.** Development Aid and Portfolio Funds: Trends, Volatility and Fragmentation. OECD Development Centre Working Papers #275, (2009)
- Glewwe, P., og M. Kremer**, “Teacher Incentives,” Working Paper 9671, National Bureau of Economic Research, (2003)
- Glewwe, P., Kremer, og S. Moulin**, “Textbooks and Test Scores: Evidence from a Prospective Evaluation in Kenya,” Mimeo, Harvard University, (2004)
- Glewwe, P., og M. Kremer**, “Schools, Teachers, and Education Outcomes in Developing Countries,” Handbook on the Economics of Education, (2005)

- Glewwe, P., M. Kremer, S. Moulin, og E. Zitzewitz**, “*Retrospective vs. Prospective Analyses of School Inputs: the Case of Flipcharts in Kenya*,” *Journal of Development Economics*, 74: 251-268, (2009)
- Glewwe, P. og P. Olinto**, “*Evaluating the Impact of Conditional Cash Transfers on Schooling: An Experimental Analysis of Honduras PRAF Program. Final Report for USAID*,” International Food Policy Research Institute, (2004)
- Goetz, A. M., & Gupta, R. S.** “*Who takes the credit? Gender, power, and control over loan use in rural credit programs in Bangladesh*”. *World Development*, 24(1), 45–63, (1996)
- Gomanee, K., Girma, S., Morrissey, O.**, “*Aid and growth: Accounting for the transmission mechanisms in Sub- Sahara Africa*” Credit WP Univ. of Nottingham, (2005)
- Grant, J. P.** “*The State of the World’s Children*”, Oxford: Oxford University Press (1990, for Unicef)
- Hansen, H., og F. Tarp**, “*Aid Effectiveness Disputed*” *Journal of International Development* 12 (3): 375-398, (2000)
- Hansen, H. og Tarp, F.** “*Aid and growth regressions*”, *Journal of Development Economics*, Volume 64, Issue 2, April 2001, side 547-570
- Hansen, L. P.**, “*Large Sample Properties of Generalized Method of Moments Estimators*”, *Econometrica* 50, 1029-1054, (1982)
- Hansen, L. P., og T. J. Sargent.** “*Acknowledging Misspecification in Macroeconomic Theory*” *Review of Economic Dynamics* 4(3): 519–35, (2001)
- Hansen, L., og Singleton, K.**, “*Generalized Instrumental Variable Estimation of Nonlinear Rational Expectations Models*,” *Econometrica*, 50, 1269-1286, (1982)
- Hanushek, E. A.**, “*Interpreting Recent Re-search on Schooling in Developing Countries.*” *World Bank Research Observer*, August 1995, 10, s. 227-46, (1995)
- Hausmann, R., Pritchett, L. og Rodrik, D.**, “*Growth Accelerations*” *Journal of Economic Growth*, Vol. 10, s. 303–29, (2005)
- Hausmann, R. og Rodrik, D.**, “*Doomed to Choose: Industrial Policy as Predicament*”, John F. Kennedy School of Government, Harvard University, (2006)
- Hausmann, R., D. Rodrik, og A. Velasco**, “*Growth Diagnostics*”, Kennedy School of Government working paper, (2005)
- Head, B.W.**, “*Three lenses of evidence-based policy*”, *Australian Journal of Public Administration*, vol. 67, no. 1, pp. 1–11, (2008)
- Heckman, J.**, “*Varieties of Selection Bias*,” *American Economic Review* 80, 313-318, (1990)
- Heckman, J.J.**, “*Randomization and social policy evaluation*”. I Manski, C., Garfinkel, I. (red.), *Evaluating Welfare and Training Programs*. Harvard Univ. Press, Cambridge, MA, pp. 201–230, (1992)
- Heckman, J.J.** “*Accounting for Heterogeneity, Diversity and General Equilibrium in Evaluating Social Programmes.*” *Economic Journal* 111(475): F654–99, (2001)

Heckman, J., og S. Urzua., “Comparing IV With Structural Models: What Simple IV Can and Cannot Identify,” NBER Working Paper, # 14706, (2009)

Heckman, J. J., S. Urzua, og E. Vytlacil., “Understanding Instrumental Variables in Models with Essential Heterogeneity”. *Review of Economics and Statistics* 88(3): 389–432. (2006)

Hermes, N., Lensink, R., og Meesters, A., “*Outreach and efficiency of microfinance institutions*”, *World Development*, 39(6), 938–948, (2011)

Hermes, N., og Lensink, R., *The empirics of microfinance: What do we know?*, *The Economic Journal*, 117(1), F1–F10, (2007)

Heuch, I., “*Striden mellom bayesianere og frekventister om idègrunnlaget for statistiske slutninger*”, publisert i boken *Naturvitere filosoferer* (Roger Strand, Glenn A. Bristow, redaktører), Megaloceros forlag, side 14–28, Bergen 1997

Hjertholm, P. og White, H., “*Survey of Foreign Aid: History, Trends and Allocation*” Discussion Papers 04, Department of Economics, University of Copenhagen, (2000)

Holtz-Eakin, D., W. Newey og H. Rosen., “*Estimating vector autoregressions with panel data.*” *Econometrica*, 56, 1371-1395, (1988)

Howes, S., “*An Overview of Aid Effectiveness Determinants and Strategies*”, Development Policy Centre Discussion Paper 1, (2011)

Hudson, J., Mosley, P., “*Aid policies and growth: In search of the Holy Grail*”, *Journal of International Development* 13, 1023–38, (2001)

Hyden, Goran., “*After the Paris Declaration: Taking on the Issue of Power*”, *Development Policy Review* 26, 3: 259-74, (2008)

Imbens, G., og J. Wooldridge. “*Recent Developments in the Econometrics of Program Evaluation*”, *Journal of Economic Literature*, (2009)

IMF og Verdensbanken. “*Global Monitoring Report 2005: Millennium Development Goals: From Consensus to Momentum*”. Washington, DC: World Bank, (2005)

IMF og Verdensbanken. “*Global Monitoring Report 2006: Strengthening Mutual Accountability? Aid, Trade, and Governance*”. Washington, DC: World Bank, (2006)

IPPG. “*Beyond Institutions: Institutions and Organizations in the Politics and Economics of Growth and Poverty Reduction – A Thematic Synthesis of Research Evidence*” Manchester: Improving Institutions for Pro-Poor Growth Programme, University of Manchester, (2010)

Islam, N., “*Growth Empirics: A Panel Data Approach*,” *Quarterly Journal of Economics*, CX, 1127-1170, (1995)

Islam, M.A., “*Political regimes and the effect of foreign aid on economic growth*”, *The Journal of Developing Areas* 37, 35–53, (2005)

Jensen, P.S., Paldam, M., “*Can the two new aid-growth models be replicated?*” *Public Choice* 127, 147–75, (2004)

Karlan, D. “*Microfinance impact assessments: The perils of using new members as a control group*” *Journal of Microfinance*, 3(2), 75–85, (2001)

- Karlan, D., og Zinman, J.**, “Expanding microenterprise credit access: Using randomized supply decisions to estimate the impacts in Manila. Unpublished paper, Innovations for Poverty Action, (2009)
- Khan, M. H.** “*Governance, Economic Growth and Development since the 1960s: Background Paper for World Economic and Social Survey 2006*”. New York: United Nations Department of Economic and Social Affairs, (2006)
- Khandker, S. R.**, “*Microfinance and poverty: Evidence using panel data from Bangladesh*”, The World Bank Economic Review, 19(2), 263–286, (2005)
- Khandker, S. R.**, “*Coping with flood: Role of institutions in Bangladesh*”. Agricultural Economics, 36, 169–180, (2007)
- Kirkpatrick, C., & Maimbo, M.**, “The implications of the evolving microfinance agenda for regulatory and supervisory policy” Development Policy Review, 20(3), 293–304, (2002)
- Knack, S. og Keefer, P.** “*Institutions and Economic Performance: Cross-Country Tests Using Alternative Institutional Measures.*” Economics and Politics, November 1995, 7(3), pp. 207-27, (1995)
- Knack, S. & Rahman, A.**, “*Donor Fragmentation and Bureaucratic Quality in Aid Recipients*”, Journal of Development Economics, 83 (1), 176-197, (2007)
- Kremer, M., S. Moulin, og R. Namunyu**, “*Decentralization: A Cautionary Tale*,” mimeo, (2003)
- Kremer, M.** “*Randomized Evaluations of Educational Programs in Developing Countries: Some Lessons*,” American Economic Review, 93(2), 102(106), (2003)
- Kremer, M., E. Miguel, og R. Thornton**, “*Incentives to Learn*,” mimeo, Harvard University, (2004)
- Krueger, A.**, “*Experimental Estimates of Education Production Functions*,” Quarterly Journal of Economics, 114(2): 497-532, (1999)
- Krueger, A. og M. Lindahl**, “*Education for Growth: Why and for Whom*,” Journal of Economic Literature, 39(4): 1101-1136, (2001)
- Krueger, A. og D. M. Whitmore**, “*The Effect of Attending a Small Class in the Early Grades on the College-Test Taking and Middle School Test Results: Evidence from Project STAR*,” Economic Journal, 111: 1-28, (2001)
- Krueger, A. og P. Zhu**, “*Another Look at the New York City School Voucher Experiment*,” NBER Working Paper 9418, Januar 2003.
- Leigh, A.** “*What evidence should social policymakers use?*”, Australian Treasury Economic Roundup, vol. 1, pp. 27–43. (2009)
- Lensink, R., og H. White**, “*Are there negative returns to aid?*” Journal of Development Studies, 37 (6), 42–65, (2001)
- Levin, A. T., og J. C. Williams.**, “*Robust Monetary Policy with Competing Reference Models*,” Journal of Monetary Economics, 50, 945-975, (2003)

- Littlefield, E. , Murdugh, J. og Hashemi, S.** “*Is microfinance an Effective Strategy to Reach the Millennium Development Goals?*” , (2003)
- Lu, S., Ram, R.,** “*Foreign Aid, government policies, and economic growth: Further evidence from cross-country panel data for 1970–1993*”, *International Economics* 54, 15–29, (2001)
- Lucas, R.,** “*On the Mechanics of Economic Development,*” *Journal of Monetary Economics*, 22: 3-42, (1988)
- Maluccio, J. A. og R. Flores,** “*Impact Evaluation of a Conditional Cash Transfer Program: The Nicaraguan Red de Protección Social,*” Washington, D.C.: International Food Policy Research Institute, (2005)
- Mankiw, N. G., D. Romer og D. Weil,** “*A Contribution to the Empirics of Economic Growth,*” *Quarterly Journal of Economics*, 107(2): 407- 437, (1992)
- Manski, C.,** “*Nonparametric Bounds on Treatment Effects,*”*American Economic Review Papers and Proceedings*, 80, 319-323, (1990)
- Manski, C.,** “*The Mixing Problem in Programme Evaluation,*”*Review of Economic Studies*, 64: 537:553, (1997)
- Manski, C.,** “*Learning about Treatment Effects from Experiments with Random Assignment of Treatments,*”*The Journal of Human Resources*, 31(4): 709-73, (1996)
- Marr, A.,** “*A challenge to the orthodoxy concerning microfinance and poverty reduction*”. *Journal of Microfinance*, 5(2), 1–35, (2004)
- Mavrotas, G.** “*Aid Heterogeneity: Looking at Aid Effectiveness from a Different Angle*”, *Journal of International Development*, 17: 1019–36, (2005)
- McGillivray, M., Feeny, S., Hermes, N., Lensink, R.,** “*Controversies over the impact of development aid: It works; it doesn't; it can, but that depends ...*” *Journal of International Development* 18, 1031-50, (2006)
- Miguel, E., og M. Kremer,** “*Worms: Identifying Impacts on Education and Health in the Presence of Treatment Externalities,*”*Econometrica*, 72(1), 159-217, (2004)
- Mosley, P.** ‘*Aid Effectiveness: the micro-macro paradox*’ *Institute of Development Studies Bulletin* 17: 214-225, (1986)
- Mosley, P.** “*Microfinance and poverty in Bolivia*”, *Journal of Development Studies*, 37(4), 101–132, (2001)
- Moss, T. og Subramanian, A.,** “*After the Big Push? Fiscal and Institutional Implications of Large Aid Increases*”, CGD Working Paper 71, Washington DC: Centre for Global Development, (2005)
- Nelson, C. og R. Startz,** “*Some further results on the exact small sample properties of the instrumental variable estimator*”, *Econometrica*, 58, 967-976, (1990a)
- Nelson, C. and R. Startz,** “*The distribution of the instrumental variable estimator and its t-ratio when the instrument is a poor one*”, *Journal of Business*, 63(1), S125-S140, (1990b)
- Newlyn, W.T.** “*The Effect of Aid and Other Resource Transfers on Savings and Growth in Less Developed Countries: A Comment*”, *Economic Journal* 83(331): pp. 863-69, (1973)

- Nindi, B.**, *'Experts, donors, ruling elites and the African poor: expert planning, policy formulation and implementation – a critique'* Journal of Eastern African Research and Development, 20, pp. 41-67, (1990)
- Norad**, *"Bistanden virker – men ikke godt nok"*, Norads Resultatrapport, (2007)
- Norad**, *"Veivalg i bistanden: ingen snarveier til resultater"*, Norads resultatrapport 2008
- Norad**, *"Forvaltningsgjennomgang av ambassaden i Nepal"*, (2009a)
- Norad**, *"Bistand og økonomisk utvikling: Ringer i vannet eller dråper i havet?"* Norads resultatrapport, (2009b)
- Norad**, *"Evaluering av norsk utviklingssamarbeid 2009"*, Norads resultatrapport, (2010)
- Obstfeld, M.**, *"Foreign resource inflows, saving, and growth"*, i K. Schmidt-Hebbel og L. Servén, (red.), *The Economics of Saving and Growth*, s. 107–46. Cambridge University Press, (1999)
- Onatski, A., og J. Stock.** *"Robust Monetary Policy under Model Uncertainty in a Small Model of the U.S. Economy"* Macroeconomic Dynamics 6(1): 85–110, (2002)
- Ostrom, E., Gibson, C., Shivakumar, S. og Andersson, K.**, *"Aid, Incentives, and Sustainability: An Institutional Analysis of Development Cooperation"*, Sida Studies in Evaluation 02/01, Sida, Stockholm, (2002)
- Pack, H. og J. R. Pack**, *"Is Foreign Aid Fungible? The Case of Indonesia,"* The Economic Journal 100, 188-194, (1990)
- Pack, H. og J. R. Pack**, *"Foreign Aid and the Question of Fungibility,"* The Review of Economics and Statistics 75(2), 258-265, (1993)
- Papanek, G.F.** *"The Effect of Aid and Other Resource Transfers on Savings and Growth in Less Developed Countries"*, Economic Journal 82(327): 935-50, (1972)
- Papanek, G.F.**, *"Aid, Foreign Private Investment, Savings, and Growth in Less Developed Countries"*, Journal of Political Economy 81(1): 120-30, (1973)
- Picciotto, R.**, *"Development effectiveness at the country level"*, discussion paper, Bonn:GDI, (2006)
- Picciotto, R.**, *"The New Environment for Development Evaluation"*, American Journal of Evaluation, 28 (4): 509–521.
- Pitt, M. M., og Khandker, S. R.**, *"The impact of group-based credit programs on poor households in Bangladesh: Does the gender of participants matter?"*, Journal of Political Economy, 106(5), 958–996, (1998)
- Pettersson, J.**, *"Foreign Sectoral Aid Fungibility, Growth and Poverty Reduction."* Artikkel presentert på the World Institute for Development Economics Research Conference "Aid: Principles, Policies and Performance," Juni 16–17, Helsinki, (2006)
- Pollard, A og Court, J** *'How Civil Society Organisations Use Evidence to Influence Policy Processes: A literature review', ODI Working Paper 249, London: ODI, (2005)*
- Psacharopoulos, G.** *"Returns to Education: A Further International Update and Implications,"* Journal of Human Resources, 20(4):583-604, (1985)

- Psacharopoulos, G.** “Returns to Investment in Education: A Global Update” *World Development*, 22:1325-1344, (1994)
- Radelet S.**, “A primer on foreign aid” Center for global development, working paper 92, (2006)
- Rahman, A.**, “Foreign Capital and Domestic Savings: A Test of Haavelmo’s Hypothesis with Cross-Country Data”, *Review of Economics and Statistics* 50(1): 137-8.
- Rajan, R., og A. Subramanian**, “Does Aid Affect Governance?”, *AEA Papers and Proceedings*, 97 (2): 322–27, (2007)
- Rajan, R. G., og A. Subramanian** ‘Aid and Growth: What Does the Cross-Country Evidence Really Show?’. *The Review of Economics and Statistics*, 90 (4):643–65, (2008)
- Ramalingam, B.**”Learning how to learn: eight lessons for impact evaluations that make a difference”, ODI working paper (2011)
- Ravallion, M.** “Evaluation in the Practice of Development”, *The World Bank Research Observer*, vol. 24, no. 1, February, pp. 29-53, (2009a)
- Ravallion, M.**, “Rethinking Priorities for Research in Development Economics”, (mimeo), (2009b)
- Reddy, S. og C. Minoiu**, “Development Aid and Economic Growth: A Positive Long-Run Relation,” Barnard College mimeograph (2006)
- Reinikka, R. and Svensson, J.**, “Local capture: Evidence from a central government transfer program in Uganda”, *Quarterly Journal of Economics* 119, 679-705, (2004)
- Reinikka, R. and Svensson, J.**, “The power of information: Evidence from a newspaper campaign to reduce capture”, *Mimeo, IIES, Stockholm University*, (2005a)
- Reinikka, R. and Svensson, J.**, “Fighting corruption to improve schooling: Evidence from a newspaper campaign in Uganda”, *Journal of European Economic Association* 3, 259-267, (2005b)
- Rodrik, D.**, “Understanding Economic Policy Reform”, *Journal of Economic Literature*, XXXIV, (1996)
- Rodrik, D.**, “Growth strategies”, i *Handbook of Economic Growth*, Vol. 1A, red. P. Aghion og S. Durlauf, Amsterdam: North-Holland, 967-1014, (2005)
- Rodrik D.**, “The new development economics: we shall experiment, but how shall we learn?” *Mimeogr., Dep. Econ., Harvard Univ*, (2008)
- Rodrik, D., Birdsall, N. og Subramanian, A.**, “How to help poor countries” *Foreign Affairs*, (2005)
- Rodrik, D., og Rosenzweig, M.**, “Development Policy and Development Economics: An Introduction”, North-Holland, (2009)
- Rodrik, D., Subramanian, A. og Trebbi, F.** ‘Institutions Rule: The Primacy of Institutions over Geography and Integration in Economic Development’, *Journal of Economic Growth* 9: 131-65, (2004)

- Roodman, D.**, *"The anarchy of numbers: Aid, development and cross-country empirics"*. WP 32 Center for Global Development, (2004)
- Roodman, D., og Morduch, J.**, *"The impact of microcredit on the poor in Bangladesh: Revisiting the evidence"*, Working paper 174, Washington, DC: Center for Global Development, (2009)
- Rosenbaum, P. R., and Rubin, D. B.**, *"The Central Role of the Propensity Score in Observational Studies for Causal Effects,"* *Biometrika* 70, 41–55. (1983)
- Rubin, D.** "Estimating Causal Effects of Treatments in Randomized and Non-randomized Studies", *Journal of Educational Psychology*, 66, 688-701, (1974)
- Rubin, D.**, "Bayesian inference for causal effects: The Role of Randomization", *Annals of Statistics*, 6:34–58, (1978)
- Rubin, D. B.**, *"Formal Modes of Statistical Inference for Causal Effects"*, *Journal of Statistical Planning and Inference*, 25, 279-292, (1990)
- Sachs, J. D., og A., Warner,** *"Economic Reform and the Process of Global Integration"*, *Brookings Papers on Economic Activity*, 1 1-95, (1995)
- Schady, N. and M. C. Araujo,** *"Cash Transfers, Conditions, School Enrollment, and Child Work: Evidence from a Randomized Experiment in Ecuador,"* *World Bank Policy Research Working Paper* 3930, (2006)
- Schultz, P.** *"Demand for Children in Low Income Countries,"* i M. Rosenzweig and O. Stark, editors, *Handbook of Population and Family Economics*, North Holland, (1997)
- Schultz, P.**, *"Why Governments Should Invest More to Educate Girls"*, *World Development*, 30: 207-225, (2002)
- Schultz, T. P.**, *"School Subsidies for the Poor: Evaluating the Mexican PROGRESA Poverty Program"*, *Journal of Development Economics*, 74(1): 199-250, (2004)
- Schulz KF, Altman DG, Moher D,** for CONSORT gruppen, *"CONSORT 2010 Statement: updated guidelines for reporting parallel group randomised trials"*, *BMJ*;340:c332–c332, (2010)
- Scully, N.** *"Microcredit: No panacea for poor women."* Washington, DC: Global Development Research Centre, (2004)
- Sen, A.** *"Introduction,"* i The Pratiche education report. Pratiche India Trust, 2002.
- Shaxson, L.** *'Is your evidence robust enough? Questions for policy makers and practitioners'* *Evidence and Policy: A Journal of Research, Debate and Practice*, Vol. 1, No. 1, pp.101-111, (2005)
- Simanowitz, S.**, *"Microfinance for the poorest: A review of issues and ideas for contribution of ImpAct.* *ImpAct—Improving the impact of microfinance on Poverty: An Action Research Program*, (2002)
- Sims, C. A.**, *"The Role of Models and Probabilities in the Monetary Policy Process."* *BPEA*, 2:2002, 1–40, (2002)

Smith, J. og A. Sweetman., “*Putting the Evidence in Evidence-Based Policy*” in Productivity Commission (ed.), *Strengthening Evidence Based Policy in the Australian Federation, Volume 1: Proceedings*. Canberra: Productivity Commission, 59-102, (2010)

Staiger, D., J. H. Stock, og M. W. Watson, “*How Precise Are Estimates of the Natural Rate of Unemployment?*” i *Reducing Inflation: Motivation and Strategy*, red. C. Romer og D. Romer, 195-242. Chicago and London: University of Chicago Press, (1997)

Stewart R, van Rooyen C, Dickson K, Majoro M, de Wet T., “*What is the impact of microfinance on poor people? A systematic review of evidence from sub-Saharan Africa (Technical report)*”, London: EPPI-Centre, Social Science Research Unit, University of London, (2010)

Strauss, J., og D. Thomas, “*Human Resources*”, i J. Behrman og T.N. Srinivasan, red., *Handbook of Development Economics: Volume 3*, North Holland, (1995)

Svensson, J., “*Foreign aid and Rent-seeking*”, *Journal of International Economics* 51: 437–461, (2000a)

Svensson, J., “*When Is Foreign Aid Policy Credible? Aid Dependence and Conditionality*”, *Journal of Development Economics* 61: 61-84. (2000b)

Svensson, J., “*Absorption capacity and disbursement constraints*”, paper prepared for the AFD-EUDN, Stockholm University, (2006)

Tarp, F., “*Aid and Development*”. *Swedish Economic Policy Review*, 13: 9-61, (2006)

Tarp, F., C.F. Bach, H. Hansen, og S. Baunsgaard, “*Danish Aid Policy: Theory and Empirical Evidence*”. Kapittel 9 (s. 149-69) i Kanhaya Gupta (ed.) “*Foreign Aid: New Perspectives*”. Norwell, MA: Kluwer Academic Publishers, (1999)

Thiele, Rainer, Peter Nunnenkamp, og Axel Dreher, “*Do Donors Target Aid in Line with the Millennium Development Goals? A Sector Perspective of Aid Allocation*”, *Review of World Economics* 143(4):596–630, (2007)

Trochim, William K., *Research Design for Program Evaluation: The Regression- Discontinuity Approach* (1984)

UNDP, “*Human Development Report*”, United Nations Development Programme, New York, (1990)

UNDP, “*Human Development Report*”, United Nations Development Programme, New York, (2003)

Urquiola, M., og E. Verhoogen, “*Class-size caps, sorting, and the regression-discontinuity design*,” *American Economic Review*, (2008)

Utenriksdepartementet/Norad, “*Development Cooperation Manual*” (Bistandshåndboken), (2005)

Utenriksdepartementet/Norad, “*The Agreement Manual*” (Avtalehåndboken), (2006)

Utenriksdepartementet/Norad, “*Norway's provision of budget support to developing countries- Guidelines*”, (2007)

Utenriksdepartementet/Norad, “*Assessment of Sustainability Elements/Key Risk Factors: A Practical Guide*”, (2007)

- Utenriksdepartementet/Norad** “*Results Management in Norwegian Development Cooperation: A practical guide*” (2008)
- van de Walle, D.**, “*Choosing rural road investments to help reduce poverty*”. *World Development* 30 (4), (2002)
- van de Walle, D.**, “*Testing Vietnam’s safety net*”. *Journal of Comparative Economics* 32 (4), 661–679, (2004)
- van de Walle, D., Mu, R.** “*Fungibility and the flypaper effect of project aid: Micro-evidence for Vietnam*”. *Journal of Development Economics* 84 (2), 667–685.
- van der Klaauw, Wilbert**, "A Regression-Discontinuity Evaluation of the Effect of Financial Aid Offers on College Enrollment," New York University Economics Department, (1996)
- Verdensbanken**, “*Assessing Aid – What Works, What Doesn’t and Why*”, Washington DC, (1998)
- Verdensbanken**, “*World Development Report 2000/2001: Attacking Poverty*” Washington, DC, (2001)
- Vermeersch, C. og Kremer, M.** "Food for Education: Evidence from a Randomized Evaluation." Mimeo, Harvard University, November 2002.
- Villanger, E. and A. M. Jerve**, “*Assessing Aid Impact: A Review of Norwegian Evaluation Practice*”, *Journal of Development Effectiveness* 1(2): 171–94, (2009)
- Weisskopf, T.E.**, “*The Impact of Foreign Capital Inflow on Domestic Savings in Underdeveloped Countries*”, *Journal of International Economics* 2(1): 25-38, (1972)
- Westover, J.**, “*The record of microfinance: The effectiveness/ineffectiveness of microfinance programs as a means of alleviating poverty*”. *Electronic Journal of Sociology*, 12(1), January, (2008)
- White, H.**, “*The Macroeconomic Impact of Development Aid: A Critical Survey*’, *Journal of Development Studies* 28(2): 163-240.
- Williamson, J.** (red.),” *The political economy of policy reform*”, Institute for International Economics, Washington, DC, (1994)
- Windheim, I.** “*Norsk bistand gjennom femti år*”, Hvor hender det?, NUPI (2002)
- Wood, B., Kabell, D., Muwanga, N., og Sagasti, F.**, “*Evaluation of the implementation of the Paris Declaration: Phase one, synthesis report*”, (2008)
- Young, E. og L. Quinn** “*Writing Effective Public Policy Papers: A Guide To Policy Advisers in Central and Eastern Europe*”, Budapest: LGI, (2002)

Bøker

- Barro, R. J., og X. Sala-i-Martin.** “*Economic Growth*”. New York: McGraw-Hill, (1995)
- Banerjee, A.**, “*Making Aid Work*”, Cambridge, MIT Press, (2008)

- Berger, James O.** “*Statistical Decision Theory and Bayesian Analysis*”. New York: Springer-Verlag, (1985)
- Chang, H.-J.**, “*Kicking Away the Ladder: Development Strategy in Historical Perspective*”, London: Anthem Press, (2002)
- Collier, P.** “*The Bottom Billion*”, Oxford University press (2007)
- Collins, D., Morduch, J., Rutherford, S., og Ruthven, O.**, “*Portfolios of the poor: How the world’s poor live on \$2 a day*”, Princeton: Princeton University Press, (2009)
- Court, J., Hovland, I. and Young, J.**, “*Bridging Research and Policy in International Development: Evidence and the Change Process*”, ITDG., (2004)
- Cox, D. R., og D. V. Hinkley.** “*Theoretical Statistics*”. London: Chapman and Hall, (1974)
- Easterly, W.**, “*The White Man’s Burden: why the West’s Efforts to aid the rest have done so much ill and so little good*”, The Penguin Press, (2006)
- Easterly, W.**, red, “*Reinventing Foreign Aid*”, Cambridge and London: MIT Press, (2008)
- Fisher, R. A.**, “*The Design of Experiments*”, 1st ed, Oliver and Boyd, London, (1925)
- Hulme, D., & Mosley, P.**, Finance against poverty. London: Routledge, (1996)
- Kenny, C.**, “*Getting Better: Why Global Development Is Succeeding--And How We Can Improve the World Even More*”, Basic Books, 2011
- Keynes, J.M.**, “*The Collected Writings of John Maynard Keynes: Volume 21, Activities 1929-39: World Crisis and Policies in Britain and America*”
- Lasswell, H.** ‘The Politics of Prevention’, in *Psychopathology and Politics*, Chicago: University of Chicago Press, (1977)
- Mosley, P.** “*Foreign Aid: Its Defence and Reform*”, Lexington, KY: University of Kentucky Press, (1987)
- Moyo, D.**, “*Dead aid: Why aid is not working and how there is another way for Africa*”. London: Allen Lane, (2009)
- Picciotto, R.** ‘Development Effectiveness: An Evaluation Perspective’, Kapittel 8 i Mavrotas, G. og McGillivray, M. *Development Aid a Fresh Look*, United Nations University, (2009)
- Rodrik, D.**, “*One Economics, Many Recipes: Globalization, Institutions, and Economic Growth*” Princeton, NJ: Princeton University Press, (2007)
- Ruttan, V.W.**, “*United States Development Assistance Policy: The Domestic Politics of Foreign Economic Assistance*” Johns Hopkins University Press, Baltimore, (1995)
- Sachs, J.D.**, “*The End of Poverty: economic possibilities for our time*”, The Penguin Press, (2005)
- Simensen, Jarle**, “*Norsk utviklingshjelps historie. Bind 1. 1952–1975. Norge møter den tredje Verden*”, Bergen: Fagbokforlaget, (2003)

Wald, A., “*Statistical Decision Functions*”. New York: John Wiley, (1950)

Wooldridge, J., “*Introductory Econometrics: A Modern Approach*” 4th edition. South Western Cengage Learning, (2006)

Stortingsdokumenter

St.prp. nr. 1 for Utenriksdepartementet i perioden 1997–2009.

Prop. 1 S (2009–2010) Det kongelige utenriksdepartement.

St.meld. nr. 19 (1995–1996) *En verden i endring. Hovedtrekk i norsk politikk overfor utviklingslandene*, jf. Innst. S. nr. 229 (1995–1996).

St.meld. nr. 35 (2003–2004) *Felles kamp mot fattigdom. En helhetlig utviklingspolitikk*, jf. Innst. S. nr. 93 (2004–2005).

St.meld. nr. 13 (2008–2009) *Klima, konflikt og kapital. Norsk utviklingspolitikk i et endret handlingsrom*, jf. Innst. S. nr. 233 (2007–2008).

Budsjett-innst. S. nr. 3 (2007–2008).

Internett

Bistandsaktuelt,

www.bistandsaktuelt.no,

(<http://www.bistandsaktuelt.no/Nyheter+og+reportasjer/Arkiv+nyheter+og+reportasjer/Vil+ikke+ha+mer+evaluering.380214.cms>)

FN, <fn.no>

Norad, www.norad.no

<<http://www.norad.no/Om+bistand/Bistandskanaler+og+roller/Bistandskanaler+og+roller.120130.cms>>, 12.02.2010

ODI, www.odi.org.uk

OECD, www.oecd.org

Penn World Table, pwt.econ.upenn.edu

Regjeringen, www.regjeringen.no

SSB, www.ssb.no/uhjelphold

Støre, Jonas Gahr og Erik Solheim, "En ny strategi", 2007,
<<http://www.dagbladet.no/kultur/2007/11/25/519195.html>>

Tjønneland E., "Refleks" og norsk bistand Effektivitet, arkitektur og komparative fortrinn"<<http://www.regjeringen.no/nr/dep/ud/kampanjer/refleks/innspill/engasjement/tjonneland.html?id=492800>>

Verdensbanken, 2008, The Spanish Impact Evaluation Fund,
<<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTPOVERTY/EXTISPMA/0,,contentDK:21419502~menuPK:384336~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:384329,0.html>>

www.worldbank.org

Appendiks 1 – Boones teoretiske modell

I modellen antas det at land vokser med en konstant rate g , langs en steady state bane. Hvert land har politikere som velger makroøkonomisk politikk med det formål å maksimere den politiske elitens velferd. Det antas også rasjonelle konsumenter som ut fra en Ramsey-modell ønsker å maksimere sitt konsum, gitt valget av politikk fra myndighetenes side. Avslutningsvis antar Boone også at bistanden fritt kan allokere av myndighetene, altså er det ingen kondisjonalitet eller øremerking av bistanden. Boone bruker denne modellen til å belyse hvorfor noen land forblir fattige på tross av økte bistandsbevilgninger.

Politikerne

Dersom vi først tar for oss politikere og deres incentiver, er det nødvendig å forstå at det politiske regimet bestemmes av omfanget av mennesker politikere tar høyde for når de tar beslutninger. Altså hvor stor andel av befolkningen og hvilke deler av befolkningen som påvirker politikernes beslutninger. I hvert land antas det at myndighetene ønsker å maksimere velferden til en andel s^* av befolkningen. En gruppe, som av Boone, omtales som den politiske elite.

Myndighetene har som hovedoppgave å finansiere produktive, offentlige goder, men de kan også gjøre overføringer til den politiske eliten som ikke er produktive. De kan finansiere disse offentlige godene, G , og andre overføringer t_s , ved en proporsjonal skatt τ . Dermed blir politikere stilt ovenfor følgende maksimeringsproblem:

$$\max_{t_s, \tau, G} \int_{1s}^{-1} \psi(s) u(c_s) \partial s$$

$$\max_{t_s, \tau, G} \int_{1s}^{-1} \psi(s) u(c_s) \partial s$$

Gitt budsjettbetingelsen:

$$\tau Y + F - G = \int_0^1 t_s l_s \partial s$$

Hvor vi har at c_s er konsumet til husholdning s , $\psi(s)$ er den politiske vektingen av husholdning s , $u(c_s)$ definerer nytten husholdning s oppnår ved å konsumere c , τ uttrykker skattenivået, Y er nasjonalinntekten uten bistand, F er bistand og G er utgifter til offentlige goder og tjenester. I tillegg har vi at t_s er overføringer per effektive arbeidsenhet fra

myndighetene til husholdning s , og l_s gir oss arbeidsbidraget/ferdighetene til husholdning s . Det er to faktorer fra dette optimeringsproblemet som definerer det politiske regimet. For det første gir s^* et inntrykk av hvorvidt myndighetene ønsker å maksimere velferden til få eller mange. Altså er dette et uttrykk for hvor elitistisk regimet er. For det andre er sammensetningen av den politiske eliten et uttrykk for regimet. Altså hvem som mottar overføringene fra myndighetene. Et elitistisk regime vil i mye større grad gi til personer med høy l_s , altså store arbeidsressurser/ferdigheter, i motsetning til et egalitært regime som i større grad vil gi til de med lav l_s . For å synliggjøre dette antar Boone at overføringer t , kun går til politiske støttespillere av regimet, han antar også at alle i denne eliten vektet likt, altså en konstant ψ .

Husholdningene

Husholdningene blir stilt ovenfor et maksimeringsproblem hvor de ønsker å velge sparing og konsum slik at man maksimerer velferden gitt de politiske variablene. En slik optimal sparing/konsum avgjørelse innebærer ofte en konsumglatting. Altså at man ønsker et konstant konsum, og legger dette til grunn i valget. Boone antar at husholdningens produksjon av goder følger en standard Cobb-Douglas funksjon:

$$y_s = k_s^\alpha ([Al_s])^\beta ([Gl_s])^\gamma \text{ hvor } \alpha + \beta + \gamma = 1$$

Vi ser at hver husholdning nyter godt av myndighetenes tjenester proporsjonalt med deres opprinnelige arbeidskapasitet/egenskap l_s . A er en produktivitetsparameter.

Videre bruker Boone en tids-separabel Ramsey nyttefunksjon med en konstant neddiskonteringsrate δ , og en intertemporal substitusjonsrate gitt ved $\frac{1}{\sigma}$. Vi får da ved hjelp av Euler likningen som uttrykker optimal konsumfordeling mellom perioder finne kapitalkostnaden r :

$$r = \sigma g + \delta$$

Bruker vi dette og førsteordensbetingelsene for optimalt konsum kan vi uttrykke husholdningens inntekt som en funksjon av politikk variabler og eksogene parametere:

$$y_s = \alpha^{\frac{\alpha}{\beta}} A ([1\tau])^{\frac{\alpha}{\beta}} ([\sigma g + \delta + \rho])^{\frac{\alpha}{\beta}} G^{\frac{\gamma}{\beta}} l_s = Y(\tau, G) l_s$$

Høyre side av likningen over viser at husholdningens steady state produksjon er en lineær funksjon av l_s og en konstant andel av total produksjon Y . I steady state vil hver husholdning anskaffe tilstrekkelig kapital for å dekke depresieringen ρ , og for å finansiere nye investeringer for å tilfredsstille produktivitetsveksten g . All kapital utover dette vil bli konsumert c_s , slik at

$$c_s = [C(1\tau)Y(\tau, G) + \tau_s]l_s$$

Hvor θ uttrykker andelen av husholdningens produksjon som brukes til finansielle investeringer, og er gitt ved:

$$\theta = 1 - \frac{(g + \rho)\alpha}{r}$$

Optimal skatte- og overføringspolitikk

Boone får ved hjelp av en Cobb-Douglas funksjon det optimale utgiftsnivået til myndighetene:

$$\frac{G}{Y} = \gamma$$

Som vi ser er det optimale utgiftsnivået konstant.

Skatte- og overføringsmønsteret avhenger i en slik modell av en parameter, $L(s)^*$. Denne uttrykker summen av elitens arbeidskapasitet/egenskap, og den måler elitens andel av de produktive ressursene i økonomien. Effekten av at elitens ressursandel er høy blir svekket incentiv for myndighetene til å bruke omfordelende skatter. Således kan den optimale skatteraten finnes gjennom to steg. For det første må myndighetene avgjøre hvorvidt de ønsker overføringsprogram. Dersom man velger å innføre dette, må myndighetene finansiere det gjennom økte skatter, avveiningen blir da marginalnyttens av en enhet overføring sammenliknet med marginalnyttens av en enhet skatt. I tillegg må ønsket om omfordeling være sterkt nok. Dette avhenger av det politiske regimet, og hvorvidt $L(s)^*$ er lavere enn en terskelverdi L . Den optimale skattepolitikken kan derfor uttrykkes generelt:

$$\tau = t_{s^*} \omega \frac{F}{Y}$$

Hvor ω er 0 eller 1 avhengig av regimet (0 for elitistisk og 1 for egalitært og laissez-faire), og t_{s^*} er det initielle skattenivået før eventuell bistand.

Nasjonalregnskapet og regimeskifte

Da er tre elementer på plass og vi kan nå finne likningene for nasjonalregnskapet og omfordelende politikk som en funksjon av bistandsbevilgninger. Dersom landet ikke mottar bistand avhenger nasjonalinntekten av skatteraten, og skatteraten stiger når myndighetene blir mindre representative.

De fattige landene i denne modellen, er nasjoner med myndigheter som har valgt å bruke overføringsprogram. Ettersom disse regimene vil bruke bistand til å øke disse overføringene vil bistand føre til økt konsum, ikke investeringer. Økt konsum betyr allikevel ikke nødvendigvis at bistanden er bortkastet, dette avhenger nok en gang av regimet. Et egalitært regime vil fordele bistanden til de fattige, slik at den fortsatt kan redusere fattigdommen, noe en elitistisk regjering aldri vil gjøre.

Appendiks 2 – Litteraturoversikt

Artikler om bistandseffektivitet

Forfatter(e)	Resultat
Rahman (1968)	Utenlandske kapitalstrømmer har negativ effekt på innenlands sparing
Griffin (1970)	Utenlandske kapitalstrømmer har negativ effekt på innenlands sparing
Gupta (1970)	Utenlandsk kapital har ingen effekt på innenlands sparing
Weisskopf (1972)	Bistand har negative effekt på innenlandsk sparing
Papanek (1973)	Bistand har positiv effekt på vekst
Mosley (1980)	Bistand har ingen effekt på vekst
Dowling and Hiemenz (1982)	Bistand har positiv effekt på vekst
Voivodas (1973)	Bistand har ingen effekt på vekst
Gupta og Islam (1983)	Bistand har positiv effekt på vekst
Mosley et al. (1987)	Bistand har ingen effekt på vekst
Boone (1996)	Bistand har ingen effekt på vekst
Burnside og Dollar (1997, 2000)	Bistandseffektivitet avhenger av politikken I mottakerlandet
Durbarry et al. (1998)	Bistand har positiv men avtakende effekt
Collier og Dehn (2001)	Bistandseffektivitet avhenger av politikken I mottakerlandet
Dalgaard og Hansen (2001)	Bistand har positiv men avtakende effekt uavhengig av politikk
Guillaumont og Chauvet (2001)	Bistandseffekten avhenger ikke av politikk men klima
Hansen og Tarp (2001)	Bistand har positiv men avtakende effekt uavhengig av politikk
Hudson og Mosley (2001)	Bistand har positiv men avtakende effekt uavhengig av politikk
Lensink og White (2001)	Bistand har positiv men avtakende effekt uavhengig av politikk
Lu og Ram (2001)	Bistand har positiv men avtakende effekt uavhengig av politikk
Chauvet and Guillaumont (2002)	Bistand har en positiv effekt men avhenger av politisk stabilitet
Collier og Dollar (2002)	Bistandseffektivitet avhenger av politikken I mottakerlandet
Islam (2002)	Bistandseffektivitet avhenger ikke av politikk men politisk stabilitet
Gomanee et al. (2003)	Bistand er effektiv etter en terskelverdi nås
Jensen og Paldam (2003)	Bistand fremmer ikke vekst
Kosack (2003)	Bistand bedrer levestandarden i demokratiske land
Dalgaard et al. (2004)	Bistand har positiv men avtakende effekt uavhengig av politikk
Burnside og Dollar (2004b)	Bistandseffektivitet avhenger av institusjonskvalitet
Easterly et al. (2004)	Bistandseffektivitet avhenger ikke av politikk

Hentet fra McGillivray et al (2006)

Appendiks 3 – LATE teoremet

Formelt kan dette vises med utgangspunkt i Wald estimatet, hvor telleren kan skrives om til:

$$\begin{aligned} & E(Y_i|Z_i = 1) - E(Y_i|Z_i = 0) \\ &= E(T_i(1)Y_i^T + (1 - T_i(1))Y_i^C|Z_1 = 1) - E(T_i(0)Y_i^T + (1 - T_i(0))Y_i^C|Z_1 = 0) \\ &= E[(T_i(1) - (T_i(0)))(Y_i^T - Y_i^C)] + E\{Y_i^C|Z_1 = 1\} - E\{Y_i^C|Z_1 = 0\} \end{aligned}$$

Dette er, som følge av antakelsen om uavhengighet, lik:

$$E[(T_i(1) - (T_i(0)))(Y_i^T - Y_i^C)]$$

Som kan utvides til:

$$\begin{aligned} & E\{-(Y_i^T - Y_i^C)|T_i(1) - T_i(0) = -1\}P[T_i(1) - T_i(0) = -1] \\ & + E\{(Y_i^T - Y_i^C) * 0|T_i(1) - T_i(0) = 0\}P[T_i(1) - T_i(0) = 0] \\ & + E\{Y_i^T - Y_i^C|T_i(1) - T_i(0) = 1\}P[T_i(1) - T_i(0) = 1] \end{aligned}$$

Hvor det første leddet faller bort som følge av antakelsen om monotonisitet, det andre leddet faller bort som følge av multiplikasjon med 0, og vi kan derfor forenkle uttrykkene til:

$$E\{Y_i^T - Y_i^C|T_i(1) - T_i(0) = 1\}P[T_i(1) - T_i(0) = 1]$$

Samtidig er

$$\begin{aligned} P[T_i(1) - T_i(0) = 1] &= P[T_i(1) = 1, T_i(0) = 0] \mathbf{1}[T_i(1) = 1, T_i(0) = 0] \\ &= \mathbf{1}[T_i(1) = 1] - \mathbf{1}[T_i(0) = 1] \end{aligned}$$

Tar forventningsverdiene

$$\begin{aligned} P[T_i(1) - T_i(0) = 1] &= E[T_i(1)] - [T_i(0)] \\ &= E(T_i|Z_i = 1) - E(T_i|Z_i = 0) \end{aligned}$$

Og dermed har vi

$$\begin{aligned} \hat{\beta}_{IV} &= \frac{E(Y_i|Z_i = 1) - E(Y_i|Z_i = 0)}{E(T_i|Z_i = 1) - E(T_i|Z_i = 0)} \\ &= E\{Y_i^T - Y_i^C|T_i(1) - T_i(0) = 1\} \end{aligned}$$

Appendiks 4 – Ranging donorer (Easterly og Williamson 2011)

Ranking of Donor Agencies 2008

Average Percentile Ranking (higher rank means better practice)

Donor	Rank Overall	Specialization	Selectivity	Ineffective Channels	Over-head	Transparency	Avg. of Percent
Bilateral Agency							
United Kingdom	5	34 %	80 %	70 %	83 %	82 %	70 %
Japan	6	54 %	71 %	41 %	95 %	57 %	63 %
New Zealand	8	41 %	95 %	63 %	44 %	66 %	62 %
Germany	9	51 %	44 %	59 %	98 %	57 %	62 %
Ireland	11	44 %	61 %	85 %	78 %	36 %	61 %
Australia	12	56 %	78 %	4 %	90 %	66 %	59 %
Netherlands	13	17 %	32 %	67 %	93 %	82 %	58 %
Luxembourg	14	37 %	85 %	81 %	17 %	61 %	56 %
Norway	15	24 %	37 %	89 %	100 %	20 %	54 %
European Commission	16	39 %	83 %	22 %	59 %	66 %	54 %
Denmark	19	44 %	66 %	74 %	39 %	36 %	52 %
Italy	22	80 %	2 %	56 %	73 %	36 %	50 %
Canada	23	27 %	51 %	7 %	76 %	82 %	49 %
Austria	24	95 %	0 %	48 %	32 %	66 %	48 %
France	26	17 %	41 %	44 %	46 %	82 %	46 %
United States	28	44 %	12 %	37 %	54 %	80 %	45 %
Portugal	29	68 %	34 %	0 %	85 %	36 %	45 %
Sweden	30	12 %	20 %	93 %	61 %	27 %	42 %
Switzerland	32	17 %	22 %	78 %	49 %	36 %	40 %
Spain	34	10 %	49 %	19 %	80 %	36 %	39 %
Finland	36	12 %	68 %	15 %	71 %	20 %	37 %
Belgium	37	29 %	27 %	33 %	41 %	55 %	37 %
Greece	39	61 %	7 %	11 %	27 %	36 %	28 %
Average	21	40 %	46 %	48 %	65 %	53 %	50 %
Multilateral Agency							
Nordic Dev. Fund	1	85 %	76 %		88 %	66 %	79 %
Global Fund	2	88 %	88 %		68 %	64 %	77 %
Asian Dev. Bank	3	73 %	90 %		51 %	82 %	74 %
African Dev. Bank	4	78 %	59 %		66 %	82 %	71 %
IDA (World Bank)	10	7 %	100 %		56 %	82 %	61 %
IDB	18	63 %	15 %	52 %	63 %	66 %	52 %
IMF (SAF,ESAF,PRGF)	20	66 %	93 %		12 %	30 %	50 %
EBRD	21	83 %	10 %		24 %	82 %	50 %
CariBank	31	71 %	39 %		22 %	36 %	42 %
GEF	40	29 %	46 %		5 %	9 %	22 %
Average	15	64 %	61 %	52 %	46 %	60 %	58 %
UN Agency							
UNRWA	7	93 %	98 %		37 %	25 %	63 %

UNFPA	17	100 %	73 %		7 %	30 %	52 %
UNDP	25	76 %	63 %	96 %	2 %	2 %	48 %
UNICEF	27	59 %	24 %	100 %	34 %	14 %	46 %
IFAD (UN)	33	2 %	54 %		20 %	82 %	39 %
WFP	35	98 %	56 %	26 %	0 %	14 %	39 %
UNAIDS	38	90 %	5 %		15 %	14 %	31 %
UNHCR	41	5 %	29 %		10 %	30 %	18 %
UNTA	42	0 %	17 %	26 %		2 %	11 %
Average	29	58 %	47 %	62 %	16 %	23 %	39 %